॥ अथ तैत्तिरीयसंहिता प्रारम्भः ॥

ॐ इषे त्वोर्जे त्वा वायवं स्थोपायवं स्थ देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठ-
तमाय कर्मण आप्यायध्वमघ्न्या देवभागमूर्जस्वतीः पयस्वतीः प्रजावतीरन-
मीवा अयक्ष्मामा वस्तेन ईशत माघशꣳसो रुद्रस्य हेतिः परि वो वृणक्तु
ध्रुवा अस्मिन् गोपतौ स्यात बह्वीर्यजमानस्य पशून् पाहि— ४३) [इषे त्रिच-
त्वारिꣳशत्] ॥ १ ॥ यज्ञस्य घोषदसि प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टा अरातयः
प्रेयमगाद्धिषणा बर्हिरच्छ मनुना कृता स्वधया वितष्टा त आवहन्ति कवयः
पुरस्ताद्देवेभ्यो जुष्टमिह बर्हिरासदे देवानां परिषूतमसि वर्षवृद्धमसि देवब-
र्हिर्मा त्वान्वङ्मा तिर्यक् पर्व ते राध्यासमाच्छेत्ता ते मा रिषं देवबर्हिः शत-
वल्शं विरोह सहस्रवल्शाः (१) विवयꣳरुहेम पृथिव्याः सम्पृचः पाहि
सुसम्भृता त्वा सम्भराम्यदित्यै रास्नाऽसीन्द्राण्यै सन्नहनं पूषा ते ग्रन्थिं ग्रथ्नातु

स ते मा स्थादिन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुद्यच्छे बृहस्पते मूर्ध्ना हराम्युर्वन्तरिक्षमन्विहि देवं गममसि—३८) [सहस्रवल्शा अष्टात्रिꣳशच्च] ॥ २ ॥

शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायै मातरिश्वनो घर्मोऽसि द्यौरसि पृथिव्यसि विश्वधाया असि परमेण धाम्ना दृꣳहस्व मा ह्वार्वसूनां पवित्रमसि शतधारं वसूनां पवित्रमसि सहस्रधारꣳहुतस्तोको हुतो द्रप्सोऽग्नये बृहते नाकाय स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳसा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मा सम्पृच्यध्वमृतावरीरूर्मिणीर्मधुमत्तमा मन्द्रा धनस्य सातये सोमेन (१) त्वातनच्मीन्द्राय दधि विष्णो हव्यꣳरक्षस्व—८) [सोमेनाष्टौ च] ॥ ३ ॥ कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयं वेषाय त्वा प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टा अरातयो धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान् धूर्वति तं धूर्वयं वयं धूर्वाम-

स्त्वं देवानामसि सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं वह्नितमं देवहूतममह्रुतमसि हवि-
र्धानं दृꣳहस्व माह्वार्मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्षे माभेर्मासंविक्था मा त्वा (१)
हिꣳसिषमुरु वाताय देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ता-
भ्यामग्नये जुष्टं निर्वपाम्यग्नीषोमाभ्यामिदं देवानामिदमु नः सह स्फात्यै त्वा
नारात्यै सुवरभि विख्येषं वैश्वानरं ज्योतिर्दृꣳहन्तां दुर्या द्यावापृथिव्योरुर्वन्तरि-
क्षमन्विह्यदित्यास्त्वोपस्थे सादयाम्यग्ने हव्यꣳरक्षस्व—४६) [त्वा षट्चत्वा-
रिꣳशच्च] ॥ ४ ॥ देवो वः सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः
सूर्यस्य रश्मिभिरापो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुवोऽग्र इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिं धत्त
युष्मानिन्द्रो वृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्ये प्रोक्षिताः स्थाग्नये वो जुष्टं
प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्याꣳशुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया अवधूतꣳरक्षोऽव-

धूता अरातयोऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा (१) पृथिवी वेत्त्वधिषवणमसि वानस्पत्यं
प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्त्वग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णाम्यद्रिरसि
वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो हव्यꣳ सुशमि शमिष्वेषमावदोर्जमावद द्युमद्वदत
वयꣳ सङ्घातं जेष्म वर्षवृद्धमसि प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु परापूतꣳ रक्षः परापूता
अरातयो रक्षसां भागः (२) असि वायुर्वो विविनक्तु देवो वः सविता हिर-
ण्यपाणिः प्रतिगृह्णातु—११) [त्वा भाग एकादश च] ॥ ५ ॥ अव-
धूतꣳ रक्षोऽवधूता अरातयोऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा पृथिवी वेत्तु दिवस्कम्भ-
निरसि प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु धिषणासि पर्वत्या प्रति त्वा दिवस्कम्भनि-
र्वेत्तु धिषणासि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्तु देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे-
ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामधिवपामि धान्यमसि धिनुहि देवान्

प्राणाय त्वा (१) अपानाय त्वा व्यानाय त्वा दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो
वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णातु—— १५) [प्राणाय त्वा पञ्चदश
च] ॥ ६ ॥ धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छापाग्नेऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादꣳ
सेधाऽऽदेवयजं वह निर्दग्धꣳ रक्षो निर्दग्धा अरातयो ध्रुवमसि पृथिवीं दृꣳ
हायुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह धर्त्रमस्यन्तरिक्षं दृꣳ
ह प्राणं दृꣳहापानं दृꣳह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह धरुणमसि दिवं दृꣳह
चक्षुः (१) दृꣳह श्रोत्रं दृꣳह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह धर्मासि
दिशो दृꣳह योनिं दृꣳह प्रजां दृꣳह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह चितः स्थ
प्रजामस्मै रयिमस्मै सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह भृगूणामङ्गिरसां तपसा
तप्यध्वं यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति वेधसः । पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्र-

वायू विमुंञ्चताम् ४८) [चक्षुरुष्टाचंत्वारिꣳशच्च] ॥ ७ ॥ संवंपामि
समापों अद्भिरंग्मत समोषंधयो रसेंन सꣳरेवतीर्जर्गतीभिर्मधुमतीभिः सृज्य-
ध्वमद्भ्यः परिप्रजांताः स्थ समद्भिः पृच्यध्वं जनंयत्यै त्वा संयौम्यग्नयेंत्वाऽग्नी-
षोमांभ्यां मखस्य शिरोंऽसि घर्मोंऽसि विश्वायुंरुरु प्रंथस्वोरु ते यज्ञपंतिः प्रथतां
त्वचं गृह्णीष्वान्तरिंतꣳरक्षोऽन्तरिंता अरांतयो देवस्त्वां सविता (१) श्रपयतु
वर्षिष्ठे अधि नाकेऽग्निस्तें तनुवं माऽतिंधाऽग्नें हव्यꣳरंक्षस्व सं ब्रह्मणा पृच्य-
स्वैकताय स्वाहां द्विताय स्वाहां त्रिताय स्वाहा—२२) [सविता द्वाविꣳश-
तिश्च] ॥ ८ ॥ आदंद इन्द्रंस्य बाहुरंसि दक्षिंणः सहस्रंभृष्टिः शततेंजा
वायुरंसि तिग्मतेंजाः पृथिंवि देवयजन्योषंध्यास्ते मूलं मा हिꣳसिषमपंहतो-
ऽररुः पृथिव्यै व्रजं गंच्छ गोस्थानं वर्षंतु ते द्यौर्बंधान देंव सवितः परमस्यां

परावतिं शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यश्चं वयं द्विष्मस्तमतो मा मौगपंहतोऽररुः
पृथिव्यै देवयजंन्यै व्रजम् (१) गच्छ गोस्थानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देवसवितः पर-
मस्यां परावतिं शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यश्चं वयं द्विष्मस्तमतो मा मौगपंहतो-
ऽररुःपृथिव्या अदेवयजनो व्रजं गंच्छ गोस्थानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देवसवितः
परमस्यां परावतिं शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यश्चं वयं द्विष्मस्तमतो मा(२)मौग-
ररुस्ते दिवं माऽस्कान्वसंवस्त्वा परिगृह्णन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वा परिगृह्णन्तु
त्रैष्टुभेन छन्दसाऽऽदित्यास्त्वा परिगृह्णन्तु जागतेन छन्दसा देवस्य सवितुःसवेकर्म
कृण्वन्ति वेधसं ऋतमंस्यृतसदंनमस्यृत श्रीरसिधा असि स्वधा अंस्युर्वी चासि
वस्वीं चासि पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन् (३) उदादाय पृथिवीं जीरदानुर्यामैरं-
यश्चन्द्रमंसि स्वधाभिस्तां धीरासो अनुदृश्यं यजन्ते—११) [देवयजंन्यै व्रजं

तमतोमा विरंप्शिन्नेकांदश च] ॥ १ ॥ प्रत्युंष्टꣳरक्षः प्रत्युंष्टा अरांत-
योऽग्नेर्वस्तेजिंष्ठेन तेजंसा निष्टंपामि गोष्ठं मा निर्मृक्षं वाजिनं त्वा सपत्न-
साहꣳसंमांर्ज्मि वाचं प्राणं चक्षुः श्रोत्रं प्रजां योनिं मा निर्मृक्षं वाजिनीं त्वां
सपत्नसाहीꣳ संमांर्ज्म्याशासांना सौमनसं प्रजाꣳसौभांग्यं तनूम् । अग्नेरनु-
व्रताभूत्वा सन्नंह्ये सुकृताय कम् । सुप्रजसंस्त्वा वयꣳसुपत्नीरुपं (१) सेदिम।
अग्ने सपत्नदम्भंनमदंब्धासो अदांभ्यम् । इमं विष्यांमि वरुंणस्य पाशं यमबं-
ध्नीत सविता सुकेतंः ॥ धातुश्च योनौं सुकृतस्यं लोके स्योनं मे सह पत्यां
करोमि । समायुंषा सम्प्रजया समंग्ने वर्चंसा पुनंः । सम्पत्नी पत्याहं गच्छे
समात्मा तनुवा मर्म । महीनां पयोस्योषंधीनाꣳ रसस्तस्य तेक्षींयमाणस्य
निः (२) वपामि महीनां पयोस्योषंधीनाꣳ रसोऽदंब्धेन त्वा चक्षुषाऽवेंक्षे

सुप्रजास्त्वाय तेजोऽसि तेजोऽनुप्रेह्यग्निस्ते तेजो मा विनैद्ग्नेर्जिह्वासि सुभूर्देवानां धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे भव शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसि देवो वः सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रम् (३) त्वा शुक्रायां धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे गृह्णामि ज्योतिस्त्वा ज्योतिष्यर्चि-स्त्वार्चिषि धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे गृह्णामि—१६) [उपनिःशुक्रः षोडश च] ॥ १० ॥

कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा स्वाहा वेदिरसि बर्हिषे त्वा स्वाहा बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा स्वाहा दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा स्वधा पितृभ्य ऊर्ग्भव बर्हिषद्भ्य ऊर्जा पृथिवीं गच्छत विष्णोस्तूपोऽस्यू-र्णाम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यो गन्धर्वोऽसि विश्वावसुर्विश्वस्मादी-षतो यजमानस्य परिधिरिड ईडित इन्द्रस्य बाहुरसि (१) दक्षिणो यजमा-

नस्य परिधिरिड ईडितो मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा यज-
मानस्य परिधिरिड ईडितः सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदभिशस्त्या
वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तꣳ समिधीमह्यग्ने बृहन्तमध्वरे विशो यन्त्रे स्थो
वसूनाꣳ रुद्राणामादित्यानाꣳ सदसि सीद जुहूरुपभृद्ध्रुवासि घृताची नाम्ना
प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि (२) सीदैता असदन् सुकृतस्य लोके ता विष्णो
पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञनियम् १५) (असि सदसि
पञ्चदश च) ॥ ११ ॥ भुवनमसि विप्रथस्वाऽग्ने यष्टरिदं नमः । जुह्वेह्यग्नि-
स्त्वाह्वयति देवयज्याया उपभृदेहि देवस्त्वा सविताह्वयति देवयज्याया अग्ना-
विष्णू मा वामवक्रमिषं विजिहाथां मा मा सन्ताप्तं लोकं मे लोककृतौ कृणुतं
विष्णोः स्थानमसीत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणि समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशम-

हुतो (१) यज्ञो यज्ञपतेरिन्द्रावान्त्स्वाहा बृहद्भाः पाहि माग्ने दुश्चरितादामा
सुचरिते भज मखस्य शिरोऽसि सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्क्ताम् २१) (अहुत
एकविꣳशतिश्च) ॥ १२ ॥ वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत् ।
अथा सपत्नाꣳ इन्द्रो मे निग्राभेणाधराꣳ अकः । उद्ग्राभश्च निग्राभश्च
ब्रह्म देवा अवीवृधन् । अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान् व्यस्य-
ताम् । वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वाऽऽदित्येभ्यस्त्वाऽक्तꣳ रिहाणा वियन्तु वयः ।
प्रजां योनिं मा निर्मृक्षमाप्यायन्तामाप ओषधयो मरुतां पृषतयस्थ
दिवम् (१) गच्छ ततो नो वृष्टिमेरय । आयुष्पा अग्नेस्यायुर्मे पाहि
चक्षुष्पा अग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहि ध्रुवासि यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणि-
भिर्वीयमाणः । तं त एतमनु जोषं भरामि नेदेष त्वदपचेतयाते यज्ञस्य पाथ

उपसमितꣳ सꣳस्त्रावभागास्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठा बर्हिषदश्च (२) देवा इमां
वाचमभिविश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वमग्नेर्वामपन्नगृहस्य
सदसि सादयामि सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मा धत्तं धुरि धुर्यौ पातमग्नेऽदब्धायो-
ऽशीततनो पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्मन्यै पाहि
दुश्चरिताद्वीविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनिꣳ स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा
गातुम् (३) इतमनसस्पत इमं नो देव देवेषु यज्ञꣳ स्वाहा वाचि स्वाहा
वातेधाः—१३) (दिवश्च गातुं त्रयोदश च) ॥ १३ ॥ उभा वामि-
न्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादयध्यै । उभा दातारा विषाꣳ रयी-
णामुभावाजस्य सातये हुवे वाम् । अश्रवꣳ हि भूरिदावत्तरा वां विजामातु-
रुत वा घा स्यालात् । अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जन-

यामि नव्यम् । इन्द्राग्नी नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकेन कर्मणा ।
शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् । (१) उभा हि वां
सुहवा जोहवीमि ता वाजꣳ सद्य उशते धेष्ठा । वयमु त्वा पथस्पते रथं न
वाजसातये । धिये पूषन्न युज्महि । पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो
अभ्यानडर्कम् । स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियं धियꣳ सीषधाति प्र पूषा ।
क्षेत्रस्य पतिना वयꣳ हितेनेव जयामसि । गामश्वं पोषयित्न्वा स नः (२)
मृडातीदृशे । क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मिं धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व । मधु-
श्चुतं घृतमिव सुपूतमृतस्य नः पतयो मृडयन्तु । अग्ने नय सुपथा राये
अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् । युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां
ते नम उक्तिं विधेम । आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्नवाम तदनु प्रवो-

द्रुम् । अग्निर्विद्वान्त्सयंजात् (३) सेदु होता सो अध्वरान् स ऋतून् कल्पयाति । यद्वाहिंष्ठं तदग्नये बृहदर्च विभावसो । महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते । अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्त्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणि विश्वा । पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः । त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ (४) मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्यः । यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः । अग्निष्टद्विश्वमापृणाति विद्वान् येभिर्देवां ऋतुभिः कल्पयाति—२३) [जुषेथां नो यजादा त्रयो विंशतिश्च] ॥ १४ ॥

इषे (४३) यज्ञस्य (८८) शुन्धध्वं (५८) कर्मणे (१६) देवो (१११) ऽवधूतं (६५) धृष्टिः (१८) स (७२) माददे (१६१) प्रत्युष्टं (१६६) कृष्णो (११५) भुवनं (७१) वाजस्योभा (१६३) (२२३)

चतुर्दश (१५३०) ॥ १४ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे प्रथमप्रपाठकः सम्पूर्णः ॥

ॐम् आप उन्दन्तु जीवसे दीर्घायुत्वाय वर्चस ओषधे त्रायस्वैनꣳस्वधिते मैनꣳहिꣳसीर्देवश्रू रेतानि प्रवपेस्वस्त्युत्तराण्यशीयाऽऽपो अस्मान् मातरः शुन्धन्तु घृतेन नो घृतपुवः पुनन्तु विश्वमस्मत् प्रवहन्तु रिप्रमुदाभ्यः शुचिरा पूत एमि सोमस्य तनूरसि तनुवं मे पाहि महीनां पयोऽसि वर्चोधा असि वर्चः (१) मयि धेहि वृत्रस्य कनीनिकाऽसि चक्षुष्पा असि चक्षुर्मे पाहि चित्पतिस्त्वा पुनातु वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिस्तस्य ते पवित्रपते पवित्रेण यस्मै कं पुने तच्छकेयमावो देवास ईमहे सत्यधर्माणो अध्वरे यद्वो देवास आगुरे यज्ञि-

यासो हवामह इन्द्राग्नी द्यावापृथिवी आप ओषधीः (२) त्वं दीक्षाणामधिप-
तिरसीह मासन्तं पाहि—८) [वर्चं ओषधीरष्टौ च] ॥ १ ॥ आकूत्यै प्रयु-
जेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा सर-
स्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहाऽऽपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उर्वन्त-
रिक्षं बृहस्पतिर्नो हविषा वृधातु स्वाहा विश्वे देवस्य नेतुर्मर्तो वृणीत सख्यं
विश्वे राय इषुध्यसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहर्क्सामयोः शिल्पेस्थस्ते वामा-
रंभे ते मा (१) पातमास्य यज्ञस्योदृचं इमां धियꣳ शिक्षमाणस्य देवक्रतुं
दक्षं वरुण सꣳशिशाधि ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावꣳ
रुहेमोर्गस्यांगिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जं मे यच्छ पाहि मा मा मा हिꣳसीर्विष्णोः
शर्मासि शर्म यजमानस्य शर्म मे यच्छ नक्षत्राणां मातीकाशात्

पाहीन्द्रस्य योनिरसि (२) मा मा हिᳬसीः कृष्यै त्वा सुसस्यायै सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः सूपस्था देवो वनस्पतिरूर्ध्वो मा पाह्योदृचः स्वाहा यज्ञं मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याᳬ स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा यज्ञं वातादारभे—३०) [मा योनिरसि त्रिᳬशच्च] ॥ २ ॥ दैवीन्धियं मनामहे सुमृडीकामभिष्टये वर्चोधां यज्ञवाहसᳬसुपारा नो असद्वशे । ये देवा मनोजाता मनोयुजः सुदक्षा दक्षपितारस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहाग्ने त्वᳬ सुजागृहि वयᳬ सुमन्दिषीमहि गोपाय नः स्वस्तये प्रबुधे नः पुनर्ददः । त्वमग्ने व्रतपा असि देव आमर्त्येष्वा । त्वं (१) यज्ञेष्वीड्यः । विश्वे देवा अभि मामाऽववृत्रन् पूषा सन्या सोमो राधसा देवः सविता वसोर्वसुदावा रास्वेयत्सोमाभूयो भर मा पृणन् पूर्त्या विराधि माह-

मायुंषा चन्द्रमंसि मम भोगाय भव वस्त्रंमसि मम भोगाय भवोस्त्रासि मम भोगाय भव हयोऽसि मम भोगाय भव (२) छागोऽसि मम भोगाय भव मेषोऽसि मम भोगाय भव वायवें त्वा वरुंणाय त्वा निर्ऋत्यै त्वा रुद्राय त्वा देवीं रापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हंविष्य इन्द्रियावान्मदिन्तंमस्तंवो मा ऽवंक्रमिष्मच्छिन्नं तन्तुं पृथिव्या अनुं गेषं भद्राद्भि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुर एता ते अस्त्वथेमवंस्य (३) वर आ पृथिव्या आरे शत्रून्कृणुहि सर्ववीर एदमंगन्म देवयजंनं पृथिव्या विश्वे देवा यदजुंषन्त पूर्व ऋक्सामाभ्यां यजुंषा सन्तरंन्तो रायस्पोषेण समिषा मंदेम—२५) [त्वं भंव स्य पञ्चंविंशतिश्च] ॥ ३ ॥ इयन्तें शुक्रतनूरिदं वर्चस्तया सम्भंव भ्राजं गच्छ जूरंसि धृता मनंसा जुष्टा विष्णंवे तस्यांस्ते सत्यसंवसः प्रसवे वाचो यंत्रमंशीय

स्वाहा शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवꣳ हविः सूर्यस्य चक्षुरारुहमग्नेरक्ष्णः कनी-
निकां यदेतंशेऽभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता चिदसि मनासि धीरसि
दक्षिणा (१) असि यज्ञियासि क्षात्रियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी सानः
सुप्राची सुप्रतीची सम्भव मित्रस्त्वा पदि बध्नातु पूषाऽध्वनः पात्विन्द्राया
ध्यक्षायानु त्वा माता मन्यता मनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः
सा देवि देव मच्छेहीन्द्राय सोमꣳ रुद्रस्त्वाऽऽवर्तयतु मित्रस्य पथा स्वस्ति
सोम सखा (२) पुनरेहि सहरय्या—५) [दक्षिणा सखा पञ्च च] ॥ ४ ॥

वस्व्यसि रुद्रास्यदितिरस्यादित्यासि शुक्रासि चन्द्रासि बृहस्पतिस्त्वा
सुम्नेरण्वतु रुद्रो वसुभिराचिकेतु पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्नाजिघर्मि देवयजन
इडायाः पदे घृतवति स्वाहा परिलिखितꣳ रक्षः परिलिखिता अरातय

इदमह४ँरक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म
इदमस्य ग्रीवाः (१) अपि कृन्ताम्यस्मे रायस्त्वे रायस्तो ते रायः सन्देवि-
विदेव्योर्वश्यां पश्यस्व त्वष्टीमतीते सपेय सुरेता रेतो दधाना वीरं विदेय तव
संदृशिमाह४ँरायस्पोषेण वियोषं—२१) [अस्य ग्रीवा एकान्नत्रि४ँशच्च]॥५॥

अ४ँशुनां ते अ४ँशुः पृच्यतां परुषा परुर्गन्धस्ते काममवतु मदाय रसो
अच्युतोऽमात्योऽसि शुक्रस्ते ग्रहो ऽभित्यं देव४ँ सवितारमूण्योः कविक्रतुम-
र्चामि सत्यसवस४ँ रत्नधामभिप्रियं मतिमूर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवी-
मनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपासुवः। प्रजाभ्यस्त्वा प्राणाय त्वा
व्यानाय त्वा प्रजास्त्वमनु (१) प्राणिहि प्रजास्त्वामनुप्राणन्तु (७) [अनु सप्त
च] ॥ ६ ॥ सोमं ते क्रीणाम्यूर्जस्वन्तं पयस्वन्तं वीर्यावन्तमभिमाति-

याहꣳ शुक्रं ते शुक्रेण क्रीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन सम्यत्ते गोरस्मे चन्द्राणि तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते सहस्रपोषं पुष्यन्त्याश्चरमेण पशुना क्रीणाम्यस्मे ते बन्धुर्मयि ते रायः श्रयन्तामस्मे ज्योतिः सोमविक्रयिणि तमो मित्रो न एहि सुमित्रधा इन्द्रस्योरुं (१) आविश दक्षिणमुशन्नुशन्तꣳ स्योनः स्योनꣳ स्वानभ्राजाङ्घारे बम्भारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः सोमक्रयणास्तान् रक्षध्वं मा वो दभन्—२२) [ऊरुंद्वाविꣳशतिश्च] ॥७॥

उदायुषा स्वायुषोदोषधीनाꣳ रसेनोत्पर्जन्यस्य शुष्मेणोदस्थाममृताꣳ अनु । उर्वन्तरिक्षमन्विह्यदित्याः सदोस्यदित्याः सद आसीदास्तभ्नाद्द्यामृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्या आसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पयो अघ्नियासु हृत्सु

(१) क्रतुं वरुणो विक्ष्वंग्निं दिविसूर्यमदधात् सोमुमद्रावुदुत्यं जातवेदसं
देवं वहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय सूर्यम्। उस्रावेतं धूर्षाहावनश्रू अवीरहाणौ
ब्रह्म चोदनौ वरुणस्य स्कम्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनमसि प्रत्यस्तो वरु-
णस्य पाशः—३५) [हृत्सु पञ्चत्रिंशच्च] ॥ ८ ॥ प्रच्यवस्व भुवस्पते
विश्वान्यभिधामानि मा त्वा परिपरी विदन्मा त्वा परि पन्थिनो विदन्मा
त्वा वृका अघायवो मा गन्धर्वो विश्वावसुरादघच्छ्येनो भूत्वा परापत
यजमानस्य नो गृहे देवैः संस्कृतं यजमानस्य स्वस्त्ययन्यस्यपि पन्थामग
स्महि स्वस्तिगामनेहसं येन विश्वाः परिद्विषो वृणक्ति विन्दते वसु नमो मित्रस्य
(१) वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं सपर्यत दूरे दृशे देवजाताय केतवे
दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत वरुणस्य स्कम्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जन-

मस्युन्मुक्तो वरुणस्य पाशः (२३) [मित्रस्य त्रयोविꣳशतिश्च] ॥ १ ॥

अग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽग्नये त्वा रायस्पोषदाव्ने विष्णवे त्वा श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वा या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्रचरा सोम दुर्यानदित्याः सदोस्यदित्याः सद आ (१) सीद वरुणोऽसि धृतव्रतो वारुणमसि शंयोर्देवानाꣳ सख्यान्मा देवानामपसंच्छित्स्मह्यापतये त्वा गृह्णामि परिपतये त्वा गृह्णामि तनूनप्त्रे त्वा गृह्णामि शाक्वराय त्वा गृह्णामि शक्मन्नोजिष्ठाय त्वा गृह्णाम्यनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽभिशस्तिपा अनभिशस्तेऽन्यमनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिरञ्जसा सत्यमुपगेषꣳसुविते मा (२) धाः—१)[आ-

मैकं च ॥ १० ॥ अꣳशुरꣳशुस्ते देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविद आ
तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्वाप्यायय सखीन्त्सन्या मेधया स्वस्ति
ते देव सोम सुत्याम‍शीयेष्टा रायः प्रेषे भगायर्तमृतवादिभ्यो नमो दिवे नमः
पृथिव्या अग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि या मम तनूरेषा सा त्वयि (१)
या तव तनूरियꣳसा मयि सह नौ व्रतपते व्रतिनोर्व्रतानि या ते अग्ने रुद्रिया
तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहा या ते अग्ने याशया रजाशया हराशया
तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठोऽग्रं वचो अपावधीं त्वेषं वचो अपावधीꣳस्वाहा——४०)
[त्वयि चत्वारिꣳशच्च] ॥ ११ ॥ वित्तायनी मेऽसि तिक्तायनी मेऽस्य
वतान्मा नाथितमवतान्मा व्यथितं विदेरग्निर्नभोनामाग्ने अंगिरो योऽस्यां
पृथिव्यामस्यायुषा नाम्नेहि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वाऽऽदधेऽग्ने अंगिरो

यो द्वितीयस्यां तृतीयस्यां पृथिव्यामस्यायुषा नाम्नेहि यत्तेऽनाधृष्टं नाम (१)
यज्ञियं तेन त्वाऽऽदधे सिंहीरसि महिषीरस्युरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतां
ध्रुवासि देवेभ्यः शुन्धस्व देवेभ्यः शुम्भस्वेन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात् पातु
मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः पातु प्रचेतास्त्वा रुद्रैः पश्चात् पातु विश्वकर्मा
त्वाऽऽदित्यैरुत्तरतः पातु सिंहीरसि सपत्नसाही स्वाहा सिंहीरसि सुप्रजा-
वनिः स्वाहा सिंही: (२) असि रायस्पोषवनिः स्वाहा सिंहीरस्यादि-
त्यवनिः स्वाहा सिंहीरस्यावह देवान् देवयते यजमानाय स्वाहा भूते-
भ्यस्त्वा विश्वायुरसि पृथिवीं दृंह ध्रुवक्षिदस्यन्तरिक्षं दृंहाच्युतक्षिदसि दिवं
दृंहाग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि—३५) [नामासिंही: पञ्चत्रिंशच्च] ॥१२॥
यु़ञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः । वि होत्रा

दधे वयुनाऽविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः । सुवाग्देव दुर्याꣳ आवद
देव श्रुतौ देवेष्वाघोषेथामा नो वीरो जायतां कर्मण्योऽयꣳ सर्वेऽनुजीवाम
यो बहूनामसद्वशी । इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् । समूढमस्य (१)
पाꣳसुर इरावती धेनुमती हि भूतꣳ सूयवसिनी मनवे यशस्ये । व्यस्कभ्नाद्रो-
दसी विष्णुरेते दाधार पृथिवीमभितो मयूखैः । प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती
ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं माऽजीह्वरतमत्र रमेथां वर्ष्मन्पृथिव्या दिवो वा विष्णवुत
वा पृथिव्या महो वा विष्णवुत वान्तरिक्षाद्धस्तौ पृणस्व बहुभिर्वसव्यैरा-
प्रयच्छ (२) दक्षिणादोत सव्यात् । विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थि-
वानि विममे रजाꣳसि यो अस्कभायदुत्तरꣳ सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो
विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्नप्त्रेस्थो विष्णोः स्यूरसि

विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा—३१) [अस्य यच्छैकान्नचत्वा-
रिंशच्च] ॥ १३ ॥ कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ
इभेन । तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः । तव भ्रमास
आशुया पतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुचानः । तपूंष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसन्दितो
विसृज विष्वगुल्काः । प्रति स्पशो विसृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या
अदब्धः । यो नो दूरे अघशंसः (१) यो अन्त्यग्ने माकिष्टे व्यथिरादधर्षीत् ।
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यमित्राँ ओषतात् तिग्महेते । यो नो अरातिं समि-
धान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् । ऊर्ध्वो भव प्रतिविध्याध्यस्म-
दाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने । अवस्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्रमृ-
णीहि शत्रून् । स ते (२) जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातु-

मैऽन्तू । विश्वा न्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्यर्यो विदुरो अभि द्यौत् । सेदग्ने
अस्तु सुभगः सुदानुर्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः । पिप्रींषति स्व आयुषि
दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासदिष्टिः । अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते
वावाता जरताम् (३) इयं गीः । स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमास्मे क्षत्राणि
धारयेरनु द्यून् । इह त्वा भूर्याचरेदुप त्मन् दोषावस्तर्दीदिवाꣳसमनु द्यून् ।
क्रीडन्तस्त्वा सुमनसः सपे माभि द्युम्नातस्थिवाꣳसो जनानाम् । यस्त्वा
स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन । तस्य त्राता भवसि तस्य
सखा यस्त आतिथ्यमानुषग् जुजोषत् । महो रुजामि (४) बन्धुता वचो-
भिस्तन्मा पितुर्गोतमादान्वियाय । त्वन्नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ
सुक्रतो दमूनाः । अस्वप्नजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।

ते पायवः सध्रियञ्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर । ये पायवो मामतेयन्ते
अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् । ररक्ष तान् सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त
इद्रिपवो ना ह (५) देभुः । त्वया वय१ं सधन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम
वाजान् । उभा श१ंसा सूदय सत्यतातेऽनुष्ठुया कृणुह्यह्रयाण । अया ते अग्ने
समिधा विधेम प्रतिस्तोम१ं शस्यमानं गृभाय । दहाशसो रक्षसः पाह्यस्मान्
द्रुहो निदो मित्रमहो अवद्यात् । रक्षोहणं वाजिनमाजिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुप
यामि शर्म । शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा (६) सरिषः पातु
नक्तम् । वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा । प्रादेवी-
र्मायाः सहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे । उत स्वानासो दिवि षन्त्वग्ने-
स्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ । मदे चिदस्य प्ररुजन्ति भामा न वरन्ते परि-

बाधो अदेवीः—४१) [अघशंसः स ते जरतां रुजामि ह दिवैकंचत्वा-
रिंशच्च] ॥ १४ ॥ आप (१०८) आकूत्यै (१३०) दैवीं (१७५)
मियं (१०५) वस्व्य (७१) शुना (५७) सोम (७२) मु (८५)
त्वा (७३) म्रे (१०१) रंशु (९०) वित्तायनी (१३५) युञ्जते (१३९)
कृणुष्व (३४१) चतुर्दश (१६९०) ॥ १४ ॥ इति तैत्तिरीयसंहि-
तायां प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रपाठकः ॥

ॐम् देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददे
ऽभ्रिरसि नारिरसि परि लिखितं रक्षः परिलिखिता अरातय इदमहं रक्षसो
ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमस्य ग्रीवा अपि
कृन्तामि दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धतां लोकः पितृषदनो

यवोऽसि यवयास्मद्द्वेषः (१) यवयाऽरातीः पितॄणाꣳ सदनमस्युद्दिवꣳ स्तभानान्तरिक्षं पृण पृथिवीं दृꣳह द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणा ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिꣳ सुप्रजावनिꣳ रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳह प्रजां दृꣳह रायस्पोषं दृꣳह घृतेन द्यावापृथिवी आपृणेथामिन्द्रस्य सदोऽसि विश्वजनस्य छाया परि त्वा गिर्वणो गिर इमाः (२) भवन्तु विश्वतो वृद्धायुमनुवृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टय इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवमस्यैन्द्रमसीन्द्राय त्वा—१८) [द्वेष इमा अष्टादश च] ॥ १ ॥

रक्षोहणो वलगहनो वैष्णवान् खनामीदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः समानो यमसमानो निचखानेदमेनमधरं करोमि यो नः समानो योऽसमानोऽरातीयति गायत्रेण छन्दसाऽवबाढो वलगः किमत्र भद्रं तन्नौ सह विराडसि

सपत्नहा सम्राडंसि भ्रातृव्यहा स्वराडंस्यभिमातिहा विश्वाराडंसि विश्वांसा
नाष्ट्राणांᳲहन्ता (१) रक्षोहणौं वलगहनः प्रोक्षांमि वैष्णवान्रक्षोहणौं
वलगहनो ऽवंनयामि वैष्णवान् यवोंऽसि यवयास्मद्द्वेषों यवया रातीं रक्षोहणौं
वलगहनो ऽवंस्तृणामि वैष्णवान्रक्षोहणौं वलगहनो ऽभिजुंहोमि वैष्णहनान्र-
क्षोहणौं वलगहनावुपंदधामि वैष्णवी रंक्षोहणौं वलगहनौ पर्यूहामि वैष्णवी
रंक्षोहणौं वलगहनौ परिंस्तृणामि वैष्णवी रंक्षोहणौं वलगहनौं वैष्णवी
बृहन्नंसि बृहद्रांवा बृहतीमिन्द्रांय (२) वाचं वद—२) [हन्तेन्द्रांय
हे चं] ॥ २ ॥ विभूरंसि प्रवाहंणो वह्निरसि हव्यवाहंनः श्वात्रोंऽसि
प्रचेंतास्तुथोंऽसि विश्ववेंदा उशिगंसि कविरंघारिरसि बम्भांरिरवस्युरंसि
दुवंस्वाञ्छुन्ध्यूरंसि मार्जालीयंः सम्राडंसि कृशानुंः परिषद्योंऽसि पवंमानः

प्रतक्वासि नभस्वानसंमृष्टोऽसि हव्यसूदं ऋतधामासि सुवर्ज्योतिर्ब्रह्मज्यो-
तिरसि सुवर्धामाजोऽस्येकपादहिरसि बुध्नियो रौद्रेणानीकेन (१) पाहि
माऽग्ने पिपृहि मा मा माहिंसीः—८) [अनीकेनाष्टौ च] ॥ ३ ॥
त्वꣳ सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्य उरु यन्तासि वरूथꣳ स्वाहा
जुषाणो अप्तुराज्यस्य वेतु स्वाहाऽयन्नो अग्निर्वरिवः कृणोत्वयं मृधः पुर एतु
प्रभिन्दन् । अयꣳ शत्रूञ्जयतु जर्हृषाणोऽयं वाजं जयतु वाजसातौ । उरु
विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नः कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्र प्रयज्ञपतिं
तिर । सोमो जिगाति गातुवित् (१) देवानामेति निष्कृतमृतस्य योनिं
मासदमदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद आसीदैष वो देवसवितः सोमस्तꣳ रक्षध्वं
मावो दभदेतत्त्वꣳ सोमदेवोदेवानुपागा इदमहं मनुष्यो मनुष्यान् सह प्रज-

यां सह रायस्पोषेण नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्य इदमहं निर्वरुणस्य पाशात्
सुवरभि (२) विख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि
या मम तनूस्त्वय्यभूदियं सा मयि या तव तनूर्मय्यभूदेषा सा त्वयि यथायथं
नौ व्रतपते व्रतिनोर्व्रतानि—३१) [गातुविद्भ्य एकत्रिंशच्च] ॥ ४ ॥

अत्यन्यानगान्नान्यानुपागामर्वाक्त्वा परैरविदम्परोऽवरैस्तं त्वा जुषे वैष्णवं
देवयज्यायै देवस्त्वा सविता मध्वानक्त्वोषधे त्रायस्वैनं स्वधिते मैनं हिंसीर्-
दिवमग्रेण मा लेखीरन्तरिक्षं मध्येन मा हिंसीः पृथिव्या सम्भव वनस्पते
शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम यम् (१) त्वायं स्वधितिस्तेतिजानः
प्रणिनाय महते सौभगायाच्छिन्नो रायः सुवीरः—१०) [यं दश
च] ॥ ५ ॥ पृथिव्यै त्वान्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा शुन्धतां लोकः पितृ-

पदंनो यवाऽसि युवयास्मद्द्वेषो युवयारातीः पितृणाꣳसदनमसि स्वावेशोऽस्य
ग्रेगा नेतृणां वनस्पतिरधि त्वा स्थास्यति तस्य वित्ताद्देवस्त्वा सविता मध्वा-
नक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वोषधीभ्य उद्दिवꣳस्तभानान्तरिक्षं पृण पृथिवीमुपरेण
दृꣳह ते ते धामान्युश्मसि (१) गमध्ये गावो यत्र भूरिशृङ्गा अयासः । अत्रा-
हतदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमवभाति भूरेः । विष्णोः कर्माणि पश्यत
यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा । तद्विष्णोः परमं पदꣳ सदा
पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् । ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिꣳ सुप्रजा
वनिꣳ रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳह रायस्पोषम् (२) दृꣳह
परिवीरसि परि त्वा दैवीर्विशोऽव्ययन्तां परीमꣳरायस्पोषो यजमानं मनुष्या
अन्तरिक्षस्य त्वा सानाववगूहामि—११) [उश्मसी पोषमेकान्नविꣳश-

तिश्च] ॥ ६ ॥ इषे त्वोपवीरस्युपो देवान् दैवीर्विशः प्रागुर्वह्नीरुशिजो
बृहस्पते धारया वसूनि हव्या ते स्वदन्तां देव त्वष्टर्वसु रण्व रेवतीरमध्वम्
अग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थ उर्वश्यस्यायुरसि पुरूरवा घृतेनाक्ते वृषणं दधाथां
गायत्रं छन्दोऽनुप्रजायस्व त्रैष्टुभं जागतं छन्दोऽनुप्रजायस्व भवतम् (१)
नः । समनसौ समोकसा वरेपसौ । मा यज्ञꣳ हिꣳसिष्टं मा यज्ञपतिं जात-
वेदसौ शिवौ भवतमद्य नः । अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधिराज
एषः । स्वाहाकृत्य ब्रह्मणा ते जुहोमि मा देवानां मिथुयाकर्भागधेयम्---३१)
[भवतमेकत्रिꣳशच्च] ॥ ७ ॥ आदद ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेना-
ऽऽरभे धर्षा मानुषानद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्यपां पेरुरसि स्वात्तञ्चित् सदे-
वꣳहव्यमापो देवीः स्वदतैनꣳसं ते प्राणो वायुना गच्छताꣳसं यजत्रैरङ्गानि

सं यज्ञपतिराशिषां घृतेनाक्तौ पशुं त्रायेथाᳪं रेवतीर्यज्ञपतिं प्रियधा विश-
तोरो अन्तरिक्ष सजूर्देवेन (१) वातेनाऽस्य हविषस्त्मना यज समस्य तनुवां
भव वर्षीयो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः पृथिव्याः सम्पृचः पाहि नमस्त आता-
नाऽनर्वाप्रेहि घृतस्य कुल्यामनु सह प्रजया सह रायस्पोषेणाऽऽपो देवीः शुद्धा-
युवः शुद्धा यूयं देवाᳪं ऊढ्वᳪं शुद्धा वयं परिविष्टाः परिवेष्टारो वो भूयास्म—४४)
[देवेन चतुश्चत्वारिᳪंशच्च] ॥ ८ ॥ वाक्त आप्यायतां प्राणस्त आप्या-
यतां चक्षुस्त आप्यायताᳪं श्रोत्रन्त आप्यायतां यात्ते प्राणाञ्छुग्जगाम या
चक्षुर्या श्रोत्रं यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आप्यायतां तत्त एतेन शुन्धतां
नाभिस्त आप्यायतां पायुस्त आप्यायताᳪं शुद्धाश्चरित्राः शमद्भ्यः (१)
शमोषधीभ्यः शं पृथिव्यै शमहोभ्यामोषधे त्रायस्वैनᳪं स्वधिते मैनᳪं

हि॑ꣳसी रक्ष॑सां भा॒गो॑ऽसी॒दम॒हꣳ रक्षो॑ऽध॒मं तमो॑ नयामि॒ यो॑ऽस्मान् द्वेष्टि॒
यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्म इ॒दमे॑नमध॒मं तमो॑ नयामी॒षे त्वा॑ घृ॒तेन॑ द्यावापृथिवी॒ प्रोर्ण्वा॑-
था॒मच्छि॑न्नो॒ रायः॑ सु॒वीर॑ उ॒र्व॑न्तरि॑क्ष॒मन्वि॑हि॒ वायो॒ वीहि॑ (२) स्तो॒काना॒ꣳ
स्वाहो॒र्ध्वन॑भसं मारु॒तं ग॑च्छतम्—५) [अ॒द्यो वीहि॒ पञ्च॑ च] ॥ १ ॥
सं ते॒ मन॑सा॒ मनः॒ सं प्रा॒णेन॑ प्रा॒णो जुष्टं॑ दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं घृ॒तव॒त्स्वाहै॒न्द्रः
प्रा॒णो अङ्गे॑अङ्गे॒ निदे॑ध्यदै॒न्द्रो॑ऽपा॒नो अङ्गे॑अङ्गे॒ विबो॑भुव॒द्देव॑ त्वष्ट॒र्भूरि॑ ते॒ सꣳ-
स॑मेतु॒ विषु॑रूपा॒ यत्सल॑क्ष्माणो॒ भव॑थ देव॒त्रा यन्त॒मव॑से॒ सखा॒यो ऽनु॑ त्वा
मा॒ता पि॒तरो॑ मदन्तु॒ श्रीर॑स्य॒ग्निस्त्वा॑ श्रीणा॒त्वापः॒ समा॑रि॒णन्वात॑स्य (१)
त्वा॒ ध्रज्यै॑ पू॒ष्णो रꣳह्या॑ अ॒पामोष॑धीना॒ꣳ रोहि॑ष्यै घृ॒तं घृ॑तपावानः पिबत॒
वसां॑ वसापावानः पिबता॒न्तरि॑क्षस्य ह॒विर॑सि॒ स्वाहा॑ त्वा॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ दिशः॑

प्रदिशं आदिशो विदिशं उद्दिशः स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्यः—२८)
[वातस्याष्टाविंशतिश्च [॥ १० ॥ समुद्रं गच्छ स्वाहान्तरिक्षं गच्छ
स्वाहा देवᳪं सवितारं गच्छ स्वाहाऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ
स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा यज्ञं गच्छ स्वाहा छन्दाᳪंसि गच्छ स्वाहा द्यावा-
पृथिवी गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहाऽग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहाऽद्य-
स्त्वौषधीभ्यो मनो मे हार्दि यच्छ तनूं त्वचं पुत्रं नप्तारमशीय शुगसि (१)
तमभिशोच यो ऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण
नो मुञ्च यदापो अघ्न्या व_णेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च—२६)
[असि षड्विंशतिश्च] ॥ ११ ॥ हविष्मतीरिमा आपो हविष्मान् देवो
अध्वरो हविष्मांᳪ आविवासति हविष्माᳪं अस्तु सूर्यः। अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य

सदसि सादयामि सुम्नाय सुम्निनीः सुम्ने मा धत्तेन्द्राग्नियोर्भागधेयीः स्थ मित्रावरु-
णयोर्भागधेयीः स्थ विश्वेषां देवानां भागधेयीः स्थ यज्ञे जागृत — ३४) [हवि-
ष्मतीश्चतुस्त्रिꣳशत्]॥ १२॥ हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वोर्ध्व-
मिममध्वरं कृधि दिवि देवेषु होत्रा यच्छ सोम राजन्नेह्यवरोह मा भेर्मा सं विक्था
मा त्वा हिꣳसिषं प्रजास्त्वमुपावरोह प्रजास्त्वामुपावरोहन्तु शृणोत्वग्निः
समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीः । शृणोत ग्रावाणो विदुषो नु
(१) यज्ञꣳ शृणोतु देवः सविता हवं मे । देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य
इन्द्रियावान्मदिन्तमस्तं देवेभ्यो देवत्रा धत्त शुक्रꣳ शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थ
स्वाहाकार्विरस्यपां मृध्रꣳ समुद्रस्य वोऽक्षित्या उन्नये । यमग्ने पृत्सु मर्त्य मावो
वाजेषु यञ्जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः — ४७) [नु सप्तचत्वारिꣳशच्च]॥ १३॥

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वꣳशर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे । त्वं वातै-
ररुणैर्यासि शङ्गयस्त्वं पूषा विधतः पासि नुत्मना । आ वो राजानमध्वरस्य
रुद्रꣳहोतारꣳसत्ययजꣳरोदस्योः । अग्निं पुरा तनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे
कृणुध्वम् । अग्निर्होता निषसादा यजीयानुपस्थे मातुः सुरभावु लोके । युवा
कविः पुरुनिष्ठः (१) ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इद्धः । साध्वीमकर्देव
वीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् । स आयुरागात् सुरभिर्वसानो
भद्रामकर्देवहूतिं नो अद्य । अक्रन्ददग्निस्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः
समञ्जन् । सद्यो जज्ञानो विहीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ।
त्वं वसूनि पुर्वणीक (२) होतर्दोषावस्तो रेरिरे यज्ञियासः । क्षामेव
विश्वा भुवनानि यस्मिन्त्सꣳसौभगानि दधिरे पावके । तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम

विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे । अश्याम तं काममग्ने
तवोत्यश्याम रयिꣳ रयिवः सुवीरम् । अश्याम वाजमभि वा जयन्तो श्याम
द्युम्नमजरा जरन्ते । श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्ने द्युमन्तमाभर (३) वसो पुरु-
स्पृहꣳ रयिम् । स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः । यः
पावकः पुरुतमः पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन् । आयुष्टे विश्वतो दधदय-
मग्निर्वरेण्यः । पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मꣳ सुवामि ते । आयुर्दा अग्ने
हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि । घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं
पितेव पुत्रमभि (४) रक्षतादिमम् । तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विच-
र्षणे । अग्ने जनामि सुष्टुतिम् । दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्द्वितीयं परि
जातवेदाः । तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः । शुचिः

पावक वन्योऽग्ने बृहद्विरोचसे । त्वं घृतेभिराहुतः ॥ हृशानो रुक्म उर्व्या
व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः । अग्निरमृतो अभवद्वयोभिः (५) यदेनं
द्यौरजनयत् सुरेताः । आ यदिषे नृपतिं तेज आनट् शुचि रेतो निषिक्तं
द्यौरभीके । अग्निः शर्धमनवद्यं युवानꣳ स्वाधियं जनयत् सूदयच्च । स
तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः । अग्ने रायो नृतमस्य
प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः । अग्ने सहन्तमाभर द्युम्नस्य प्रासहा
रयिम् । विश्वायः (६) चर्षणीरभ्यासा वाजेषु सासहत् । तमग्ने पृतना-
सहꣳ रयिꣳ सहस्व आभर । त्वꣳ हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः ।
उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्नये । वद्मा हि सूनो
अस्य द्मसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषा ज्मान्नम् । स त्वन्न ऊर्जसन ऊर्जं धा राजेव

॥ ३३ ॥

जेरवृके क्षेष्यन्तः । अग्न आयूꣳषि (७) पवस आसुवोर्जमिषंश्चनः । आरे
बांधस्व दुच्छुनांम् । अग्ने पवस्व स्वपां अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधत् पोषꣳ
रयिं मयिं । अग्ने पावक रोचिषां मन्द्रयां देवजिह्वयां । आ देवान् वंक्षि
यक्षिं च । सनंः पावक दीदिवोऽग्ने देवाꣳ इहावंह । उपं यज्ञꣳ हविश्चं नः ।
अग्निः शुचिंव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः (८) कविः । शुचीरोचत आहुंतः ।
उदंग्ने शुचंयस्तवं शुक्रा भ्राजंन्त ईरते । तव ज्योतीꣳष्यर्चयः—१४)
[पुरुनिष्ठः पुर्वणीक भराऽभि वयोंभिर्य आयूꣳषि विप्रः शुचिश्चतुर्दश च]
॥ १४ ॥ देवस्यं (११८) रक्षोहणौं (१०२) विभू (५८) स्त्व
(१३१) मतिं (६०) पृथिव्या (११९) इत्र (८१) आदंदे (१४)
वाक् (१०५) सꣳ (७८) संमुद्रꣳ (७६) हविष्मंती (३४) हृदे

(१७) त्वं (४१४) चतुर्दश (१५६७) ॥ १४ ॥ इति तैत्ति-
रीयसंहितायां प्रथमकाण्डे तृतीयः प्रपाठकः ॥

ॐम् आददे ग्रावास्यध्वरकृद्देवेभ्यो गम्भीरमिममध्वरं कृध्युत्तमेन पवि-
नेन्द्राय सोमꣳ सुषुतं मधुमन्तं पयस्वन्तं वृष्टिवनिमिन्द्राय त्वा वृत्रघ्न इन्द्राय
त्वा वृत्रतुर इन्द्राय त्वाऽभिमातिघ्न इन्द्राय त्वाऽऽदित्यवत इन्द्राय त्वा विश्व-
देव्यावते श्वात्राः स्थ वृत्रतुरो राधो गूर्ता अमृतस्य पत्नीस्ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं
धत्तोपहूताः सोमस्य पिबतोपहूतो युष्माकम् (१) सोमः पिबतु यत्ते सोम
दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरावन्तरिक्षे तेनास्मै यजमानायोरुराया कृध्यधि-
दात्रे वोचो धिषणे वीडू सती वीडयेथामूर्जं दधाथामूर्जं मे धत्तं मा वाꣳ
हिꣳसिषं मा मा हिꣳसिष्टं प्रागपागुदगधराक्तास्त्वा दिश आधावन्त्वम्ब निष्वर ।

यत्तं (२) सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा—१)
[युष्माकं ते नवं च] ॥ १ ॥ वाचस्पतये पवस्व वाजिन् वृषा वृष्णो-
अꣳशुभ्यां गभस्तिपूतो देवो देवानां पवित्रमसि येषां भागोऽसि तेभ्यस्त्वा
स्वाङ्कृतोऽसि मधुमतीर्न इषस्कृधि विश्वेभ्यस्त्वेन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो
मनस्त्वाष्टूर्वन्तरिक्षमन्विहि स्वाहा त्वा सुभवः सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरी-
चिपेभ्य एष ते योनिः प्राणाय त्वा—४७) [वाचः सप्तचत्वारिꣳशत्]॥२॥
उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोममुरुष्य रायः समिषो
यजस्वान्तस्ते दधामि द्यावापृथिवी अन्तरुर्वन्तरिक्षꣳ सजोषा देवैरवरैः परै-
श्चान्तर्यामे मघवन्मादयस्व स्वाङ्कृतोऽसि मधुमतीर्न इषस्कृधि विश्वेभ्यस्त्वे-
न्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टूर्वन्तरिक्षमन्विहि स्वाहा त्वा

सुभवः सूर्याय देवेभ्यः (१) त्वा मरीचिपेभ्य एष ते योनिरपानाय त्वा
—७) [देवेभ्यः सप्त च] ॥ ३ ॥ आ वायो भूष शुचिपा उप नः
सहस्रन्ते नियुतो विश्ववार । उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे
पूर्वपेयम् । उपयामगृहीतोऽसि वायवे त्वेन्द्रवायू इमे सुताः । उप प्रयोभिरा-
गतमिन्दवो वामुशन्ति हि । उपयामगृहीतोऽसीन्द्रवायुभ्यां त्वैष ते योनिः
सजोषोभ्यां त्वा—४२) [आत्रिचत्वारिंशत्] ॥ ४ ॥ अयं वां
मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृधा । ममेदिह श्रुतं हवम् । उपयामगृहीतो-
ऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वैष ते योनिरृतायुभ्यां त्वा—२०) [अयं विंशतिः]
॥ ५ ॥ या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती । तया यज्ञं मिमि-
क्षतम् । उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा—१८ [या

ऽष्टादश] ॥ ६ ॥ प्रातर्युजौ विमुंच्येथामश्विनावेह गच्छतम् । अस्य
सोमस्य पीतये । उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिरश्विभ्यां त्वा—१९)
[प्रातर्युजाविकानविंशतिः] ॥ ७ ॥ अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा
ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने । इममपाꣳ संङ्गमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मति-
भीरिहन्ति । उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वैष ते योनिर्वीरतां पाहि—२५)
[अयं पञ्चविꣳशतिः] ॥ ८ ॥ तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठ-
तातिं बर्हिषदꣳ सुवर्विदं प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिराऽऽशुं जयन्त-
मनुयासु वर्धसे । उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वैष ते योनिः प्रजाः
पाहि—२६ [तꣳ षड्विꣳशतिः] ॥ ९ ॥ ये देवा दिव्येकादश
स्थ पृथिव्या मध्येकादश स्थाप्सुषदो महिनैकादश स्थ ते देवा यज्ञमिमं

जंषध्वमुपयामगृंहीतोऽस्याग्रयणोंऽसि स्वाग्रयणो जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपं-
तिमभिसवंना पाहि विष्णुस्त्वां पातु विशं त्वं पाहीन्द्रियेणैष ते योनि-
र्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः—४३) [ये त्रिचंत्वारिꣳशत्] ॥ १० ॥
त्रिꣳशत्त्रयंश्च गणिनो रुजन्तो दिवꣳ रुद्राः पृथिवीञ्च सचन्ते । एकादशासो
अप्सुषदः सुतꣳसोमं जुषन्ताꣳसवंनाय विश्वे । उपयामगृंहीतोऽस्याग्र-
यणोंऽसि स्वाग्रयणो जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपंतिमभिसवंना पाहि विष्णुस्त्वां
पातु विशं त्वं पाहीन्द्रियेणैष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः—४२) [त्रिꣳ
शद्विचंत्वारिꣳशत्] ॥ ११ ॥ उपयामगृंहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयं-
स्वत उक्थायुवे यत्त इन्द्र बृहद्वयस्तस्मैं त्वा विष्णवे त्वैष ते योनिरिन्द्रायं
त्वोक्थायुवे—२२) [उपयामगृंहीतोद्वाविꣳशतिः] ॥ १२ ॥ मूर्धानं

दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृताय जातमग्निम् । कविꣳसम्राजमतिथिं
जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः । उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा वैश्वानराय
ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तम एष ते योनिरग्नये
त्वा वैश्वानराय—३५) [मूर्धानं पञ्चत्रिꣳशत्] ॥ १३ ॥ मधुश्च माध-
वश्च शुक्रश्च शुचिश्च नभश्च नभस्यश्चेषश्चोर्जश्च सहश्च सहस्यश्च तपश्च तपस्य-
श्चोपयामगृहीतोऽसि सꣳसर्पोऽस्यꣳहस्पत्याय त्वा—३०) [मधुस्त्रिꣳशत्]
॥ १४ ॥ इन्द्राग्नी आगतꣳसुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धिये-
षिता । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वैष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा—२०)
[इन्द्राग्नीविꣳशतिः] ॥ १५ ॥ ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास
आगत । दाश्वाꣳसो दाशुषः सुतम् । उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य

एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः—२०) [ओमासो विꣳशतिः] ॥ १६ ॥
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यꣳशासमिन्द्रम् । विश्वासा-
हमवसे नूतनायोग्रꣳसहोदामिह तꣳहुवेम । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा
मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते—२६) [मरुत्वन्तꣳषड्विꣳशतिः]
॥ १७ ॥ इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः । उपयामगृहीतोऽ
सीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते—२९) [इन्द्र-
एकान्नत्रिꣳशत्] ॥ १८ ॥ मरुत्वाꣳ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोम-
मनुष्वधं मदाय । आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मिं त्वꣳराजासि प्रदिवः
सुतानाम् । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय

त्वा मरुत्वंते—२१) [मरुत्वानेकान्नत्रिंशत्] ॥ १९ ॥ महाँ
इन्द्रो य ओजंसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इंव । स्तोमैर्वत्सस्यं वावृधे ।
उपयामगृंहीतोऽसि महेन्द्रायं त्वैष ते योनिर्महेन्द्रायं त्वा—१९)
[महानेकान्नविंशतिः] ॥ २० ॥ महाँ इन्द्रो नृवदाचंर्षणिप्रा
उत द्विबर्हा अमिनः सहोंभिः । अस्मद्रियंग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृंतः कर्तृ-
भिर्भूत् । उपयामगृंहीतोऽसि महेन्द्रायं त्वैष ते योनिंर्महेन्द्रायं त्वा—२६)
[महान् षड्विंशतिः [॥ २१ ॥ कदाच नस्तरीरंसि नेन्द्रं सश्चसि
दाशुषें । उपोपेन्नु मंघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्यं पृच्यते । उपयामगृंहीतो
ऽस्यादित्येभ्यंस्त्वा । कदाच न प्रयुंच्छस्युभे निपांसि जन्मंनी । तुरीया-
दित्यसवंनं त इन्द्रियमातंस्थावमृतं दिवि । यज्ञो देवानां प्रत्यैति सुम्नामा-

दित्यासो भवंता मृडयन्तः । आवः (१) अर्वाची सुमतिर्ववृत्यादंहोश्चि-
द्या वरिवो वित्तरासत् । विवस्व आदित्यैष ते सोमपीथस्तेन मन्दस्व तेन
तृप्य तृप्यास्म ते वयं तर्पयितारो या दिव्या वृष्टिस्तया त्वा श्रीणामि—२७)
[वः सप्तविंशतिश्च] ॥ २२ ॥ वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे
वाममस्मभ्यंसावीः । वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः
स्याम । उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे—२४) [वामं चतुर्विं-
शतिः] ॥ २३ ॥ अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वं शिवेभिरद्य परिपा
हि नो गयम् । हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशंस ईशत ।
उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे—२३) [अदब्धेभिस्त्रयोविंशतिः]
॥ २४ ॥ हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुपह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ।

उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे—१४) [हिरण्यपाणिं चतुर्दश]
॥ २५ ॥ सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षे नम एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा
देवेभ्यः—१२) [सुशर्मा द्वादश] ॥ २६ ॥ बृहस्पतिसुतस्य त इन्दो
इन्द्रियावतः पत्नीवन्तं ग्रहं गृह्णाम्यग्ना३इ पत्नीवा३ः सजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमं
पिब स्वाहा—१५ [बृहस्पतिसुतस्य पञ्चदश] ॥ २७ ॥ हरिरसि
हारियोजनो हर्योः स्थाता वज्रस्य भर्ता पृश्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेऽष्ट-
यजुषः स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य हरिवन्तं ग्रहं गृह्णामि हरीः स्थ हर्योर्धानाः
सह सोमा इन्द्राय स्वाहा—२६) [हरिः षड्विंशतिः] ॥ २८ ॥
अग्न आयूंषि पवस आसुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् । उपया-
मगृहीतोऽस्यग्नये त्वा तेजस्वत एष ते योनिरग्नये त्वा तेजस्वते—२३)

[अग्ने त्रयोविꣳशतिः] ॥ २९ ॥ उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वा शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजस्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वौजस्वते—२१) [उत्तिष्ठन्नेकविꣳशतिः] ॥ ३० ॥

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमाभासि रोचनम् । उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वते —२०) [तरणिर्विꣳशतिः] ॥ ३१ ॥ आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वाभिरूतिभिः । भवा नः सप्रथस्तमः—१) [आनव] ॥ ३२ ॥ ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः । अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याऽभूदो ते यन्ति अपरीषु पश्यान्—१९) [ईयुरेकान्नविꣳशतिः] ॥ ३३ ॥ ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं त्वा सादयामि

ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि भास्वतीं त्वा सादयामि ज्वलन्तीं त्वा सादयामि मल्मलाभवन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां त्वा सादयामि रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां त्वा सादयामि बृहज्ज्योतिषं त्वा सादयामि बोधयन्तीं त्वा सादयामि जाग्रतीं त्वा सादयामि—३६) [ज्योतिष्मतीं षट्त्रिंशत्] ॥ ३४ ॥ प्रयासाय स्वाहाऽयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहा संयासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहाऽवयासाय स्वाहा शुचे स्वाहा शोकाय स्वाहा तप्यत्वै स्वाहा तपते स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—२४) [प्रयासाय चतुर्विंशतिः] ॥ ३५ ॥ चित्तं सन्तानेन भवं यक्ना रुद्रं तनिम्ना पशुपतिं स्थूलहृदयेनाग्निं हृदयेन रुद्रं लोहितेन शर्वं मतस्नाभ्यां महादेवमन्तःपार्श्वेनौषिष्ठहनं शिङ्गीनिको-

श्यांभ्याम्—१८) [चित्तमष्टादश] ॥ ३६ ॥ आतिष्ठ वृत्रहन्‌ रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीन्ꣳ सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिन एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने—२६) [आ षड्विꣳशतिः] ॥ ३७ ॥ इन्द्रमिद्धरी वहतोऽप्रतिधृष्टशवसमृषीणाञ्च स्तुतीरुप यज्ञञ्च मानुषाणाम् । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिन एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने—२३) [इन्द्रं त्रयोविꣳशतिः] ॥ ३८ ॥ असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवागहि । आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियꣳ रजः सूर्यं न रश्मिभिः । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिन एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने—२७) [असावि सप्तविꣳशतिः] ॥ ३९ ॥ सर्वस्य प्रतिशीवरी भूमिस्त्वोपस्थ आधित । स्योनास्मै

सुषदा भव यच्छास्मै शर्म सप्रथाः । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिने
एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने—२६) [सर्वस्य षड्विꣳशतिः]
॥ ४० ॥ महाꣳइन्द्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु । स्वस्तिनो मघवा
करोतु हन्तु पाप्मानं योऽस्मान् द्वेष्टि । उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोड-
शिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने—२६) [महान् षड्विꣳशतिः]
॥ ४१ ॥ सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहञ्छूरविद्वान् ।
जहि शत्रूꣳरपमृधो नुदस्वाऽभयं कृणुहि विश्वतो नः । उपयामगृहीतोऽसी-
न्द्राय त्वा षोडशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने—३०) [सजो-
षास्त्रिꣳशत्] ॥ ४२ ॥ उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे
विश्वाय सूर्यम् । चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः । आप्रा

द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳसूर्यं आत्मा जगतस्तस्थुषश्च । अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् । युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम । दिवं गच्छ सुवः पत रूपेण (१) वो रूपमभ्यैमि वयसा वयः । तुथो वो विश्ववेदा विभजतु वर्षिष्ठे अधिनाके । एतत्ते अग्ने राध ऐति सोमच्युतं तन्मित्रस्य पथा नयर्तस्य पथा प्रेत चन्द्रदक्षिणा यज्ञस्य पथा सुविता नयन्तीर्ब्राह्मणमद्य राध्यासमृषिमार्षेयं पितृमन्तं पैतृमत्यꣳसुधातुदक्षिणं विसुवः पश्य व्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैः (२) अस्मद्दात्रा देवत्रा गच्छत मधुमतीः प्रदातारमाविशतानवहायास्मान् देवयानेन पथेन सुकृतां लोके सीदत तन्नः सꣳस्कृतम्—१८) [रूपेण सदस्यैरष्टादश च] ॥ ४३ ॥ धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापति-

निधिपतिर्नो अग्निः । त्वष्टा विष्णुः प्रजया सꣳरराणो यजमानाय द्रविणं दधातु ।
समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सꣳसूरिभिर्मघवन्त्सꣳस्वस्त्या । सम्ब्रह्मणा
देव कृतं यदस्ति सं देवानाꣳसुमत्या यज्ञियानाम् । सं वर्चसा पयसा सं
तनूभिरगन्महि मनसा सꣳशिवेन । त्वष्टा नो अत्र वरिवः कृणोतु (१)
अनुमार्ष्टु तनुवो यद्विलिष्टम् । यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्ने होतारमवृ-
णीमहीह । ऋधगयाडृधगुताशमिष्ठाः प्रजानन् यज्ञमुपयाहि विद्वान् । स्वगा
वो देवाः सदनमकर्म य आजग्म सवनेदं जुषाणाः । जक्षिवाꣳसः पपिवाꣳ-
सश्च विश्वेऽस्मे धत्त वसवो वसूनि । यानावह उशतो देव देवान्तान् (२)
प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे । वहमाना भरमाणा हवीꣳषि वसुं घर्मं दिवमातिं-
ष्ठतानु । यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहैष ते यज्ञो

यज्ञपते सह सूक्तवाकः सुवीरः स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित
मनसस्पत इमं नो देव देवेषु यज्ञꣳ स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः—४८)
[कृणोतु तानष्टाचत्वारिꣳशच्च] ॥ ४४ ॥ उरुꣳहि राजा वरुणश्चकार
सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ । अपदे पादा प्रतिधातवे करुतापवक्ता हृदयावि-
धश्चित् । शतन्ते राजन् भिषजः सहस्रमुर्वी गम्भीरा सुमतिष्टे अस्तु । बाधस्व
द्वेषो निर्ऋतिं पराचैः कृतश्चिदेनः प्रमुमुग्ध्यस्मत् । अभिष्ठितो वरुणस्य पाशो
ऽग्नेरनीकमप आविवेश । अपान्नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यं दमेदमे (१) समिधं
यक्ष्यग्ने । प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः । सन्त्वाविशन्त्वो-
षधीरुतापो यज्ञस्य त्वा यज्ञपते हविर्भिः । सूक्तवाके नमोवाके विधेमावभृथ-
निचङ्कुण निचेरुरसि निचङ्कुणाव देवैर्देवकृतमेनोऽयाडव मर्त्यैर्मर्त्यकृतमुरोरा नो

देव रिषस्पाहि सुमित्रा न आप ओषधयः (२) सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूया-
सुर्योऽस्मान् द्वेष्टि यञ्च वयं द्विष्मो देवीराप एष वो गर्भस्तंवः सुप्रीतꣳ सुभृ-
तमकर्म देवेषु नः सुकृतो ब्रूतात् प्रतियुतो वरुणस्य पाशः प्रत्यस्तो वरुणस्य
पाश एधोऽस्ये धिषीमहि । समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेह्यपो अन्वचा-
रिषꣳ रसेन समसृक्ष्महि । पयस्वाꣳ अग्न आ (३) अगमं तं मा सꣳसृज
वर्चसा—६) [दमेदम ओषधय आपट् च] ॥ ४५ ॥ यस्त्वा हृदा
कीरिणा मन्यमानो मर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि । जातवेदो यशो अस्मासु धेहि
प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्याम् । यस्मै त्वꣳ सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः
स्योनम् । अश्विनꣳ सपुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तꣳ रयिं नशते स्वस्ति । त्वे सु
पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्रातिरिच्यते । उक्थ उक्थे सोम

इन्द्रं ममाद नीथे नीथे मघवानम् (१) सुतासः । यदीꣳ सबाधः पितरं न
पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्ते । अग्ने रसेन तेजसा जातवेदो विरोचसे ।
रक्षोहा ऽमीवचातनः । अपो अन्वचारिषꣳ रसेन समसृक्ष्महि । पयस्वाꣳ अग्न
आगमं तं मा सꣳसृज वर्चसा । वसुर्वसुपतिर्हि कमस्यग्ने विभावसुः । स्याम
ते सुमतावपि । त्वामग्ने वसुपतिं वसूनामभिप्रमन्दे (२) अध्वरेषु राजन् ।
त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमाभिष्याम पृत्सुतीर्मर्त्यानाम् । त्वामग्ने वाजसातमं
विप्रा वर्धन्ति सुष्टुतम् । सनो रास्व सुवीर्यम् । अयं नो अग्निर्वरिवः कृणो-
त्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् । अयꣳ शत्रून् जयतु जर्हृषाणो ऽयं वाजं जयतु
वाजसातौ । अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाड्जुह्वास्यः ।
त्वꣳ ह्यग्ने (३) अग्निना विप्रो विप्रेण सन्त्सता । सखा सख्या समिध्यसे ।

उदग्ने शुचयस्तव विज्योतिषा—१४) [मघवानं मन्दे अग्ने चतुर्दश च]
॥ ४६ ॥ आ (१०१) वाच (४७) उपयामगृहीत (५७) आ (४३)
ऽयं (२०) या (१८) प्रातर्युजा (११) वयं (२५) तं (२६) ये
(४३) त्रिंशश (४२) दुपयामगृहीतो (२२) मूर्धानं (३५) मधु (३०)
रिन्द्राग्नी (२०) ओमासो (२०) मरुत्वन्त (२६) मिन्द्र (२१) मरु-
त्वान् (२१) महान् (११) महान् (२६) कदा (७७) वाम (२४)
मदेवोभि (२३) हिरण्यपाणिः (१४) सुशर्मा (१२) बृहस्पति (१५)
हरि (२६) रग्ने (२३) उत्तिष्ठं (२१) न्तरणि (२०) राप्यायस्व (१)
यु (११) ज्योतिष्मतीं (२६) प्रयासाय (२४) चित्त (१८) मातिष्ठे
(२६) न्द्र (२३) मसावि (२७) सर्वस्य (२६) महान् (२६)

सजोषा (३०) उ (११८) ह्वातो (१४८) रुं (१५६) यः (१६४) षट्चत्वारिंशत् (१८००) ॥ ४६ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे चतुर्थः प्रपाठकः ॥

ॐम् देवासुराः संयत्ता आसन् ते देवा विजयमुपयन्तोऽग्नौ वामं वसु सन्न्यदधतेदमु नो भविष्यति यदि नो जेष्यन्तीति तदग्निर्न्यकामयत तेनापाक्रामत्तद्देवा विजित्यावरुरुत्समाना अन्वायन्तदस्य सहसादित्सन्त सोऽरोदीद्यदरोदीत्तद्रुद्रस्य रुद्रत्वं यदश्र्वशीयत तत् (१) रजतꣳ हिरण्यमभवत्तस्माद्रजतꣳ हिरण्यमदक्षिण्यमश्रुजꣳ हि यो बर्हिषि ददाति पुराऽस्य संवत्सराद्गृहे रुदन्ति तस्माद्बर्हिषि न देयꣳ सोऽग्निरब्रवीद्भाग्यसान्यर्थं व इदमिति पुनराधेयं ते केवलमित्यब्रुवन्नृध्नवत् खलु स इत्यब्रवीद्यो मद्देवत्यमग्निमादधाता इति तं

पूषाधंत्त तेनं (२) पूषाऽऽर्ध्नोत्तस्मात्पौष्णाः पुशवं उच्यन्ते तं त्वष्टाऽऽधंत्त
तेन त्वष्टाऽऽर्ध्नोत्तस्मात्त्वाष्ट्राः पुशवं उच्यन्ते तं मनुराधंत्त तेन मनुंराध्नोत्तस्मा-
न्मानव्यः प्रजा उच्यन्ते तं धाताऽऽधंत्त तेनं धाताऽर्ध्नोत्संवत्सरो वै धाता तस्मा-
त्संवत्सरं प्रजाः पुशवोऽनु प्रजायन्ते य एवं पुनराधेयस्यर्द्धिं वेदं (३) ऋध्नो-
त्येव यो॑ऽस्यैवं बन्धुतां वेद बन्धुंमान् भवति भागधेयं वा अग्निराहित इच्छ-
मानः प्रजां पुशून् यजमानस्योपदोद्रावोद्वास्य पुनरादंधीत भागधेयेनैवैनꣳ
समंर्धयत्यथो शान्तिरेवास्यैषा पुनंर्वस्वोरादंधीतैतद्वै पुनराधेयस्य नक्षत्रं यत्पु
नंर्वसू स्वायामेवैनं देवतायामाधाय ब्रह्मवर्चसी भंवति दुर्भैः (४) आदंधा-
त्ययातयामत्वाय दुर्भैरादंधात्युद्भ्य एवैनमोषधीभ्योऽवरुध्याधंत्ते पञ्चंकपालः
पुरोडाशो भवति पञ्च वा ऋतवं ऋतुभ्य एवैनमवरुध्याधंत्त — २५) [तत्तेन

वेदं दर्भैः पञ्चविꣳशतिश्च]॥ १ ॥ परा वा एष यज्ञं पशून्वपति योऽग्नि-
मुद्वासयते पञ्चकपालः पुरोडाशो भवति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्ताः पशवो यज्ञमेव
पशूनवरुन्धे वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते न वा एतस्य ब्राह्मणा
ऋतायवः पुरान्नमक्षन् पङ्क्त्यो याज्यानुवाक्या भवन्ति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः
पुरुषो देवानेव वीरं निरवदायाग्निं पुनरा (१) धत्ते शताक्षरा भवन्ति
शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति यद्वा अग्निराहितो नध्र्यते
ज्यायो भागधेयं निकामयमानो यदाग्नेयꣳ सर्वं भवति सैवास्यर्धिःसं वा एतस्य
गृहे वाक् सृज्यते योऽग्निमुद्वासयते स वाचꣳ सꣳसृष्टां यजमान ईश्वरोऽनु
पराभवितोर्विभक्तयो भवन्ति वाचो विधृत्यै यजमानस्यापराभावाय (२)
विभक्तिं करोति ब्रह्मैव तदकरुपाꣳशु यजति यथा वामं वसु विविदानो गूहति

ताहगेव तदग्निं प्रतिं स्विष्टकृं निराह यथा वामं वसुं विविदानः प्रकाशं जिगं-
मिषति ताहगेव तद्विभंक्तिमुक्त्वा प्रयाजेन वषट्करोत्यायतनादेव नैति यजं-
मानो वै पुंरोडाशः पशवं एते आहुंती यदभितः पुरोडाशंमेते आहुंती (३)
जुहोति यजमानमेवोभयतः पशुभिः परिंगृह्णाति कृतयंजुः संभृंत सम्भार
इत्याहुर्न सम्भृत्याः सम्भारा न यजुंः कर्तव्यमित्यथो खलुं सम्भृत्या एव
संम्भाराः कर्तव्यं यजुर्यज्ञस्य समृंद्ध्यै पुनर्निष्कृतो रथो दक्षिणा पुनरुत्स्यूतं
वासः पुनरुत्सृष्टोऽनड्वान् पुनराधेयस्य समृंद्ध्यै सप्त ते अग्ने समिधः सप्त
जिह्वा इत्यंग्निहोत्रं जुंहोति यत्रं यत्रैवास्य न्यक्तं ततः (४)एवैनमवंरुन्धे
वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुंद्वासयंते तस्य वरुंण एवर्णयादांग्निवारुणमे
कांदशकपालमनुनिर्वपेद्यश्चैव हन्ति यश्चास्यर्णयात्तौ भागधेयेन प्रीणाति

नार्तिमार्च्छैति यजमानः—३६) [आपराभावायाहुती ततः षट्त्रिंशच्च]
॥ २ ॥ भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणान्तरिक्षं महित्वा । उपस्थे ते देव्यदितेऽग्नि-
मन्नादमन्नाद्यायादधे । आयं गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं पुनः । पितरंश्च
प्रयन्त्सुवः । त्रिꣳशद्धाम विराजति वाक् पतङ्गाय शिश्रिये । प्रत्यस्य वह
द्युभिः । अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति रोचना । व्यख्यन्महिषः सुवः । यत्त्वा
(१) क्रुद्धः परोवप मन्युना यदवर्त्या । सुकल्पमग्ने तत्तव पुनस्त्वोद्दीपया-
मसि । यत्ते मन्युपरोप्तस्य पृथिवीमनु दध्वसे । आदित्या विश्वे तद्देवा वस-
वश्च समाभरन् । मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधातु ।
बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम् । सप्त ते अग्ने समिधः सप्त
जिह्वाः सप्त (२) ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि । सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति

सप्त योनीरापृणस्वा घृतेन । पुनरूर्जा निवर्तस्व पुनरग्न इषायुषा । पुनर्नः पाहि विश्वतः । सह रय्या निवर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्निया विश्वतस्परि । लेकः सलेकः सुलेकस्तेन आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु केतः सकेतः सुकेतस्तेन (३) आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु विवस्वाꣳ अदितिर्देवजूतिस्तेन आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु—१३) [त्वा सप्त न त्रयोदश च]॥ ३ ॥

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणेत्याहाशिषैवैनमाधत्ते सर्पा वै जीर्यन्तोऽमन्यन्त स एतं कसर्णीरः काद्रवेयो मन्त्रमपश्यत्ततो वै ते जीर्णास्तनूरपाघ्नत सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधाति पुनर्नवमेवैनमजरं कृत्वाधत्तेऽथो पूतमेव पृथिवीमन्नाद्यं नोपानमत्सैतम् (१) मन्त्रमपश्यत्ततो वैतामन्नाद्यमुपानमत्सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधात्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो अस्यामेवैनं प्रतिष्ठितमाधत्ते

यत्त्वाक्रुद्धः परो वपेत्याहापहुत एवास्मै तत्पुनस्त्वोद्दीपयामसीत्याह सामिन्ध ए-
वैनं यत्ते मन्युपरोप्तस्येत्याह देवताभिरेव (२) एनꣳ सम्भरति वि वा
एतस्य यज्ञश्छिद्यते योऽग्निमुद्वासयते बृहस्पतिर्वत्यृचोपतिष्ठते ब्रह्म वै देवानां
बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञꣳ सन्दधाति विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधात्वित्याह
सन्तत्यै विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्योऽनुदिशति
सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः (३) इत्याह सप्त सप्त वै सप्तधाग्नेः
प्रियास्तनुवस्ता एवावरुन्धे पुनरूर्जा सह रय्येत्यभितः पुरोडाशमाहुती जु-
होति यजमानमेवोर्जा च रय्या चोभयतः परिगृह्णात्यादित्या वा अस्माँल्लो-
कादमुं लोकमायन्तेऽमुष्मिँल्लोके व्यतृष्यन्त इमं लोकं पुनरभ्यवेत्याग्निमा-
धायैतान् (४) होमानजुहवुस्त आर्ध्नुवन् ते सुवर्गँल्लोकमायन् यः पराचीनं

पुनराधेयादग्निमादधीत स एतान् होमाञ्जुहुयाद्यामेवादित्या ऋद्धिमार्ध्नुवन् तामेवर्ध्नोति—२५) [एतमेव जिह्वा एतान् पञ्चविंशतिश्च] ॥ ४ ॥

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये। आरे अस्मे च शृण्वते । अस्य प्रत्नामनुद्युतंशुक्रं दुदुह्रे अह्रयः । पयः सहस्रसामृषिम् । अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति । अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः। यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशे विशे । उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्यै (१) उभा राधसः सह मादयध्यै । उभा दातारविषां रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् । अयन्ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्न् आरोहाथा नो वर्धया रयिम् । अग्न आयूंषि पवस आसुवोर्जमिषंच नः। आरे

बाधस्व दुच्छुनाम् । अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधत्पोषꣳ
रयिम् (२) मयि । अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान्
वक्षि यक्षि च । स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाꣳ इहावह । उप यज्ञꣳ
हविश्च नः । अग्निः शुचिव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुचीरोचत
आहुतः । उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीꣳष्यर्चयः ।
आयुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मे (३) देहि वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहि तनूपा
अग्नेऽसि तनुवं मे पाह्यग्ने यन्मे तनुवा ऊनं तन्म आपृण चित्रावसो स्वस्ति
ते पारमशीयेन्धानास्त्वा शतꣳहिमा द्युमन्तः समिधीमहि वयस्वन्तो वयस्कृतं
यशस्वन्तो यशस्कृतꣳ सुवीरासो अदाभ्यम् । अग्ने सपत्नदम्भनं
वर्षिष्ठे अधिनाके । सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसा (४) अगथाः समृषीणाꣳ

स्तुतेन सं प्रियेण धाम्ना । त्वमग्ने सूर्यवर्चा असि सं मामायुषा वर्चसा
प्रजया सृज—१७)[आहुवध्यै रयिं मे वर्चसा सप्तदश च] ॥ ५ ॥
सम्पश्यामि प्रजा अहमिडप्रजसो मानवीः । सर्वा भवन्तु नो गृहे । अम्भ-
स्थाम्भो वो भक्षीय महस्थ महो वो भक्षीय सहस्थ सहो वो भक्षीयोर्ज-
स्थोर्जं वो भक्षीय रेवतीरमध्वमस्मिन् लोकेऽस्मिन् गोष्ठेऽस्मिन् क्षयेऽस्मिन्
योनाविहैवस्तेतो मापगात बह्वीर्मे भूयास्त (१) संहितासि विश्वरूपीरा मोर्जा
विशा गौपत्येना रायस्पोषेण सहस्रपोषं वः पुष्यासं मयि वो रायः श्रयन्ताम् ।
उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तार्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि । राजन्त-
मध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानं स्वे दमे । स नः पितेव
वं सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये । अग्ने (२) त्वं नो अन्तमः।

उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः । तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः । सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः । वसुरग्निर्वसुश्रवाः । अच्छा नक्षि द्युमत्तमो रयिं दाः । ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मा पश्यत रायस्पोषेण वः पश्यामि रायस्पोषेण मा पश्यतेडाः स्थ मधुकृतः स्योना माविशतेरा मदः । सहस्रपोषं वः पुष्यासम् (३) मयि वो रायः श्रयन्ताम् । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ सोमानꣳस्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिजम् । कदाचनस्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे । उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते । परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रꣳ सहस्य धीमहि । धृषद्वर्णम् (४) दिवेदिवे भेत्तारं भङ्गुरावतः । अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्वया गृहपतिना भूयासꣳसुगृहपतिर्मया त्वं गृहपतिना भूयाः शतꣳहिमास्तामा-

शिषमाशांसे तन्तवे ज्योतिष्मतीं तामाशिषमाशांसेऽमुष्मै ज्योतिष्म-
तीम्—२१) [भूयास्ताऽग्ने पुष्यासं धृषद्वर्णमेकान्नत्रिꣳशच्च]॥ ६ ॥
अयंज्ञो वा एष योऽसामोपप्रयन्तो अध्वरमित्याह स्तोममेवास्मै युनक्त्यु-
पेत्याह प्रजा वै पशव उपेमं लोकं प्रजामेव पशूनिमं लोकमुपैत्यस्य प्रत्ना-
मनुद्युतमित्याह सुवर्गो वै लोकः प्रत्नः सुवर्गमेव लोकꣳ समारोहत्यग्निर्मूर्धा
दिवः ककुदित्याह मूर्धानम् (१) एवैनꣳ समानानां करोत्यथो देवलोकादेव
मनुष्यलोके प्रतितिष्ठत्ययमिह प्रथमो धायि धातृभिरित्याह मुख्यमेवैनं
करोत्युभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या इत्याहौजो बलमेवावरुन्धेऽयं ते योनिर्ऋ-
त्विय इत्याह पशवो वै रयिः पशूनेवावरुन्धे षड्भिरुपतिष्ठते षड्वै (२) ऋतव
ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठति षड्भिरुत्तराभिरुपतिष्ठते द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासाः

संवत्सरः संवत्सर एव प्रतितिष्ठति यथा वै पुरुषो ऽश्वो गौर्जीर्यत्येवमग्निराहितो जीर्यति संवत्सरस्य परस्तादाग्निपावमानीभिरुपतिष्ठते पुनर्नवमेवैनमजरं करोत्यथो पुनात्येवोपतिष्ठते योग एवास्यैष उपतिष्ठते (३) दम एवास्यैष उपतिष्ठते याञ्ञेवास्यैषोपतिष्ठते यथा पापीयाञ्छ्रेयस आहृत्य नमस्यति तादृगेव तदायुर्दा अग्ने ऽस्यायुर्मे देहीत्याहायुर्दा ह्येष वर्चोदा अग्ने ऽसि वर्चो मे देहीत्याह वर्चोदा ह्येष तनूपा अग्ने ऽसि तनुवं मे पाहीत्याह (४) तनूपा ह्येषो ऽग्ने यन्मे तनुवा ऊनं तन्म आपृणेत्याह यन्मे प्रजायै पशूनामूनं तन्म आपूरयेति वावैतदाह चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीयेत्याह रात्रिर्वै चित्रावसुरव्युष्ट्यै वा एतस्यै पुरा ब्राह्मणा अभैषुर्व्युष्टिमेवावरुन्ध इन्धानास्त्वा शतम् (५) हिमा इत्याह शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठत्येषा वै सूर्मी कर्णकावत्येतया ह

स्म वै देवा असुराणाꣳशततर्हाꣳस्तृꣳहन्ति यदेतया समिधमादधाति वज्र
मेवैतच्छतघ्नीं यजमानो भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अच्छम्बट्कारꣳसं त्वमग्ने
सूर्यस्य वर्चसागथा इत्याहैतत्त्वमसीदमहम् (६) भूयासमिति वावैतदाह
त्वमग्ने सूर्यवर्चा असीत्याहाशिषमेवैता माशास्ते—) [मूर्धानं वै तिष्ठत
आह शतमहꣳषोडश च] ॥ ७ ॥ सम्पश्यामि प्रजा अहमित्याह
यावन्त एव ग्राम्याः पशवस्तानेवावरुन्धेऽम्भस्थाम्भो वो भक्षीयेत्याहाम्भो
ह्येता महस्थ महो वो भक्षीयेत्याह महो ह्येताः सहस्थ सहो वो भक्षीयेत्याह
सहो ह्येता ऊर्जस्थोर्जं वो भक्षीयेति (१) आहोर्जो ह्येता रेवतीरमध्वमि
त्याह पशवो वै रेवतीः पशूनेवात्मन् रमयत इहैव स्तेतो मापगातेत्याह
ध्रुवा एवैना अनपगाः कुरुत इष्टकाचिद्वा अन्योऽग्निः पशुचिदन्यः सꣳहि-

तासिं विश्वरूपीरिति वत्समभिमृशत्युपैवैनं धत्ते पशुचितमेनं कुरुते प्र (२)
वा एषो ऽस्माँल्लोकाच्च्यवते य आहवनीयमुपतिष्ठते गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽस्मिन्नेव
लोके प्रतितिष्ठत्यथो गार्हपत्यायैव निह्नुते गायत्रीभिरुपतिष्ठते तेजो वै गायत्री
तेज एवात्मन्धत्ते ऽथो यदेतं तृचमन्वाह सन्तत्यै गार्हपत्यं वा अनु द्विपादो
वीराः प्रजायन्ते य एवं विद्वान् द्विपदाभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठते (३) आस्य
वीरो जायत ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मा पश्यतेत्याहाशिषमेवैतामाशास्ते तत्सवि
तुर्वरेण्यमित्याह प्रसूत्यै सोमानꣳ स्वरणमित्याह सोमपीथमेवावरुन्धे कृणुहि
ब्रह्मणस्पत इत्याह ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे कदा चन स्तरीरसीत्याह न स्तरीꣳ
रात्रिं वसति (४) य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते परि त्वाग्ने पुरं वयमित्याह
परिधिमेवैतं परिदधात्यस्कन्दायाग्ने गृहपत इत्याह यथायजुरेवैतच्छतꣳ

हिमा इत्याह शतं त्वा हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णा-
त्यन्नादमेवैनं करोति तामाशिषमाशासे तन्तवे ज्योतिष्मतीम् (५)
इति ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात्तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसी पुत्रो जायते
तामाशिषमाशासेऽमुष्मै ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो जातः स्यात्तेज
एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति—२१) [इति प्र तिष्ठते वसति ज्योति-
ष्मतीमेकान्नत्रिꣳशच्च] ॥ ८ ॥ अग्निहोत्रं जुहोति यदेव किञ्च यज-
मानस्य स्वं तस्यैव तद्रेतः सिञ्चति प्रजनने प्रजननꣳ हि वा अग्निरथौषधी-
रन्तगता दहति तास्ततो भूयसीः प्रजायन्ते यत्सायं जुहोति रेत एव तत्सिं-
ञ्चति प्रैव प्रातस्तनेन जनयति तद्रेतः सिक्तं न त्वष्ट्राविकृतं प्रजायते यावच्छो
वै रेतसः सिक्तस्य (१) त्वष्टा रूपाणि विकरोति तावच्छो वै तत्प्रजायत

एष वै दैव्यस्त्वष्टा यो यजंते बह्वीभिरुपंतिष्ठते रेतंस एव सिक्तस्यं बहुशो
रूपाणि विकंरोति स प्रैव जांयते श्वश्वो भूयांन् भवति य एवं विद्वानग्निमुंप-
तिष्ठतेऽहंर्देवानामासीद्रात्रिरसुंराणां तेऽसुंरा यद्देवानां वित्तं वेद्यमासीत्तेन सह
(२) रात्रिं प्राविंशन् ते देवा हीना अंमन्यन्त तेंऽपश्यन्नाग्नेयी रात्रिराग्नेयाः
पशवं इममेवाग्निꣳ स्तंवाम सनंः स्तुतः पशून् पुनंर्दास्यतीति तेंऽग्निमंस्तु-
वन्त्स एंभ्यः स्तुतो रात्रिंया अध्यहंरभि पशून्निरांर्जत्ते देवाः पशून्वित्त्वा कामाꣳ
अकुर्वत य एवं विद्वानग्निमुंपतिष्ठंते पशुमान् भंवति (३) आदित्यो
वा अस्माँल्लोकादमुं लोकमैत्सोंऽमुं लोकं गत्वा पुनंरिमं लोकमभ्यंध्या-
यत्स इमं लोकमागत्यं मृत्योरंबिभेन्मृत्युसंयुत इव ह्ययं लोकः सोंऽमन्यंते-
मभेवाग्निꣳ स्तंवानि स मां स्तुतः सुवर्गं लोकं गंमयिष्यतीति सोंऽग्नि-

मंस्तौत्स एंनꣳ स्तुतः सुंवर्गं लोकमंगमयद्यः (४) एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठंते
सुवर्गमेव लोकमेंति सर्वमायुंरेत्यभि वा एषोंऽग्नी आरोंहति य एंनावुपति-
ष्ठंते यथा खलु वै श्रेयांनभ्यारूढः कामयंते तथां करोति नक्तमुपंतिष्ठते
न प्रातः सꣳ हि नक्तं व्रतानिं सृज्यन्तें सह श्रेयांꣳश्च पापीयाꣳश्चासाते
ज्योतिर्वा अग्निस्तमो रात्रिर्यत् (५) नक्तमुपतिष्ठंते ज्योतिंषैव तमंस्तर-
त्युपस्थे योऽग्नी३ नोंपस्थेया३ इत्यांहुर्मनुष्यांयेन्न्वै योऽहंरहराहृत्याथैनं याचं-
ति स इन्न्वै तमुपांच्छंत्यथ को देवानहंरहर्याचिष्यतीति तस्मान्नोपस्थेयो
ऽथो खल्वांहुराशिषे वै कंयजंमानो यजत इत्येषा खलु वै (६) आहिं-
ताग्नेराशीर्यदग्निमुंपतिष्ठंते तस्मांदुपस्थेयंः प्रजापंतिः पशूनंसृजत ते सृष्टा
अंहोरात्रे प्राविंशन् ताञ्छन्दोंभिरन्वंविन्दद्यच्छन्दोंभिरुपतिष्ठंते स्वमेव तद-

न्विंच्छति न तत्रं जाम्यंस्तीत्यांहुर्योऽहंरहरुपतिष्ठत इति यो वा अग्निं प्रत्यङ्कु-
पतिष्ठंते प्रत्येंनमोषति यः पराङ् विष्वंङ् प्रजयां पशुभिंः (७) एति कवांतिर्य-
ङ्कुवोपंतिष्ठेत नैनं प्रत्योषंति न विष्वंङ् प्रजयां पशुभिंरेति—१३) [सिक्तस्यं
सह भंवति यो यद्दै पशुभिस्त्रयोंदश च] ॥ १ ॥ मम नामं प्रथमं जांत-
वेदः पिता माता चं दधतुर्यदग्नें । तत्त्वं बिंभृहि पुनरा मदैतोस्तवाहं नामं
बिभराण्यग्ने । मम नाम तवं च जातवेदो वासंसी इव विवसांनौ ये चरांवः ।
आयुंषे त्वं जीवसें वयं यंथायथं विपरिंदधावहै पुनस्ते । नमोऽग्नयेऽप्रंतिवि-
द्धाय नमोऽनांधृष्टाय नमंः सम्राजें । अषांढः (१) अग्निर्बृहद्वंया विश्वाजित्स-
हंन्त्यः श्रेष्ठों गन्धर्वः । त्वत्पिंतारो अग्ने देवास्त्वामांहुतयस्त्वद्विंवाचनाः ।
संमामायुंषा सं गौंपत्येन सुहिंते मा धाः । अयमग्निः श्रेष्ठंतमोऽयं भगंव-

त्तमोऽयꣳ संहस्रसातमः । अस्मा अस्तु सुवीर्यम् । मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं
विच्छिन्नं यज्ञꣳसमिमं दधातु । या इष्टा उषसो निम्रुचश्च ताः सन्दधामि
हविषा घृतेन । पयस्वतीरोषधयः (२) पयस्वद्वीरुधां पयः । अपां पयसो
यत्पयस्तेन मामिन्द्र सꣳसृज । अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे
राध्यताम् । अग्निꣳ होतारमिह तꣳहुवे देवान् यज्ञियानिह यान् हवामहे ।
आयन्तु देवाः सुमनस्यमाना वियन्तु देवा हविषो मे अस्य । कस्त्वा
युनक्ति स त्वा युनक्तु यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति (३) वेधसः ।
पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू विमुञ्चताम् । अभिन्नो घर्मो जीरदानुर्यत आत्त-
स्तदगन् पुनः । इध्मो वेदिः परिधयश्च सर्वे यज्ञस्यायुरनुसञ्चरन्ति । त्रयस्त्रिꣳ
शत्तन्तवो ये वितत्निरे य इमं यज्ञꣳ स्वधया ददन्ते तेषां छिन्नं प्रत्येतद्दधामि

स्वाहा घर्मो देवाꣳ अप्येतु—४५) [अषाढ़ ओषधय उपचिन्वन्ति पञ्च-
चत्वारिꣳशच्च] ॥ १० ॥ वैश्वानरो न ऊत्या प्रयातु परावतः। अग्निरुक्थेन
वाहसा । ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
वैश्वानरस्य दꣳसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः । उभा पितरा
महयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा । पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां
पृष्टो विश्वा ओषधीराविवेश । वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः सनो दिवास:
(१) रिषः पातु नक्तम् । जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशुं न गोपा इर्यः
परिज्मा । वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः । त्वमग्ने
शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः । त्वं देवाꣳ अभिशस्ते-
रमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा । अस्माकमग्ने मघवत्सु धारयानामि क्षत्र-

तस्य तद्धिरण्यात् (४) घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतꣳ हिरण्यममृतादेवा-
युर्निष्पिबति शतमानं भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति-
तिष्ठत्यथो खलु यावतीः समा एष्यन् मन्येत तावन्मानꣳ स्यात्समृद्ध्या इम-
मग्न आयुषे वर्चसे कृधीत्याहायुरेवास्मिन् वर्चो दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्य-
थासदिति (५) आह जरदष्टिमेवैनं करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते
वै देवा आयुष्मन्तस्त एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति—२२) [रसं देवा-
नामिति हिरण्यादिति द्वाविꣳशतिश्च ॥ ११ ॥ प्रजापतिर्वरुणायाश्वं-
मनयत्स स्वां देवतामार्च्छत्सपर्यदीर्यत स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं
निरवपत्ततो वै स वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति योऽश्वं प्रति-
गृह्णाति यावतोऽश्वान् प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणान् चतुष्कपालान् निर्वपेद्-

रुणमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति (१) चतु-
ष्कपाला भवन्ति चतुष्पाद्ध्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं निर्वपेद्यमेव प्रति-
ग्राही भवति यं वानाध्येति तस्मादेव वरुणपाशान्मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही
स्यात् सौर्यमेककपालमनुनिर्वपेदमुमेवादित्यमुच्चारं कुरुते ऽपोऽवभृथमवै-
त्यप्सु वै वरुणः साक्षादेव वरुणमवयजते ऽपोनप्त्रीयं चरुम् (२) पुनरेत्य निर्वपे-
दप्सुयोनिर्वा अश्वः स्वामेवैनं योनिं गमयति स एनꣳ शान्त उपतिष्ठते—१७
[मुञ्चति चरुꣳ सप्तदश च] ॥ १२ ॥ या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनू-
स्तयेममꣳ हसो मुञ्चतं या वामिन्द्रावरुणा सहस्या रक्षस्या तेजस्या त-
स्तयेममꣳ हसो मुञ्चतं यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ स्रामस्तं वामेतेनावय-
वामिन्द्रावरुणा द्विपात्सु पशुषु चतुष्पात्सु गोष्ठे गृहेष्वप्स्वोषधीषु वन-

स्रामस्तं वामेतेनावयज इन्द्रो वा एतस्य (१) इन्द्रियेणापक्रामति वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति यः पाप्मना गृहीतो भवति यः पाप्मना गृहीतः स्यात्तस्मा एतामैन्द्रावरुणीं पयस्यां निर्वपेदिन्द्र एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति वरुण एनं वरुणपाशान्मुञ्चति पयस्या भवति पयो हि वा एतस्मा-दपक्रामत्यथैष पाप्मना गृहीतो यत् पयस्या भवति पय एवास्मिन् तया दधाति पयस्यायाम् (२) पुरोडाशमवदधात्यात्मन्वन्तमेवैनं करोत्यथो आयतनवन्तमेव चतुर्धा व्यूहति दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति पुनः समूहति दिग्भ्य एवास्मै भेषजं करोति समूह्यावद्यति यथाविद्धं निष्कृन्तति तादृगेव तद्यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ स्रामस्तं वामेतेनावयज इत्याह दुरिष्ट्या एवैनं पाति (३) यो वामिन्द्रावरुणा द्विपात्सु पशुषु स्रामस्तं वामेतेनावयज इत्या-

मजर१ँ सुवीर्यम् । वयं जयेम शतिन१ँ सहस्रिणं वैश्वानर (२) वाजमग्ने
तवोतिभिः । वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं विचष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण । अव ते हेडो वरुण
नमोभिरव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः । क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेतो राजन्नेना१ँसि
शिश्रथः कृतानि । उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यम१ँ श्रथाय ।
अथा वयमादित्य (३) व्रते तवानागसो अदितये स्याम । दधिक्राव्णो अका-
रिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः । सुरभि नो मुखा करत्प्र ण आयू१ँषि तारि-
षत् । आ दधिक्राः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान । सहस्रसाः
शतसा वाज्यर्वा पृणक्तु मध्वा समिमा वचा१ँसि । अग्निर्मूर्धा भुवः । मरुतो
यद्ध वो दिवः । सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू नः (४) उप गन्तन । या वः

॥ ४३ ॥

शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि । अस्मभ्यन्तानि मरुतो वियन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम् । अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म यच्छतु । अदितिः पात्व१ंहसः । महीमू षु मातर१ं सुव्रतानामृतस्य पत्नी मवसे हुवेम । तुविक्षत्रामजरन्तीमुरूची१ं सुशर्माणमदिति१ं सुप्रणीतिम् । सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहस१ं सुशर्माणम् (५) अदिति१ं सुप्रणीतिम् । दैवीं नाव१ं स्वरित्रा- मनागसमस्रवन्तीमारुहेमा स्वस्तये । इमा१ं सु नावमारुह१ं शतारित्रा१ं शतस्फ्याम् । अच्छिद्रां पारयिष्णुम्---११) [स वैश्वानराक्तिय नः सुश- र्माणमेकान्नवि१ं शतिश्च] ॥ ११ ॥ देवासुराः (२२५) परा (२२६) भूमि (१६३) र्भूमिं (२२५) उपप्रयंतः (२१७) स (२२१) मयज्ञः (२१६) स (२७१) मग्निहोत्रं (३६३) मम (११५) वैश्वानर (२७१)

एकादश (२७२८) ॥ ११ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रपाठकः ॥

ओम् सं त्वा सिञ्चामि यजुषा प्रजामायुर्धनञ्च । बृहस्पतिप्रसूतो यजमान इह मा रिषत् । आज्यमसि सत्यमसि सत्यस्याध्यक्षमसि हविरसि वैश्वानरं वैश्वदेवमुत्पूतशुष्मं सत्यौजाः सहोऽसि सहमानमसि सहस्वारातीः सहस्वारातीयतः सहस्व पृतनाः सहस्व पृतन्यतः । सहस्रवीर्यमसि तन्मा जिन्वाज्यस्याज्यमसि सत्यस्य सत्यमसि सत्यायुः (१) असि सत्यशुष्ममसि सत्येन त्वाभिघारयामि तस्य ते भक्षीय पञ्चानां त्वा वातानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि पञ्चानां त्वर्तूनां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि पञ्चानां त्वा दिशां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि पञ्चानां त्वा पञ्चजनानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि

चरोस्त्वा दर्श्वबिलस्य यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि ब्रह्मणस्त्वा तेजसे यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि क्षत्रस्य त्वौजसे यन्त्राय (२) धर्त्राय गृह्णामि विशे त्वा यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि सुवीर्याय त्वा गृह्णामि सुप्रजास्त्वाय त्वा गृह्णामि रायस्पोषाय त्वा गृह्णामि ब्रह्मवर्चसाय त्वा गृह्णामि भूरस्माकꣳ हविर्देवानामाशिषो यजमानस्य देवानां त्वा देवताभ्यो गृह्णामि कामाय त्वा गृह्णामि—३३) [सत्यायुर्यन्त्राय त्रयस्त्रिꣳशच्च] ॥ १ ॥ ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहꣳ सजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता वसुविदुग्रोऽस्युग्रोऽहꣳ सजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता वसुविदभिभूरस्यभिभूरहꣳ सजातेषु भूयासमभिभूश्चेत्ता वसुविद्युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येन हव्यायास्मै वोढवे जातवेदः । इन्धानास्त्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योग्जीवेम बलिहृतो वयं ते । यन्मे अग्ने अस्य यज्ञस्य रिष्यात् (१)

यद्वा स्कन्दादाज्यस्योत विष्णो । तेन हन्मि सपत्नं दुर्मरायुमैनं दधामि
निर्ऋत्या उपस्थे । भूर्भुवः सुवरुच्छुष्मो अग्ने यजमानायैधि निशुष्मो
अभिदासते । अग्ने देवेद्ध मन्विद्ध मन्द्रजिह्वामर्त्यस्य ते होतर्मूर्धन्नाजिघर्मि
रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय मनोऽसि प्राजापत्यं मनसा मा भूते-
नाविश वागस्यैन्द्री सपत्नक्षयणी (२) वाचा मेन्द्रियेणाविश वसन्तमृतूनां
प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु ग्रीष्ममृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु
वर्षा ऋतूनां प्रीणामि ता मा प्रीताः प्रीणन्तु शरदमृतूनां प्रीणामि
सा मा प्रीता प्रीणातु । हेमन्तशिशिरावृतूनां प्रीणामि तौ मा प्रीतौ
प्रीणीतामग्नीषोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्मान् भूयासमग्नेरहं देवयज्ययान्नादो
भूयासम् (३) दब्धिरस्यदब्धो भूयासममुं दभेयमग्नीषोमयोरहं देवयज्यया

वृत्रहा भूयासमिन्द्राग्नियोरहं देवयज्ययेन्द्रियाव्यन्नादो भूयासमिन्द्रस्याहं देवयज्ययेन्द्रियावी भूयासं महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जेमानं महिमानं गमेयमग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययायुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयम्—१६) [रिष्यात् सपत्नक्षयणी भूयास३ षट्त्रिँ शच्च] ॥ २ ॥ अग्निर्मा दुरिष्टात् पातु सविताऽघशँ सायो मेऽन्ति दूरेऽरातीयति तमेतेन जेष३ सुरूपवर्षवर्ण एहीमान् भद्रान्दुर्याँ अभ्येऽहि मामनुव्रता न्यु शीर्षाणि मृड्ढ्वमिड एह्यदित एहि सरस्वत्येहि रन्तिरसि रमतिरसि सूनर्यसि जुष्टे जुष्टिं तेऽशीयोपहूत उपहवम् (१) तेऽशीय सा मे सत्याशीरस्य यज्ञस्य भूयादरेडता मनसा तच्छकेयं यज्ञो दिवँ रोहतु यज्ञो दिवं गच्छतु यो देवयानः पन्थास्तेन यज्ञो देवा३ अप्येत्वस्मास्विन्द्र इन्द्रियं दधात्वस्मान्रायं उत यज्ञाः

संचन्तामस्मासु सन्त्वाशिषः सा नः प्रिया सुप्रतूर्तिर्मघानी जुष्टिरसि जुषस्व
नो जुष्टा नः (२) असि जुष्टिं ते गमेयं मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं
यज्ञꣳ समिमं दधातु । बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम् ।
ब्रध्न पिन्वस्व ददतो मे मा क्षायि कुर्वतो मे मोपदसत् प्रजापतेर्भागोऽ
स्यूर्जस्वान् पयस्वान् प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाह्युदानव्यानौ
मे पाह्यक्षितोऽस्यक्षित्यै त्वा (३) मा मे क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिन् लोके—६)
[उपहवं नस्त्वा षट् च] || ३ || बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान्
भूयासं नराशꣳसस्याहं देवयज्यया पशुमान् भूयासमग्नेः स्विष्टकृतोऽहं
देवयज्ययायुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषꣳ सोमस्याह
मुज्जितिमनूज्जेषमग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषमग्नीषोमयोरहमुज्जितिमनूज्जेष-

मिन्द्राग्नियोरहमुज्जितिमनूज्जेषमिन्द्रस्याहम् (१) उज्जितिमनूज्जेषं महेन्द्रस्याहमुज्जितिमनूज्जेषमग्नेः स्विष्टकृतोऽहमुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत् । अथा सपत्नाꣳ इन्द्रो मे निग्राभेणाधराꣳ अकः । उद्ग्राभश्च निग्राभश्च ब्रह्म देवा अवीवृधन् । अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान् व्यस्यताम् । एमा अग्मन्नाशिषो दोहकामा इन्द्रवन्तः (२) वनामहे धुक्षीमहि प्रजामिषम् । रोहितेन त्वाग्निर्देवतां गमयतु हरिभ्यां त्वेन्द्रो देवतां गमयत्वेतशेन त्वा सूर्यो देवतां गमयतु वि ते मुञ्चामि रशना वि रश्मीन्वियोक्त्रा यानि परिचर्तनानि धत्तादस्मासु द्रविणं यच्च भद्रं प्रणो ब्रूताद्भागधान् देवतासु । विष्णोः शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयꣳ सोमस्याहं देवयज्यया (३) सुरेता रेतो धिषीय त्वष्टुरहं देवयज्यया पशू-

नाꣳ रूपं पुंवेयं देवानां पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्रभूयासं वेदोऽसि वित्तिरसि विदेय कर्मासि करुणमसि क्रियासꣳ सनिरसि सनितासि सनेयं घृतवन्तं कुलायिनꣳ रायस्पोषꣳ सहस्रिणं वेदो ददातु वाजिनम्—४४) [अहमिन्द्रवन्तो देवयज्यया चतुश्चत्वारिꣳशच्च] ॥४॥

आप्यायतां ध्रुवा घृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयद्भ्यः । सूर्याया ऊधोऽदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन् । प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मिꣳस्त्वा दधामि सह यजमानेन सदसि सन्मे भूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः पूर्णमसि पूर्णं मे भूया अक्षितमसि मा मे क्षेष्ठाः प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तां दक्षिणायाम् (१) दिशि मासाः पितरो मार्जयन्तां प्रतीच्यां दिशि गृहाः पशवो मार्जयन्तामुदीच्यां दिश्याप ओषधयो वनस्पतयो

मार्जयन्तामूर्ध्वायां दिशि यज्ञः संवत्सरो यज्ञपतिर्मार्जयन्तां विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा गायत्रेण छन्दसा पृथिवीमनु विक्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽस्यभिशस्तिहा त्रैष्टुभेन छन्दसान्तरिक्षमनु विक्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः (२) क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतेन छन्दसा दिवमनु विक्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्तानुष्टुभेन छन्दसा दिशोऽनु विक्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मः—२१) [दक्षिणायां विष्णोरेकान्नत्रिंशच्च] ॥ ५ ॥ अगन्म सुवः सुवरगन्म सन्दृशस्ते मा च्छित्सि यत्ते तपस्तस्मै ते मा वृक्षि सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्मे धेहि वर्चोधा असि वर्चो मयि धेहीदमहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो दिग्भ्योऽस्यै दिवोऽस्मादन्तरिक्षादस्यै पृथिव्या अस्माद्न्नाद्यान्निर्भजामि

निर्भक्तः स यं द्विष्मः । (१) सं ज्योतिषाऽभूवमैन्द्रीमावृतमन्वावर्ते समहं
प्रजया सं मया प्रजा समहꣳ रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषः समिद्धो अग्ने
मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासं वसुमान् यज्ञो वसीयान् भूयासमग्न आयूꣳ
षि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् । अग्ने पवस्व स्वपा
अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । (२) दधत्पोषꣳ रयिं मयि । अग्ने गृहपते सुगृह-
पतिरहं त्वया गृहपतिना भूयासꣳ सुगृहपतिर्मया त्वं गृहपतिना भूयाः
शतꣳ हिमास्तामाशिषमाशासे तन्तवे ज्योतिष्मतीं तामाशिषमाशासेऽ
मुष्मै ज्योतिष्मतीं कस्त्वा युनक्ति स त्वा विमुञ्चतु त्वग्ने व्रतपते व्रतमचा-
रिषं तदशकं तन्मेऽराधि यज्ञो बभूव स आ (३) बभूव स प्रजज्ञे स
वावृधे । स देवानामधिपतिर्बभूव सो अस्माꣳ अधिपतीन् करोतु वयꣳ स्याम

॥ ४८ ॥

पतयो रयीणाम् । गोमा॑ꣳ अग्नेऽविमा॑ꣳ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सदमिदप्रमृष्यः । इडावा॑ꣳ एषो असुर प्रजावान् दीर्घो रयिः पृथुबुध्नः सभावान् —३५) [हिष्मः सुवीर्यं मा पञ्चत्रिꣳशच्च] ॥ ६ ॥ यथा वै संमृतसोमा एवं वा एते संमृतयज्ञा यद्दर्शपूर्णमासौ कस्य वाह देवा यज्ञमागच्छन्ति कस्य वा न बहूनां यजमानानां यो वै देवताः पूर्वः परिगृह्णाति स एना श्वोभूते यजत एतद्वै देवानामायतनं यदाहवनीयोऽन्तराग्नी पशूनां गार्हपत्यो मनुष्याणामन्वाहार्यपचनः पितृणामग्निं गृह्णाति स्व एवायतने देवताः परि (१) गृह्णाति ताः श्वोभूते यजते व्रतेन वै मेध्योऽग्निर्व्रतपतिर्ब्राह्मणो व्रतभृद्व्रतमुपैष्यन् ब्रूयादग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामीत्यग्निर्वै देवानां व्रतपतिस्तस्मा एव प्रतिप्रोच्य व्रतमालभते बर्हिषा पूर्णमासे व्रतमुपैति वत्सै-

रमावास्यायामेतद्ध्येतयोरायतनमुपस्तीर्यः पूर्वश्चाग्निरपरश्चेत्याहुर्मनुष्याः (२)
इन्न्वा उपस्तीर्णमिच्छन्ति किमु देवा येषां नवावसानमुपास्मिञ्छ्वो यक्ष्यमा-
णे देवता वसन्ति य एवं विद्वानग्निमुपस्तृणाति यजमानेन ग्राम्याश्च पशवोऽ
वरुध्या आरण्याश्चेत्याहुर्यद्ग्राम्यानुपवसति तेन ग्राम्यानवरुन्धे यदारण्यस्या-
श्नाति तेनारण्यान्यदनाश्वानुपवसेत्पितृदेवत्यः स्यादारण्यस्याश्नातीन्द्रियम्
(३) वा आरण्यमिन्द्रियमेवात्मन्धत्ते यदनाश्वानुपवसेत्क्षोधुकः स्याद्यदश्नी-
याद्रुद्रोऽस्य पशूनभिमन्येतापोऽश्नाति तन्नेवाशितं नेवानशितं न क्षोधुको
भवति नास्य रुद्रः पशूनभिमन्यते वज्रो वै यज्ञः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य
भ्रातृव्यो यदनाश्वानुपवसति वज्रेणैव साक्षात् (४) क्षुधं भ्रातृव्यꣳ हन्ति—३)
[परि मनुष्या इन्द्रियꣳ साक्षात्रीणि च] ॥ ७ ॥ यो वै श्रद्धामना-

रभ्य यज्ञेन यजते नास्येष्टाय श्रद्दधतेऽपः प्रणयति श्रद्धा वा आपः श्रद्धा-
मेवारभ्य यज्ञेन यजत उभयेऽस्य देवमनुष्या इष्टाय श्रद्दधते तदाहुरति वा
एता वर्त्रं नेदन्त्यति वाचं मनो वावैता नातिनेदन्तीति मनसा प्रणयतीयं
वै मनः (१) अनयैवैनाः प्रणयस्कन्नहविर्भवति य एवं वेद यज्ञायुधानि
सम्भरति यज्ञो वै यज्ञायुधानि यज्ञमेव तत्सम्भरति यदेकमेकꣳ सम्भरेत्पितृ-
देवत्यानि स्युर्यत् सह सर्वाणि मानुषाणि द्वेद्वे सम्भरति याज्यानुवाक्ययोरेव
रूपं करोत्यथो मिथुनमेव यो वै दश यज्ञायुधानि वेद मुखतोऽस्य यज्ञः
कल्पते स्फ्यः (२) च कपालानि चाग्निहोत्रहवणी च शूर्पञ्च कृष्णाजि-
नश्च शम्या चोलूखलश्च मुसलश्च दृषच्चोपला चैतानि वै दश यज्ञायुधानि
य एवं वेद मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते यो वै देवेभ्यः प्रतिप्रोच्य यज्ञेन यजते

जुषन्तेऽस्य देवा हव्यꣳ हविर्निरुप्यमाणमभिमन्त्रयेताग्निꣳ होतारमिह
तꣳ हुव इति (३) देवेभ्य एव प्रतिप्रोच्य यज्ञेन यजते जुषन्ते-
ऽस्य देवा हव्यमेष वै यज्ञस्य ग्रहो गृहीत्वैव यज्ञेन यजते तदुदित्वा
वाचं यच्छति यज्ञस्य धृत्या अथो मनसा वै प्रजापतिर्यज्ञमतनुत
मनसैव तद्यज्ञं तनुते रक्षसामनन्ववचाराय यो वै यज्ञं योग आगते युनक्ति
युङ्क्ते युञ्जानेषु कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तु (४) इत्याह प्रजापतिर्वै कः
प्रजापतिनैवैनं युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेषु—११) [मनः स्फ्य इति युनक्त्वेका-
दश च] ॥ ८ ॥ प्रजापतिर्यज्ञानसृजताग्निहोत्रं चाग्निष्टोमं च पौर्णमा-
सीं चोक्थ्यं चामावास्यां चातिरात्रं च तानुदमिमीत यावदग्निहोत्रमासीत्तावानग्नि-
ष्टोमो यावती पौर्णमासी तावानुक्थ्यो यावत्यमावास्या तावानतिरात्रो य

एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति यावदग्निष्टोमेनोपाप्नोति तावदुपाप्नोति य एवं विद्वान् पौर्णमासीं यजते यावदुक्थ्येनोपाप्नोति (१) तावदुपाप्नोति य एवं विद्वानमावास्यां यजते यावदतिरात्रेणोपाप्नोति तावदुपाप्नोति परमेष्ठिनो वा एष यज्ञोऽग्रं आसीत्तेन स परमां काष्ठामगच्छत्तेनं प्रजापतिं निरवासायत्तेनं प्रजापतिः परमां काष्ठामगच्छत्तेनेन्द्रं निरवासायत्तेनेन्द्रः परमां काष्ठामगच्छत्तेनाग्नीषोमौ निरवासायत्तेनाग्नीषोमौ परमां काष्ठामगच्छतां यः (२) एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते परमामेव काष्ठां गच्छति यो वै प्रजातेन यज्ञेन यजते प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते द्वादश मासाः संवत्सरो द्वादश द्वन्द्वानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि सम्पाद्यानीत्याहुर्वत्सञ्चोपावसृजत्युखाञ्चाधिश्रयत्यवं च हन्ति दृषदौ च समाहन्त्यधि च वपते कपा-

लानि चोपदधाति पुरोडाशंश्च (३) अधिश्रयत्याज्यंश्च स्तम्बयजुश्च हर-
त्यभि च गृह्णाति वेदिंश्च परिगृह्णाति पत्नींश्च सन्नह्यति प्रोक्षणीश्चासादयत्या-
ज्यंश्चैतानि वै द्वादश द्वन्द्वानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि य एवꣳ सम्पाद्य यजते
प्रजातेनैव यज्ञेन यजते प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते—४०) [उपा-
प्नोति यश्च चत्वारिꣳ शच्च] ॥ १ ॥ ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहꣳ सजातेषु भूया-
समित्याह ध्रुवानेवैनान् कुरुत उग्रोऽस्युग्रोऽहꣳ सजातेषु भूयासमित्याहाप्र-
तिवादिन एवैनान् कुरुतेऽभिभूरस्यभिभूरहꣳ सजातेषु भूयासमित्याह य
एवैनं प्रत्युत्पिपीते तमुपास्यते युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येनेत्याहैष वा अग्ने-
र्योगस्तेन (१) एवैनं युनक्ति यज्ञस्य वै समृद्धेन देवाः सुवर्गं लोकमायन्
यज्ञस्य व्यृद्धेनासुरान् पराभावयन् यन्मे अग्ने अस्य यज्ञस्य रिष्यादित्याह

यज्ञस्यैव तत्समृद्धेन यजमानः सुवर्गं लोकमेति यज्ञस्य व्यृद्धेन भ्रातृव्यान्
पराभावयत्यग्निहोत्रमेताभिर्व्याहृतीभिरुपसादयेद्यज्ञमुखं वा अग्निहोत्रं ब्रह्मैता
व्याहृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म (२) कुरुते संवत्सरे पर्यागत एताभिरेवोप-
सादयेद्ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परि गृह्णाति दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्या-
लभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवीꣳष्यासादयेद्यज्ञमुखं वै दर्शपूर्णमासौ चातु-
र्मास्यानि ब्रह्मैता व्याहृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते संवत्सरे पर्यागत एता-
भिरेवासादयेद्ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परि गृह्णाति यद्वै यज्ञस्य साम्ना क्रियते
राष्ट्रम् (३) यज्ञस्याशीर्गच्छति यदृचा विशं यज्ञस्याशीर्गच्छत्यथ
ब्राह्मणोऽनाशीर्केण यज्ञेन यजत सामिधेनीरनुवक्ष्यन्नेता व्याहृतीः पुरस्ताद्व-
ध्याद्ब्रह्मैव प्रतिपदं कुरुते तथा ब्राह्मणः साशीर्केण यज्ञेन यजते यं काम-

येत यजमानं भ्रातृंव्यमस्य यज्ञस्याशीर्गच्छेदिति तस्यैता व्याहृतीः पुरो-
ऽनुवाक्यायां दध्याद्भ्रातृव्यदेवत्या वै पुरोऽनुवाक्या भ्रातृव्यमेवास्य यज्ञस्य
(४) आशीर्गच्छति यान् कामयेत यजमानान्त्समावत्येनान् यज्ञस्याशी-
र्गच्छेदिति तेषामेता व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्याया अर्धर्च एकां दध्याद्याज्यायै
पुरस्तादेकां याज्याया अर्धर्च एकां तथैनान्त्समावती यज्ञस्याशीर्गच्छति
यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वर्षत्येवं यज्ञो यजमानाय वर्षति स्थलयोदकं परि-
गृह्णन्त्याशिषा यज्ञं यजमानः परिगृह्णाति मनोऽसि प्राजापत्यम् (५)
मनसा मा भूतेनाविशेत्याह मनो वै प्राजापत्यं प्राजापत्यो यज्ञो मन एव
यज्ञमात्मन्धत्ते वागस्यैन्द्री संपत्नक्षयणी वाचा मेन्द्रियेणाविशेत्याहैन्द्री वै
वाग्वाचमेवैन्द्रीमात्मन्धत्ते—२६) [तेन ब्रह्म राष्ट्रं यज्ञस्य प्राजापत्य२ष-

ट्त्रिꣳशच्च] ॥ १० ॥ यो वै सप्तदशं प्रजापतिं यज्ञमन्वायत्तं वेद प्रति यज्ञेन तिष्ठति न यज्ञाद्भ्रꣳशत आश्रावयेति चतुरक्षरमस्तु श्रौषडिति चतुरक्षरं यजेति द्व्यक्षरं ये यजामह इति पञ्चाक्षरं द्व्यक्षरो वषट्कार एष वै सप्तदशः प्रजापतिर्यज्ञमन्वायत्तो य एवं वेद प्रति यज्ञेन तिष्ठति न यज्ञाद्भ्रꣳशते यो वै यज्ञस्य प्रायणं प्रतिष्ठाम् (१) उदयनं वेद प्रतिष्ठितेनारिष्टेन यज्ञेन सꣳस्थां गच्छत्याश्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कार एतद्वै यज्ञस्य प्रायणमेषा प्रतिष्ठैतदुदयनं य एवं वेद प्रतिष्ठितेनारिष्टेन यज्ञेन सꣳस्थां गच्छति यो वै सूनृतायै दोहं वेद दुह एवैनां यज्ञो वै सूनृताऽऽश्रावयेत्यैवैनामह्वदस्तु (२) श्रौषडित्युपावास्राग्यजेत्युदनैषीद्ये यजामह इत्युपासदद्वषट्कारेण दोग्ध्येष वै सूनृतायै दोहो य एवं वेद दुह एवैनां देवा वै

सत्रमासत तेषां दिशोऽदस्यन्त एतामार्द्रां पङ्क्तिमपश्यन्नाश्रावयेति पुरोवातम-
जनयन्नस्तु श्रौषडित्यभ्रꣳ समप्लावयन् यजेति विद्युतम् (३) अजनयन्
ये यजामह इति प्रावर्षयन्नभ्यस्तनयन् वषट्कारेण ततो वै तेभ्यो दिशः
प्राप्यायन्त य एवं वेद प्रास्मै दिशः प्यायन्ते प्रजापतिं त्वो वेद प्रजापति-
स्त्वं वेद यं प्रजापतिर्वेद स पुण्यो भवत्येष वै छन्दस्यः प्रजापतिराश्रावयास्तु
श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कारो य एवं वेद पुण्यो भवति वसन्तम् (४)
ऋतूनां प्रीणामीत्याहर्तवो वै प्रयाजा ऋतूनेव प्रीणाति तेऽस्मै प्रीता यथा-
पूर्वं कल्पन्ते कल्पन्तेऽस्मा ऋतवो य एवं वेदाग्नीषोमयोरहं देवयज्यया
चक्षुष्मान् भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वै यज्ञश्चक्षुष्मान् ताभ्यामेव चक्षु-
रात्मन्धत्तेऽग्नेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासमित्याहाग्निर्वै देवानामन्नादस्तेनैव

(५) अन्नाद्यमात्मन्धत्ते दब्धिरस्यदब्धो भूयासममुं दभेयमित्याहैतया वै दब्ध्या देवा असुरानदभ्नुवन् तयैव भ्रातृव्यं दभ्नोत्यग्नीषोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वा इन्द्रो वृत्रमहन् ताभ्यामेव भ्रातृव्यꣳ स्तृणुत इन्द्राग्नियोरहं देवयज्ययेन्द्रियाव्यन्नादो भूयासमित्याहेन्द्रियाव्येवान्नादो भवतीन्द्रस्य (६) अहं देवयज्ययेन्द्रियावी भूयासमित्याहेन्द्रियाव्येव भवति महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जेमानं महिमानं गमेयमित्याह जेमानमेव महिमानं गच्छत्यग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययायुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याहायुरेवात्मन्धत्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति--३८) [प्रतिष्ठामस्तु विद्युतं वसन्तमेवेन्द्रस्याष्टा त्रिꣳशच्च] ॥ ११ ॥ इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः । इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते

यत्पार्यो युनजते धियस्ताः । शूरो नृषाता शवसश्चकान आगोमति व्रजे भजा
त्वं नः । इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आवृणे ।
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये । अनु (१) क्षत्र-
मनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये । आयस्मिन्त्सप्त वासवास्तिष्ठन्ति
स्वारुहो यथा । ऋषिर्ह दीर्घश्रुत्तम इन्द्रस्य घर्मो अतिथिः । आमासु पक्वमै-
रय आ सूर्यꣳ रोहयो दिवि । घर्मं न सामं तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे
गिरः । इन्द्रमिद्गाथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत । गायन्ति
त्वा गायत्रिणः (२) अर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतवुद्वꣳशमिव
येमिरे । अꣳहोमुचे प्रभरेमा मनीषामोषिष्ठदाव्ने सुमतिं गृणानाः । इदमिन्द्र
प्रति हव्यं गृभाय सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः । विवेष यन्मा धिषणा

जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमह्नः । अꣳहसो यत्र पीपरद्यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते । प्र सम्राजं प्रथममध्वराणाम् (३) अꣳहोमुचं वृषभं यज्ञियानाम् । अपां नपातमश्विना हयन्तमस्मिन्नर इन्द्रियं धत्तमोजः । वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः । अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माꣳ अभिदासति । इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् । अपानुदो जनममित्रयन्तमुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम् । मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावतः (४) आजगामा परस्याः । सृकꣳ सꣳशाय पविमिन्द्र तिग्मं विशत्रून्ताढि वि मृधो नुदस्व । विशत्रून्वि मृधो नुद वि वृत्रस्य हनू रुज । वि मन्युमिन्द्र भामितोऽमित्रस्याभिदासतः । त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ हवे हवे सुहवꣳ शूरमिन्द्रम् । हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रꣳ

स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः । मा ते अस्याम् (५) सहसावन्परिष्टाव-
घाय भूम हरिवः परादै । त्रायं स्व नोऽवृकेभिर्वरूथैस्तव प्रियासः सूरिषु
स्याम । अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् । ब्रह्माण
इन्द्रं महयन्तो अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उं । वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्चा-
निन्द्र ग्रावाणो अदितिः सजोषाः । अनश्वासो ये पवयोऽरथा इन्द्रेषिता
अभ्यवर्तन्त दस्यून्--४८) [अनु गायत्रिनोऽध्वराणां परावतोऽस्यामष्टा
चत्वारिंशच्च] ॥ १२ ॥ सं (१३३) भुवो (११६) ऽग्नि (१५६)
बर्हिष (११४) आप्यायता (१२१) मगन्म (१८५) यथा (२०३) यो (२११)
प्रजापति (११०) भुवो (२८६) य (३३८) इन्द्रं (२१८) द्वादश (२५११)
॥ १२ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे षष्ठप्रपाठकः संपूर्णः ॥

ॐम् पाकयज्ञं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उपतिष्ठन्त इडा खलु वै पाकयज्ञः सैषान्तरा प्रयाजानूयाजान् यजमानस्य लोकेऽवहिता तामांह्रियमाणामभिमन्त्रयेत सुरूपवर्षवर्ण एहीति पशवो वा इडा पशूनेवोपह्वयते यज्ञं वै देवा अदुह्रन् यज्ञोऽसुराँ अदुहत्तेऽसुरा यज्ञदुग्धाः पराभवन् यो वै यज्ञस्य दोहं विद्वान् (१) यजतेऽप्यन्यं यजमानं दुहे सा मे सत्याशीरस्य यज्ञस्य भूयादित्याहैष वै यज्ञस्य दोहस्तेनैवैनं दुहे प्रत्ता वै गौर्दुहे प्रत्तेडा यजमानाय दुह एते वा इडायै स्तना इडोपहूतेति वायुर्वत्सो यर्हि होतेडामुपह्वयेत तर्हि यजमानो होतारमीक्षमाणो वायुं मनसा ध्यायेत् (२) मात्रे वत्समुपावसृजति सर्वेण वै यज्ञेन देवाः सुवर्गं लोकमायन् पाकयज्ञेन मनुरश्राम्यत्सेडा मनुमुपावर्तत तां देवासुरा व्यह्वयन्त प्रतीचीं देवाः पराचीमसुराः सा देवानु-

पार्वर्तत पशवो वै तद्देवानवृणत पशवोऽसुरानजहुर्यं कामयेतापशुः स्यादिति
परांचीं तस्येडामुपह्वयेतापशुरेव भवति यम् (३) कामयेत पशुमान्त्स्यादिति
प्रतीचीं तस्येडामुपह्वयेत पशुमानेव भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वा इडा-
मुपह्वयेत य इडां मुपहूयात्मानमिडायामुपह्वयेतेति सा नः प्रिया सुप्रतूर्तिर्म-
घोनीत्याहेडामेवोपहूयात्मानमिडायामुपह्वयते व्यस्तमिव वा एतद्यज्ञस्य
यदिडा सामि प्राश्नन्ति (४) सामि मार्जयन्त एतत्प्रति वा असुराणां यज्ञो
व्यच्छिद्यत ब्रह्मणा देवाः समदधुर्बृहस्पतिस्तनुतामिमं न इत्याह ब्रह्म वै
देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञꣳ सन्दधाति विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधात्वि-
त्याह सन्तत्यै विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्यो
ऽनुदिशति यां वै (५) यज्ञे दक्षिणां ददाति तामस्य पशवोऽनु संक्रामन्ति

पितृभ्यो घ्नन्ति सापानेन पितॄन् य एवं वेद पशुमान् भवत्यथ वै तामुपाह्व
इति होवाच या प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्याभवंतीत्यन्नं वा अस्यैतत् (२)
उपाह्वथा इति होवाचौषधयो वा अस्या अन्नमोषधयो वै प्रजाः प्रभवन्तीः
प्रत्या भवंति य एवं वेदान्नादो भवत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच याः प्रजाः
पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णातीति प्रतिष्ठां वा अस्यै तदुपाह्वथा
इति होवाचेयं वा अस्यै प्रतिष्ठा (३) इयं वै प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति
प्रत्याभवन्तीर्गृह्णाति य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच
यस्यै निक्रमणे घृतं प्रजाः संजीवन्तीः पिबन्तीति छिनत्ति सा न छिनत्ती३
इति न छिनत्तीति होवाच प्र तु जनयतीत्येष वा इडामुपाह्वथा इति (४)
होवाच वृष्टिर्वा इडा वृष्ट्यै वै निक्रमणे घृतं प्रजाः संजीवन्तीः पिबन्ति य

एवं वेद प्रैव जायतेऽन्नादो भवति—२०) [वा एतत्प्रतिष्ठोर्त्ति विंशतिश्च]

॥ २ ॥ परोक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये यद्यजते य एव देवाः परोक्षमिज्यन्ते तानेव तद्यजति यदन्वाहार्यमाहरत्येते वै देवाः प्रत्यक्षं यद्ब्राह्मणास्तानेव तेन प्रीणात्यथो दक्षिणैवास्यैषाथो यज्ञस्यैव छिद्रमपि दधाति यद्वै यज्ञस्य क्रूरं यद्विलिष्टं तदन्वाहार्येण (१) अन्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वं देवदूता वा एते यदृत्विजो यदन्वाहार्यमाहरति देवदूतानेव प्रीणाति प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशत् स रिरिचानोऽमन्यत स एतमन्वाहार्यमभक्तमपश्यत्तमात्मन्नधत्त स वा एष प्राजापत्यो यदन्वाहार्यो यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते साक्षादेव प्रजापतिमृध्नोत्यपरिमितो निरुप्योऽपरिमितः प्रजापतिः प्रजापतेः (२) आप्त्यै देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तद-

सुरा अकुर्वत ते देवा एतं प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन् तमन्वाहरन्त ततो
देवा अभवन् परासुरा यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते भवत्यात्मना
परास्य भ्रातृव्यो भवति यज्ञेन वा इष्टी पक्वेन पूर्ती यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य
आह्रियते स त्वेवेष्टापूर्ती प्रजापतेर्भागोऽसि (३) इत्याह प्रजापतिमेव
भागधेयेन समर्धयत्यूर्जस्वान् पयस्वानित्याहोर्जमेवास्मिन् पयो दधाति प्राणा-
पानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाहीत्याहाशिषमेवैतामाशास्तेऽक्षितोऽस्य
क्षित्यै त्वा मा मे क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिँल्लोक इत्याह क्षीयते वा अमुष्मिँल्लोके-
ऽन्नमितः प्रदानꣳ ह्यमुष्मिँल्लोके (४) प्रजा उपजीवन्ति यदेवमभिमृश-
त्यक्षितिमेवैनद्गमयति नास्यामुष्मिँल्लोकेऽन्नं क्षीयते—१५) [अन्वाहार्येण
प्रजापतेरस्मिँल्लोके पञ्च दश च ॥ ३ ॥ बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजा-

वान् भूयासमित्याह बर्हिषा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत तेनैव प्रजाः
सृजते नराशंसस्याहं देवयज्यया पशुमान् भूयासमित्याह नराशंसेन
वै प्रजापतिः पशूनसृजत तेनैव पशून् सृजतेऽग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देव-
यज्ययायुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याहायुरेवात्मन्धत्ते प्रति यज्ञेन
तिष्ठति दर्शपूर्णमासयोः (१) वै देवा उज्जितिमनूदजयन् दर्शपूर्णमासा-
भ्यामसुरानपानुदन्ताग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषमित्याह दर्शपूर्णमासयोरेव देव-
तानां यजमान उज्जितिमनूज्जयति दर्शपूर्णमासाभ्यां भ्रातृव्यानपनुदते
वाजवतीभ्यां व्यूहत्यन्नं वै वाजोऽन्नमेवावरुन्धे द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै यो वै यज्ञस्य
द्वौ दोहौ विद्वान् यजत उभयतः (२) एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्टाच्चैष वा
अन्यो यज्ञस्य दोह इडायामन्यो यर्हि होता यजमानस्य नाम गृह्णीया-

तर्हि ब्रूयादेमा अग्मन्नाशिषो दोहकामा इति सꣳस्तुता एव देवता दुहेऽथो
उभयत एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्टाच्च रोहितेन त्वाग्निर्देवतां गमयत्वित्याहैते वै
देवाश्वाः (३) यजमानः प्रस्तरो यदेतैः प्रस्तरं प्रहरति देवाश्वैरेव यजमानꣳ सुवर्गं
लोकं गमयति वि ते मुञ्चामि रशना वि रश्मीनित्याहैष वा अग्नेर्विमोकस्तेनैवैनं
विमुञ्चति विष्णोः शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याह यज्ञो वै
विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रतितिष्ठति सोमस्याहं देवयज्यया सुरेताः (४) रेतो
धिषीयेत्याह सोमो वै रेतोधास्तेनैव रेत आत्मन्धत्ते त्वष्टुरहं देवयज्यया
पशूनाꣳ रूपं पुषेयमित्याह त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानाꣳ रूपकृत्तेनैव पशू-
नाꣳ रूपमात्मन्धत्ते देवानां पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देव-
यज्यया मिथुनेन प्रभूयासमित्याहैतस्माद्वै मिथुनात्प्रजापतिर्मिथुनेन (५)

प्राजायत तस्मादेव यजमानो मिथुनेन प्रजायते वेदोऽसि वित्तिरसि विदेयेत्याह वेदेन वै देवा असुराणां वित्तं वेद्यमविन्दन्त तद्वेदस्य वेदत्वं यद्यद्भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत्तस्य नाम गृह्णीयात्तदेवास्य सर्वं वृङ्क्ते घृतवन्तं कुलायिनꣳ रायस्पोषꣳ सहस्रिणं वेदो ददातु वाजिनमित्याह प्र सहस्रं पशूनाप्नोति (६) आस्य प्रजायां वाजी जायते य एवं वेद—८) [दर्शपूर्णमासयोरुभयतो देवाश्वाः सुरेता मिथुनेनाप्नोत्यष्टौ च] ॥ ४ ॥ ध्रुवां वै रिच्यमानां यज्ञोऽनुरिच्यते यज्ञं यजमानो यजमानं प्रजा ध्रुवामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वाप्यायते यज्ञं यजमानो यजमानं प्रजा आप्यायतां ध्रुवा घृतेनेत्याह ध्रुवामेवाप्याययति तामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वाप्यायते यज्ञं यजमानो यजमानं प्रजाः प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मिꣳस्त्वा दधामि सह यजमानेनेति

(१) आहार्यं वै प्रजापतेर्विभाजनाम लोकस्तस्मिन्नेवैनं दधाति सह यजमा-
नेन रिच्यत इव वा एतद्यद्यजते यद्यजमानभागं प्राश्नात्यात्मानमेव प्रीणा-
त्येतावान् वै यज्ञो यावान् यजमानभागो यज्ञो यजमानो यद्यजमानभागं प्रा-
श्नाति यज्ञ एव यज्ञं प्रतिष्ठापयत्यैतद्वै सूयवसꣳ सोदकं यद्बर्हिश्चापश्चैतत् (२)
यजमानस्यायतनं यद्वेदिर्यत्पूर्णपात्रमन्तर्वेदि निनयति स्व एवायतने सूयवसꣳ
सोदकं कुरुते सदसि सन्मे भूया इत्याहापो वै यज्ञ आपोऽमृतं यज्ञमेवामृत-
मात्मन्धत्ते सर्वाणि वै भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपयन्ति प्राच्यां दिशि देवा
ऋत्विजो मार्जयन्तामित्याहैष वै दर्शपूर्णमासयोरवभृथः (३) यान्येवैनं
भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपयन्ति तैरेव सहावभृथमवैति विष्णुमुखा वै देवा-
श्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपजय्यमभ्यजयन् यद्विष्णुक्रमान् क्रमते विष्णुरेव

भूत्वा यजमानश्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपजय्यमभिजयति विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहेत्याह गायत्री वै पृथिवी त्रैष्टुभमन्तरिक्षं जागती द्यौरानुष्टुभी-र्दिशः (४) छन्दोभिरेवेमाँल्लोकान् यथापूर्वमभिजयति—७) [इत्येतदवभृथो दिशः सप्त च] ॥ ५ ॥ अगन्मसुवः सुवरगन्मेत्याह सुवर्गमेव लोकमेति सन्दृशस्ते मा छित्सि यत्ते तपस्तस्मै ते मा वृक्षीत्याह यथायजुरेवैतत् सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्मे धेहीत्याहाशिषमेवैतामाशास्ते प्र वा एषोऽस्माँल्लोकाच्च्यवते यः (१) विष्णुक्रमान् क्रमते सुवर्गाय हि लोकाय विष्णुक्रमाः क्रम्यन्ते ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै विष्णुक्रमान् क्रमेत य इमाँल्लोकान् भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमँल्लोकं प्रत्यवरोहेदित्येष वा अस्य लोकस्य प्रत्यवरोहो यदाहेदमहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो दिग्भ्योऽस्यै दिव

इतीमानेव लोकान् भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमँल्लोकं प्रत्यवरोहति सम् (२)
ज्योतिंषा ऽभूवमित्याहास्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठत्यैन्द्रीमावृतमन्वावर्त इत्याहासौ
वा आदित्य इन्द्रस्तस्यैवावृतमनु पर्यावर्तते दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनु
पर्यावर्तते तस्माद्दक्षिणोऽर्धं आत्मनो वीर्यावत्तरोऽथो आदित्यस्यैवावृतमनु
पर्यावर्तते समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याहाशिषम् (३) एवैतामाशास्ते
समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासमित्याह यथायजुरेवैतद्व-
सुमान् यज्ञो वसीयान् भूयासमित्याहाशिषमेवैतामाशास्ते बहु वै गार्हपत्य-
स्यान्ते मिश्रमिव चर्यत आग्निपावमानीभ्यां गार्हपत्यमुपतिष्ठते पुनात्येवाग्निं
पुनीत आत्मानं द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अग्ने गृहपत इत्याह (४) यथायजुरेवै-
तच्छतꣳ हिमा इत्याह शतं त्वा हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह पुत्रस्य नाम

गृह्णात्यन्नादमेवैनं करोति तामाशिषमाशांसे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात्तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसीपुत्रो जायते तामाशिषमाशांसेऽमुष्मै ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रः (५) जातः स्यात्तेज एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति यो वै यज्ञं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवति कस्त्वा युनक्ति स त्वा विमुञ्चत्वित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैनं युनक्ति प्रजापतिना विमुञ्चति प्रतिष्ठित्या ईश्वरं वै व्रतमविसृष्टं प्रदहोऽग्ने व्रतपते व्रतमचारिषमित्याह व्रतमेव (६) विसृजते शान्त्या अप्रदाहाय पराङ् वाव यज्ञ एति न निवर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य पुनरालम्भं विद्वान् यजते तमभिनिवर्तते यज्ञो बभूव स आबभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य पुनरालम्भस्तेनैवैनं पुनरालभतेऽनवरुद्धा वा एतस्य विराड्य आहिताग्निः सन्नसभः पशवः खलु वै (७)

ब्राह्मणस्यं सभेष्टा प्राडुत्क्रम्यं ब्रूयाद्दोमा२ँ अग्नेऽविंमा२ँ अश्वी यज्ञ इत्यवं सभा२ँ
रुन्धे प्र सहस्रं पशूनांप्नोत्यास्यं प्रजायां वाजी जायते—२४) [यः समाशिर्ष-
माह पुत्र एव वै चतुर्वि२ँशतिश्च] ॥ ६ ॥ देवं सवितः प्रसुंव यज्ञं प्रसुंव
यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः । केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचंमद्य-
स्वंदाति नः । इन्द्रस्य वज्रोंऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयायं वृत्रं वंध्यात् । वाजस्य नु
प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे । यस्यामिदं विश्वं भुवनमा-
विवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविषत् । अप्सु (१) अन्तरमृतमप्सु
भेषजमपामुत प्रशंस्तिष्वश्वां भवथ वाजिनः । वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वा गन्धर्वाः
सप्तवि२ँशतिः । ते अग्रे अश्वंमायुञ्जन्ते अस्मिञ्जवमादंधुः । अपांनपादाशुहे-
मन्य ऊर्मिः ककुद्मान् प्रतूर्तिर्वाजसातंमस्तेनायं वाज२ँ सेत् । विष्णोः

क्रमो॑ऽसि॒ विष्णोः॑ क्रान्तम॑सि॒ विष्णो॒र्विक्रा॑न्तमस्य॒ङ्कौ न्य॒ङ्कौः (२) अ॒-
भितो॒ रथं॒ यौ ध्वा॒न्तं वा॑ता॒ग्रमनु॒ स॒ञ्चर॑न्तौ दू॒रेहे॑तिरिन्द्रि॒यावा॑न् पत॒त्री ते
नो॒ऽग्नय॒ः पप्र॑यः पारयन्तु—१५) [अ॒प्सु न्य॒ङ्कौः पञ्च॑दश च] ॥ ७ ॥

दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः प्र॑स॒वे बृ॒हस्पति॑ना वाज॒जिता॒ वाजं॑ जेषं दे॒व-
स्या॒हꣳ स॑वि॒तुः प्र॑स॒वे बृ॒हस्पति॑ना वाज॒जिता॒ वर्षि॑ष्ठं॒ नाक॑ꣳ रुहेय॒मिन्द्रा॑य॒
वाचं॑ वद॒तेन्द्रं॒ वाजं॑ जापय॒तेन्द्रो॒ वाज॑मजयित् । अश्वा॑ जनि वाजिनि॒
वाजे॑षु वाजिनीव॒त्यश्वा॑न्त्स॒मत्सु॑ वाजय । अर्वा॑सि॒ सप्ति॑रसि वा॒ज्य॑सि॒
वाजि॑नो॒ वाजं॑ धावत म॒रुतां॑ प्रस॒वे जय॑त॒ वि योज॑ना मिमीध्व॒मध्व॑नः
स्कभ्नीत (१) काष्ठां॑ गच्छत॒ वाजे॑ वाजेऽवत वाजिनो नो॒ धने॑षु विप्रा
अमृता ऋतज्ञाः । अ॒स्य मध्वः॑ पिबत मा॒दय॑ध्वं तृ॒प्ता या॑त प॒थिभि॑र्दे॒व-

यानैः । ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनः । मितद्रवः
सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवः । महो ये रत्नꣳ समिथेषु जभ्रिरे शं नो
भवन्तु वाजिनो हवेषु । देवताता मितद्रवः स्वर्काः । जम्भयन्तोऽहिं वृकꣳ
रक्षाꣳसि सनेम्यस्मद्युयवन् (२) अमीवाः । एष स्य वाजी क्षिपणिं तुर-
ण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि । क्रतुं दधिक्रा अनु सन्तवीत्वत्प-
थामङ्काꣳस्यन्वापनीफणत् । उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरनु
वाति प्रगर्धिनः । श्येनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्राव्णः सहोर्जा तरि-
त्रतः । आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादा द्यावापृथिवी विश्वशम्भू । आ
मा गन्तां पितरा (३) मातरा चा मा सोमो अमृतत्वाय गम्यात् ।
वाजिनो वाजजितो वाजꣳ सरिष्यन्तो वाजं जेष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमव-

जिघ्रत वाजिनो वाजजितो वाजꣳ ससृवाꣳसो वाजं जिगिवाꣳसो बृहस्पतेर्भागे निमृड्ढमियं वः सा सत्या सन्धाभूद्यामिन्द्रेण समधध्वमजीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वम्—४२) [स्कभ्नीत युयवन् पितरा द्विचंत्वारिꣳशञ्च] ॥ ८ ॥ क्षत्रस्योल्वमसि क्षत्रस्य योनिरसि जाय एहि सुवो रोहाव रोहाव हि सुवरहं नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामि वाजश्च प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्नियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च । आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानः (१) यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳश्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताꣳसुवर्देवाꣳ अगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम समहं प्रजया सं

मया प्रजा समहꣳ रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषोऽन्नाय त्वान्नाद्याय त्वा वाजाय (२) त्वा वाजजित्यायै त्वामृतमसि पुष्टिरसि प्रजननमसि--१) [अपानो वाजाय नव च] ॥ १ ॥ वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अग्रे सोमꣳराजानमोषधीष्वप्सु । ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयꣳराष्ट्रे जाग्रियाम॰पुरोहिताः । वाजस्येदं प्रसव आबभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः । स विराजं पर्येति प्रजानन् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे । वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट् । अदित्सन्तं दापयतु प्रजानन् रयिम् (१) च नः सर्ववीरां नियच्छतु । अग्ने अच्छा वदेह नः प्रति नः सुमना भव । प्र णो यच्छ भुवस्पते धनदा असि नस्त्वम् । प्र णो यच्छत्वर्यमा प्रभगः प्रबृहस्पतिः । प्र देवाः प्रोत सूनृता प्र वाग्देवी ददातु नः । अर्यमणं बृहस्प-

तिमिन्द्रं दानाय चोदय । वाचं विष्णुꣳसरस्वतीꣳ सवितारम् (२) च वाजिनम् । सोमꣳ राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे । आदित्यान् विष्णुꣳ सूर्यं ब्रह्माणञ्च बृहस्पतिम् । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याꣳ सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि——३६) [रयिꣳ सवितारꣳषट्त्रिꣳशच्च]

॥ १० ॥ अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदश्विनौ द्व्यक्षरेण प्राणापानावुदजयतां विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रीन् लोकानुदजयत्सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयत्पूषा पञ्चाक्षरेण पङ्क्तिमुदजयद्धाता षडक्षरेण षडृतूनुदजयन्मरुतः सप्ताक्षरेण सप्तपदाꣳ शक्करीमुदजयन्बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयन्मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतꣳ स्तोममुदजयत् (१) वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयदिन्द्र

एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयद्विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयन्वस-
वस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशꣳ स्तोममुदजयन् रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशꣳ
स्तोममुदजयन्नादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशꣳ स्तोममुदजयन्नदितिः षोड-
शाक्षरेण षोडशꣳ स्तोममुदजयत्प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशꣳ स्तोम-
मुदजयत्---४६) [अजयत् षट्चत्वारिꣳशच्च] ॥ ११ ॥ उपयाम-
गृहीतोऽसि नृषदं त्वा द्रुषदं भुवनसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय
त्वोपयाम गृहीतोऽस्यप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते
योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि पृथिविषदं त्वान्तरिक्षसदं नाकसदमिन्द्राय
जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा । ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः पर-
मजाः । दैव्यः कोशः (१) समुब्जितः । तेषां विशिप्रियाणामिषमूर्जꣳसम-

ग्रभीमेष ते योनिरिन्द्राय त्वा । अपाꣳ रसमुद्वयसꣳ सूर्यरश्मिꣳ समाभृतम् । अपाꣳ रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तममेष ते योनिरिन्द्राय त्वा । अया विष्ठा जनयन् कर्वराणि स हि घृणिरुरुर्वराय गातुः । स प्रत्युदैद्धरुणो मध्वो अग्रꣳ स्वायां यत्तनुवांम् (२) तनूमैरयत । उपयाम गृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः प्रजापतये त्वा——१३) [कोशांस्तनुवां त्रयोदश च] ॥१२॥

अन्वह मासा अन्विद्वनान्यन्वोषधीरनु पर्वतासः । अन्विन्द्रꣳ रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानम् । अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये । अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये । इन्द्राणीमासु नारिषु सुपत्नीमहमश्रवम् । न ह्यस्या अपरञ्चन जरसा (१) मरते पतिः । नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्ऋते । यस्येदमप्यꣳ हविः

प्रियं देवेषु गच्छति । यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् । यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मह्ना स जनास इन्द्रः । आ ते मह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यत्समरन्त सेनाः । पताति दिद्युन्नर्यस्य बाहुवो मा ते (२) मनो विष्वद्रियग्विचारीत् । मा नो मर्धीराभरा दद्धि तन्नः प्रदाशुषे दातवे भूरि यत्ते । नव्ये देष्णे शस्ते अस्मिं त उक्थे प्रब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः । आ तू भर माकिरेतत्परिष्ठाद्विद्मा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् । इन्द्र यत्ते माहिनं दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्व (३) प्रयन्धि । प्रदातारꣳ हवामह इन्द्रमा हविषा वयम् । उभा हि हस्ता वसुना पृणस्वा-प्रयच्छ दक्षिणादोत सव्यात् । प्रदाता वज्री वृषभस्तुराषाट्छुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा । अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्याथा भव यजमानाय शं

यो: । इन्द्र: सुत्रामा स्ववाँ अवोभि: सुमृडीको भवतु विश्ववेदा: । बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य (४) पतय: स्याम । तस्य वयँ सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम । स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद्द्वेष: सनुतर्युयोतु । रेवतीर्न: सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजा: । क्षुमन्तो याभिर्मदेम । प्रोष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत । अभीके चिदु लोककृत्सङ्गे समत्सु वृत्रहा । अस्माकं बोधि चोदिता नभन्तामन्यकेषाम् । ज्याका अधि (५) धन्वसु—१) [जरसा ते हर्यश्व सुवीर्यस्याध्येकंश्च] ॥ १३ ॥

पाकयज्ञँ (३११) सश्श्रवा: (२२०) पुरोक्षं (२१५) बर्हिषो (३०८) ध्रुवा (२०७) मगन्म (३७४) देवं (११५) देवस्य (११२) क्षत्रस्य (१०१) वाजस्या (१३६) ऽग्नि (१६) रुपयामगृहीतो (११३)

नु (२५१) त्रयोदश (२६५५) ॥ १३ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमःप्रपाठकः सम्पूर्णः ॥

ॐम् अनुमत्यै पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति धेनुर्दक्षिणा ये प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तं नैर्ऋतमेककपालं कृष्णवासः कृष्णतूषं दक्षिणा वीहि स्वाहाहुतिं जुषाण एष ते निर्ऋते भागो भूते हविष्मत्यसि मुञ्चेममꣳहसः स्वाहा नमो य इदं चकारादित्यं चरुं निर्वपति वरो दक्षिणाग्नावैष्णवमेकादशकपालं वामनो वही दक्षिणाग्नीषोमीयम् (१) एकादशकपालꣳ हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो वही दक्षिणाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रं दध्यृषभो वही दक्षिणैन्द्राग्नं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुं प्रथमजो वत्सो दक्षिणा सौम्यꣳ श्यामाकं चरुं वासो दक्षिणा सरस्वत्यै चरुꣳसरस्वते चरुं मिथुनौ

गावौ दक्षिणा—३४) [अग्नीषोमीयं चतुस्त्रिꣳशच्च] ॥ १ ॥

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुꣳ सावित्रं द्वादशकपालꣳ सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुं मारुतꣳ सप्तकपालं वैश्वदेवीमामिक्षां द्यावापृथिव्यमेककपालम्—१८) [आग्नेयमष्टादश] ॥ २ ॥ ऐन्द्राग्नमेकादशकपालं मारुतीमामिक्षां वारुणीमामिक्षां कायमेककपालं प्रघास्यान् हवामहे मरुतो यज्ञवाहसः करम्भेण सजोषसः । मो षू ण इन्द्र पृत्सु देवास्तु स्म ते शुष्मिन्नवया । मही ह्यस्य मीढुषो यव्या । हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः । यद्ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये । यच्छूद्रे यदर्य एनश्चकृमा वयम् । यत् (१) एकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि स्वाहा । अक्रन्कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा । देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेत सुदानवः—२०) [यदिꣳशतिश्च]

॥ ३ ॥ अग्नये ऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति साकꣳ सूर्येणो-
द्यता मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यो मध्यन्दिने चरुं मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यः सर्वासां
दुग्धे सायं चरुं पूर्णा दर्वि परापत सुपूर्णा पुनरापत । वस्नेव विक्रीणावहा
इषमूर्जꣳ शतक्रतो । देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे । निहार-
मिन्नि मे हरा निहारम् (१) निहरामि ते । मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः पुरोडाशꣳ
सप्तकपालं निर्वपति साकꣳ सूर्येणोद्यताग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुꣳ
सावित्रं द्वादशकपालꣳ सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुमैन्द्राग्नमेकादशकपाल-
मैन्द्रं चरुं वैश्वकर्मणमेककपालम् — ३०) [निहारं त्रिꣳशच्च] ॥ ४ ॥
सोमाय पितृमते पुरोडाशꣳ षट्कपालं निर्वपति पितृभ्यो बर्हिषद्भ्यो
धानाः पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवान्यायै दुग्धे मन्थमेतत्ते तत ये च त्वाम-

न्वेतत्ते पितामह प्रपितामह ये च त्वामन्वत्र पितरो यथाभागं मन्दध्वꣳ सुसन्दृशं त्वा वयं मघवन्मन्दिषीमहि । प्रनूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो यासि वशाꣳ अनु । यो जान्विन्द्र ते हरी (१) । अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत । अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती । योजान्विन्द्र ते हरी । अक्षन्न पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरोऽमीमृजन्त पितरः । परेत पितरः सोम्या गम्भीरैः पथिभिः पूर्व्यैः । अथा पितृन्त्सुविदत्राꣳ अपीत यमेन ये सधमादं मदन्ति । मनो न्वाहुवामहे नाराशꣳसेन स्तोमेन । पितृणाञ्च मन्मभिः । आ (२) न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं दृशे । पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातꣳ सचेमहि । यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा जिहिꣳसिम । अग्निर्मा तस्मा-

देनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम्—४४)
[हरी आचतुश्चत्वारिꣳशच्च] ॥ ५ ॥ प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपत्ये-
कमतिरिक्तं यावन्तो गृह्याः स्मस्तेभ्यः कमकरं पशूनाꣳशर्मासि शर्म
यजमानस्य शर्म मे यच्छैक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्थ आखुस्ते रुद्र
पशुस्तं जुषस्वैष ते रुद्र भागः सह स्वस्राम्बिकया तं जुषस्व भेषजं गवे-
ऽश्वाय पुरुषाय भेषजमथो अस्मभ्यं भेषजꣳ सुभेषजम् (१) यथाऽसति ।
सुगं मेषाय मेष्या अवाम्ब रुद्रमदिमह्यव देवं त्र्यम्बकम् । यथा नः श्रेय-
सः करद्यथा नो वस्यसः करद्यथा नः पशुमतः करद्यथा नो व्यवसाययात् ।
त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय
मामृतात् । एष ते रुद्र भागस्तं जुषस्व तेनावसेन परो मूजवतोऽतीहि (२)

अवततधन्वा पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः—३) [सुभेषजमिहि त्रीणि च] ॥ ६ ॥ ऐन्द्राग्नं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पयः सौर्यमेककपालं द्वादशगवꣳ सीरं दक्षिणाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति रौद्रं गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वारुणं यवमयं चरुं वहिनी धेनुर्दक्षिणा ये देवाः पुरः सदो ऽग्निनेत्रा दक्षिणसदो यमनेत्राः पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो वरुणनेत्रा उपरिषदो बृहस्पतिनेत्रा रक्षोहणस्ते नः पान्तु ते नो ऽवन्तु तेभ्यः (१) नमस्तेभ्य स्वाहा समूढꣳ रक्षः सन्दग्धꣳ रक्ष इदमहꣳ रक्षो ऽभि सन्दहाम्यग्नये रक्षोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे वरुणाय बृहस्पतये दुवस्वते रक्षोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो दक्षिणा देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याꣳ रक्षसो वधं जुहोमि हतꣳ रक्षो-

ऽवधिष्म रक्षो यद्वस्ते तद्दक्षिणा—४५) [तेभ्यः पञ्चचत्वारिꣳशच्च] ॥ ७ ॥
धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै चरुꣳ राकायै चरुꣳ सिनीवाल्यै
चरुं कुह्वै चरुं मिथुनौ गावौ दक्षिणाग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपत्यैन्द्रावै-
ष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं वामनो वही दक्षिणाग्नीषोमीयमेकाद-
शकपालं निर्वपतीन्द्रासोमीयमेकादशकपालꣳ सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा सोमा-
पौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं चरुꣳ श्यामो दक्षिणा वैश्वानरं द्वादश-
कपालं निः (१) वपति हिरण्यं दक्षिणा वारुणं यवमयं चरुमश्वो दक्षिणा—८)
[निरष्टौ च] ॥ ८ ॥ बार्हस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालꣳ राजन्यस्य गृह ऋषभो दक्षिणादित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुर्दक्षिणा नैर्ऋतं चरुं परिवृक्त्यै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नख-

निर्भिन्नं कृष्णा कूटा दक्षिणाग्नेयमष्टाकपालꣳ सेनान्यो गृहे हिरण्यं दक्षिणा वारुणं दशकपालꣳ सूतस्य गृहे महानिरष्टो दक्षिणा मारुतꣳ सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे पृश्निर्दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालम् (१) क्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दक्षिणाश्विनं द्विकपालꣳसंग्रहीतुर्गृहे संवात्यौ दक्षिणा पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे श्यामो दक्षिणा रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे शबल उद्वारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति निर्वपतीन्द्रायाꣳहोमुचेऽयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वध्यान्मैत्राबार्हस्पत्यं भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे स्वयं मूर्ते स्वयम्मथित आज्य आश्वत्थे (२) पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वयमवपन्नायै शाखायै कर्णाꣳश्चाकर्णाꣳश्च तण्डुलान्विचिनुयाद्ये कर्णाः स पयसि बार्हस्पत्योये ऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयङ्कृता वेदि-

भवति स्वयन्दिनं बर्हिः स्वयंकृत इध्मः सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा—३३)
[द्वादशकपालमाश्वत्थे त्रयस्त्रिꣳशच्च] ॥ १ ॥ अग्नये गृहपतये
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति कृष्णानां व्रीहीणाꣳ सोमाय वनस्पतये श्यामाकं चरुꣳ सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादशकपालमाशूनां व्रीहीणाꣳ
रुद्राय पशुपतये गावीधुकं चरुं बृहस्पतये वाचस्पतये नैवारं चरुमिन्द्राय
ज्येष्ठाय पुरोडाशमेकादशकपालं महाव्रीहीणां मित्राय सत्यायाम्बानां चरुं
वरुणाय धर्मपतये यवमयं चरुꣳ सविता त्वा प्रसवानाꣳ सुवतामग्निर्गृहपतीनाꣳ
सोमो वनस्पतीनाꣳ रुद्रः पशूनाम् (१) बृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो ज्येष्ठानां
मित्रः सत्यानां वरुणो धर्मपतीनां ये देवा देवसुवः स्थ त इममामुष्यायण-
मनमित्राय सुवध्वं महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते जानराज्यायैष

वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजा प्रति त्यन्नाम राज्यमधायि स्वां तनुवं वरुणो अशिश्रेच्छुचेर्मित्रस्य व्रत्या अभूमामन्महि महत ऋतस्य नाम सर्वे व्राताः (२) वरुणस्याभूवन्वि मित्र एवैररातिमतारीदसूषुदन्त यज्ञिया ऋतेन व्युं त्रितो जरिमाणं न आनड्विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि—२५) [पशूनां व्राताः पञ्चविꣳशतिश्च] ॥१०॥

अर्थेतः स्थापां पतिरसि वृषास्यूर्मिर्वृषसेनोऽसि व्रजक्षितः स्थ मरुतामोजः स्थ सूर्यवर्चसः स्थ सूर्यत्वचसः स्थ मान्दाः स्थ वाशाः स्थ शक्करीः स्थ विश्वभृतः स्थ जनभृतः स्थाग्नेस्तेजस्याः स्थापामोषधीनाꣳ रसः स्थापो देवीर्मधुमतीरगृह्णन्नूर्जस्वतीराजसूयाय चितानाः । याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन्याभिरिन्द्रमनयन्नति (१) अरातीः । राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रं दत्त स्वाहा

राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रममुष्मै दत्त––११) [अत्येकादश च] ॥ ११ ॥

देवीरापः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वं महि वर्चः क्षत्रियाय वन्वाना
अनाधृष्टाः सीदतोर्जस्वतीर्महि वर्चः क्षत्रियाय दधतीरनिभृष्टमसि वाचो
बन्धुस्तपोजाः सोमस्य दात्रमसि शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामि चन्द्राश्चन्द्रेणा-
मृता अमृतेन स्वाहा राजसूयाय चितानाः । सधमादो द्युम्निनीरूर्ज एता
अनिभृष्टा अपस्युवो वसानः । पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपाꣳ शिशुः
(१) मातृतमास्वन्तः । क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरस्याविन्नो अग्निर्गृह-
पतिराविन्न इन्द्रो वृद्धश्रवा आविन्नः पूषा विश्ववेदा आविन्नौ मित्रावरुणावृता-
वृधावाविन्ने द्यावापृथिवी धृतव्रते आविन्ना देव्यदितिर्विश्वरूप्याविन्नोऽयमसा-
वामुष्यायणोऽस्यां विश्यस्मिन्राष्ट्रे महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते

जानराज्यायैष वो भरतो राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजेन्द्रस्य (२) वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वया यं वृत्रं वध्याच्छत्रुबाधनाः स्थ पात मा प्रत्यञ्चं पात मा तिर्यञ्चमन्वञ्चं मा पात दिग्भ्यो मा पात विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यः पात हिरण्यवर्णावुषसां विरोकेऽयः स्थूणावुदितौ सूर्यस्यारोहतं वरुण मित्र गर्तं ततं-श्चक्षाथामदितिं दितिंश्च—४१) [शिशुरिन्द्रस्यैकंचत्वारिꣳशच्च] ॥१२॥

समिधमातिष्ठ गायत्री त्वा छन्दसामवतु त्रिवृत्स्तोमो रथन्तरꣳ सामाग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणमुग्रामातिष्ठ त्रिष्टुप् त्वा छन्दसामवतु पञ्चदशस्तोमो बृहत्सामेन्द्रो देवता क्षत्रं द्रविणं विराजमातिष्ठ जगती त्वा छन्दसामवतु सप्तदशस्तोमो वैरूपꣳ साम मरुतो देवता विड् द्रविणमुदीचीमातिष्ठानुष्टुप् त्वा (१) छन्दसामवत्वेकविꣳशस्तोमो वैराजꣳ साम मित्रावरुणौ देवता बलं

द्रविणमूर्ध्वामातिष्ठ पङ्क्तिस्त्वा छन्दसामवतु त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ स्तोमौ शाक्वर-
रैवते सामनी बृहस्पतिर्देवता वर्चो द्रविणमीदृङ् चान्यादृङ् चैतादृङ् च
प्रतिदृङ् च मितश्च सम्मितश्च सभराः । शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च
सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माꣳश्च सत्यश्चर्तपाश्च (२) अत्यꣳहाः । अग्नये
स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये
स्वाहेन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहाꣳशाय स्वाहा भगाय स्वाहा
क्षेत्रस्य पतये स्वाहा पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय
स्वाहा चन्द्रमसे स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा
वनस्पतिभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा परिप्लवेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः
स्वाहा (३) [त्वाच स्वाहा] ॥ १२ ॥ सोमस्य त्विषिरसि तवेव

॥ ७३ ॥

मे त्विषिर्भूयादमृतमसि मृत्योर्मा पाहि दिद्योन्मा पाह्यर्वेष्टा दन्दशूका निरस्तं नमुचेः शिरः । सोमो राजा वरुणो देवा धर्मसुवश्च ये । ते ते वाचꣳ सुवन्तां ते ते प्राणꣳ सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्ता ते ते श्रोत्रꣳ सुवन्ताꣳ सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिञ्चाम्यग्नेः (१) तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण मित्रावरुणयोर्वीर्येण मरुतामोजसा क्षत्राणां क्षत्रपतिरस्यति दिवस्पाहि समाववृत्रन्नधरागुदीचीरहिं बुध्नियमनुसञ्चरन्तीस्ताः पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठे नावश्चरन्ति स्वसिच इयानाः । रुद्र यत्ते क्रयी परं नाम तस्मै हुतमसि यमेष्टमसि । प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता (२) बभूव । यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम्—११) [अग्नेस्त्रैकादश च] ॥ १४ ॥ इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयायं वृत्रं वध्यान्मित्राव-

रुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मि यज्ञस्य योगेन विष्णोः क्रमोऽसि
विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि मरुतां प्रसवे जेषमाप्तं मनः सम-
हमिन्द्रियेण वीर्येण पशूनां मन्युरसि तवेव मे मन्युर्भूयान्नमो मात्रे पृथिव्यै
माहं मातरं पृथिवीं हिंसिषं मा (१) मां माता पृथिवी हिंसीदियदस्-
स्यायुरस्यायुर्मे धेह्यूर्गस्यूर्जं मे धेहि युङ्ङसि वर्चोऽसि वर्चो मयि धेह्यग्नये
गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहेन्द्रस्य बलाय स्वाहा मरुतामोजसे
स्वाहा हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् । नृषद्वरसदृ-
तसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजाः (२) अद्रिजा ऋतं बृहत्—३) [मर्तजा-
स्त्रीणि च] ॥१५॥ मित्रोऽसि वरुणोसि समहं विश्वैर्देवैः क्षत्रस्य नाभि-
रसि क्षत्रस्य योनिरसि स्योनामासीद सुषदामासीद मा त्वा हिंसीन्मा

मा हिꣳ सीन्निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा साम्राज्याय सुक्रतुर्ब्रह्मा ३न्
त्वꣳ राजन् ब्रह्मासि सवितासि सत्यसवो ब्रह्मा ३न् त्वꣳ राजन् ब्रह्मासोमेन्द्रोसि
सत्यौजाः (१) ब्रह्मा ३न् त्वꣳ राजन् ब्रह्मासि मित्रोऽसि सुशेवो ब्रह्मा ३न् त्वꣳ
राजन् ब्रह्मासि वरुणोऽसि सत्यधर्मेन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्तेन मे रध्य
दिशोऽभ्ययꣳ राजाभूत् सुश्लोकाँ३ सुमङ्गलाँ३ सत्यराजा ३न् । अपांनप्त्रे
स्वाहोर्जो नप्त्रे स्वाहाग्नये गृहपतये स्वाहा—४०) [सत्यौजाश्चत्वारिꣳशच्च]
॥ १६ ॥ आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा सारस्वतं चरुं
वत्सतरी दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तो दक्षिणा पौष्णं चरुꣳ
श्यामो दक्षिणा बार्हस्पत्यं चरुꣳ शितिपृष्ठो दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो
दक्षिणा वारुणं दशकपालं महानिरष्टो दक्षिणा सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा

त्वाष्ट्रमष्टाकपालꣳ शुण्ठो दक्षिणा वैष्णवं त्रिकपालं वामनो दक्षिणा—४२)
[आग्नेयं द्विचत्वारिꣳशत्] ॥ १७ ॥ सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं
क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां प्र यच्छति दशभिर्वत्सतरैः सोमं क्रीणाति दशपेयो
भवति शतं ब्राह्मणाः पिबन्ति सप्तदशꣳ स्तोत्रं भवति प्राकाशावध्वर्यवे
ददाति स्रजमुद्गात्रे रुक्मꣳ होत्रेऽश्वं प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यां द्वादश पष्ठौहीर्ब्रह्मणे
वशां मैत्रावरुणायर्षभं ब्राह्मणाच्छꣳसिने वाससी नेष्टापोतृभ्याꣳ स्थूरि यवा-
चितमच्छावाकायानड्वाहमग्नीधे भार्गवो होता भवति श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं
भवति वारवन्तीयम् (१) अग्निष्टोमसामꣳ सारस्वतीरपो गृह्णाति—४)
[वारवन्तीयं चत्वारि च] ॥ १८ ॥ आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं
दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो दक्षिणा वैश्वदेवं चरुं पिशङ्गी पष्ठौही दक्षिणा

मैत्रावरुणीमामिक्षां वशा दक्षिणा बार्हस्पत्यं चरुꣳशितिपृष्ठो दक्षिणादित्यां मल्हां गर्भिणीमालभते मारुतीं पृश्निं पष्ठौहीमश्विभ्यां पूष्णे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति सरस्वते सत्यवाचे चरुꣳ सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादशकपालं तिसृधन्वꣳशुष्कदृतिर्दक्षिणा—४७) [आग्नेयꣳसप्तचत्वारिꣳशत्] ॥१९॥ आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुꣳसावित्रं द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपालं वैश्वानरं द्वादशकपालं दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा सारस्वतं चरुं निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वारुणं चरुं क्षैत्रपत्यं चरुमादित्यं चरुमुत्तरो रथवाहनवाहो दक्षिणा—३४) [आग्नेयं चतुस्त्रिꣳशत्] ॥२०॥ स्वाद्वीं त्वा स्वादुना तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन सृजामि सꣳसोमेन सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय

सुत्राम्णे पच्यस्व पुनातु ते परिस्रुतꣳ सोमꣳ सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता
तना । वायुः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ् सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ।
कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय । इहेहैषां कृणुत भोज-
नानि (१) ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः । आश्विनं धूम्रमालभते सार-
स्वतं मेषमैन्द्रमृषभमैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपति सावित्रं द्वादशकपालं
वारुणं दशकपालꣳ सामप्रतीकाः पितरस्तृप्णुत वडवा दक्षिणा—२६)
[भोजनानि षड्विꣳशतिश्च] ॥२१॥ अग्नाविष्णू महि तद्वां महित्वं
वीतं घृतस्य गुह्यानि नाम । दमेदमे सप्त रत्ना दधाना प्रति वां जिह्वा घृत-
माचरण्येत् । अग्नाविष्णू महि धाम प्रियं वां वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणा ।
दमेदमे सुष्टुतीर्वावृधाना प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्येत् । प्र णो देवी सर-

स्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु । आ नो दिवो बृहतः (१)
पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् । हवं देवी जुजुषाणा घृताची शग्मां
नो वाचमुशती शृणोतु । बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य । रास्व
रत्नानि दाशुषे । एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् । बृहस्पते अति
यदर्यो अर्हाद्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु । यद्दीदयच्छवसा (२) ऋतप्रजात
तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् । आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् ।
मध्वा रजाꣳसि सुक्रतू । प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूति-
मुक्षतं घृतेन । आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ।
अग्निं वः पूर्व्यं गिरा देवमीडे वसूनाम् । सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्र-

साधंसम् । मक्षूदेववंतो रथः (३) शूरो वा पृत्सु कासु चित् । देवानां
य इन्मनो यजमान इयंक्षत्यभीदयंज्वनो भुवत् । न यंजमान रिष्यसि न
सुन्वान न देवयोः । असदत्र सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्वियम् । नकिष्टं कर्मणा
नशन्न प्रयोषन्न योषति । उपंक्षरन्ति सिन्धवो मयोभुवं ईजानञ्चं यक्ष्यमाणञ्च
धेनवः । पृणन्तंञ्च पपुरिञ्च (४) श्रवस्यवो घृतस्य धारा उपंयन्ति विश्वतः ।
सोमारुद्रा विवृंहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश । आरे बाधेथां
निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुंमुक्तमस्मत् । सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे
विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् । अवंस्यतं मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं
कृतमेनो अस्मत् । सोमापूषणा जननां रयीणां जननां दिवो जननां (५)
पृथिव्याः । जातौ विश्वस्य भुवंनस्य गोपौ देवा अंकृण्वन्नमृतंस्य नाभिम् ।

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्तेमौ तमाꣳसि गूहतामजुष्टा । आभ्यामिन्द्रः पक्कमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियासु—२५) [बृहतः शवसा रथं श्च जनना पञ्चविꣳशतिश्च] ॥ २२ ॥ अनुमत्या (८४) आग्नेय (१८) मैन्द्राग्न (७०) मग्नये (८०) सोमाय (१४४) प्रतिपूरुष (१०३) मैन्द्राग्नं (९५) धात्रे (५८) बार्हस्पत्य (१३३) मग्नये (१२५) ऽर्थैतो (६१) देवीः (१४१) समिधꣳ (१५०) सोमस्ये (१११) न्द्रस्य (१०३) मित्र (९०) आग्नेयꣳ (४२) सद्य (५४) आग्नेय (४७) माग्नेयꣳ (३४) स्वाद्वी (७६) मग्नाविष्णू (२७५) द्वाविꣳशतिः (२०९४) ॥ २२ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रपाठकः ॥ इष (१५३०) आपो (१६९०) देवस्या (१५६७)

ऽऽदंदे (१८००) देवासुराः (२७२८) संत्वा (२५११) पाकयज्ञ (२६५५) मनुमत्या (२०१४) अष्टौ (१६५८३) ॥ प्रथमकाण्डःसम्पूर्णः ॥

ओम् वायव्यꣳ श्वेतमालभेत भूतिकामो वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता वायुमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं भूतिं गमयति भवत्येवातिक्षिप्रा देवतेत्याहुः सैनमीश्वरा प्रदह इत्येतमेव सन्तं वायवे नियुत्वत आलभेत नियुद्वा अस्य धृतिर्धृत एव भूतिमुपैत्यप्रदाहाय भवत्येव (१) वायवे नियुत्वत आलभेत ग्रामकामो वायुर्वा इमाः प्रजा नस्योता नेनीयते वायुमेव नियुत्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै प्रजा नस्योता नियच्छति ग्राम्येव भवति नियुत्वते भवति ध्रुवा एवास्मा अनपगाः करोति वायवे नियुत्वत आलभेत प्रजाकामः प्राणो वै वायुरपानो नियुत् प्राणापानौ खलु

वा एतस्य प्रजायाः (२) अपक्रामतो योऽलं प्रजायै सन् प्रजां न विन्दते वायुमेव नियुत्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै प्राणापानाभ्यां प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजां वायवे नियुत्वत आलभेत ज्योगामयावी प्राणो वै वायुरपानो नियुत् प्राणापानौ खलु वा एतस्मादपक्रामतो यस्य ज्योगामयति वायुमेव नियुत्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप (३) धावति स एवास्मिन् प्राणापानौ दधात्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव प्रजापतिर्वा इदमेक आसीत् सोऽकामयत प्रजाः पशून्त्सृजेयेति स आत्मनो वपामुदक्खिदत्तामग्नौ प्रागृह्णात्ततोऽजस्तूपरः समभवत्तꣳ स्वायै देवताया आलभत ततो वै स प्रजाः पशूनसृजत यः प्रजाकामः (४) पशुकामः स्यात् स एतं प्राजापत्यमजं तूपरमालभेत प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स

एवास्मै प्रजां पशून् प्रजनयति यच्छ्मश्रुणस्तत् पुरुषाणाꣳ रूपं यत्तूपरस्तदश्वा-
नां यदन्यतोदन्तद्गवां यदव्या इव शफास्तदवानां यदजस्तदजानामेतावन्तो
वै ग्राम्याः पशवस्तान् (५) रूपेणैवावरुन्धे सोमापौष्णं त्रैतमालभेत
पशुकामो द्वौ वा अजायै स्तनौ नानैव द्वावभिजायेते ऊर्जं पुष्टिं तृतीयः
सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै पशून् प्रजनयतः सोमो
वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून्
प्रजनयत्यौदुम्बरो यूपः (६) भवत्यूर्ग्वा उदुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जैवास्मा
ऊर्जं पशूनवरुन्धे—१३) [एव प्रजाया उप प्रजाकामस्तान् यूपस्त्रयोदश
च] ॥ १ ॥ प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्
ता वरुणमगच्छन् ता अन्वैत्ताः पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात् सोऽब्र-

वीदरं वृणीष्वाथ मे पुनर्देहीति तासां वरमालभत स कृष्ण एकशितिपाद-भवद्यो वरुणगृहीतः स्यात् स एतं वारुणं कृष्णमेकशितिपादमालभेत वरु-णम् (१) एव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति कृष्ण एकशितिपाद्भवति वारुणो ह्येष देवतया समृध्यै स्वर्भानुरासुरः सूर्यं तम-साविध्यत्तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्य यत्प्रथमं तमोऽपाघ्नन्त्सा कृष्णा-विरभवद्यद्द्वितीयꣳ सा फल्गुनी यत्तृतीयꣳ सा वलक्षी यदध्यस्थादपाकृन्तन्त्सा-विर्वशा (२) समभवत्ते देवा अब्रुवन् देवपशुर्वा अयꣳ समभूत कस्मा इममालप्स्यामह इत्यथ वै तर्ह्यल्पा पृथिव्यासीदजाता ओषधयस्तामविं वशामादित्येभ्यः कामायालभन्त ततो वा अप्रथत पृथिव्याजायन्तौषधयो यः कामयेत प्रथेय पशुभिः प्र प्रजया जायेयेति स एतामविं वशामादित्येभ्यः

कामाय (३) आलभेतादित्यानेव कामꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं प्रथयन्ति पशुभिः प्र प्रजया जनयन्त्यसावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एता मल्हा आलभन्ताग्नेयीं कृष्णग्रीवीꣳ सꣳहितामैन्द्रीꣳ श्वेतां बार्हस्पत्यां ताभिरेवास्मिन् रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एता मल्हा आलभेत (४) आग्नेयीं कृष्णग्रीवीꣳ सꣳहितामैन्द्रीꣳ श्वेतां बार्हस्पत्यामेता एव देवताः स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वसन्ता प्रातराग्नेयीं कृष्णग्रीवीमालभेत ग्रीष्मे मध्यन्दिने सꣳहितामैन्द्रीꣳ शरद्यपराह्णे श्वेतां बार्हस्पत्यां त्रीणि वा आदित्यस्य तेजाꣳसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजाꣳसि तान्येव (५) अवरुन्धे संवत्सरं पर्याल-

भ्यन्ते संवत्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता संवत्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं
प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति गर्भिणयो भवन्तीन्द्रियं वै गर्भ इन्द्रियमे-
वास्मिन् दधाति सारस्वतीं मेषीमालभेत य ईश्वरो वाचो वदितोः सन् वाचं
न वदेद्वाग्वै सरस्वती सरस्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति सैवास्मिन्
(६) वाचं दधाति प्रवदिता वाचो भवत्यपन्नदती भवति तस्मा-
न्मनुष्याः सर्वां वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुं ज्योगा-
मयाव्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमꣳ रसो यस्य ज्योगामयत्यग्नेरे-
वास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसमुत यदीतासुर्भवति जीवत्येव सौम्यं
बभ्रुमालभेताग्नेयं कृष्णग्रीवं प्रजाकामः सोमः (७) वै रेतोधा अग्निः
प्रजानां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधात्यग्निः प्रजां प्रजनयति विन्दते

प्रजामांग्नेयं कृष्णग्रींवमालंभेत सौम्यं बभ्रुं यो ब्राह्मणो विद्यामनूच्य न
विरोचेत यदाग्नेयो भवति तेजं एवास्मिन् तेनं दधाति यत् सौम्योब्रह्मव-
र्चसं तेनं कृष्णग्रीव आग्नेयो भंवति तमं एवास्मादपंहन्ति श्वेतो भंवति (८)
रुचंमेवास्मिन् दधाति बभ्रुः सौम्यो भंवति ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन् त्विषिं
दधात्याग्नेयं कृष्णग्रींवमालंभेत सौम्यं बभ्रुमांग्नेयं कृष्णग्रींवं पुरोधायाꣳ
स्पर्धमान आग्नेयो वै ब्राह्मणः सौम्यो रांजन्योऽभितः सौम्यमांग्नेयौ भंवत-
स्तेजंसैव ब्रह्मणोभयतो राष्ट्रं परिगृह्णात्येकधा समावृङ्क्ते पुर एनं दधते—४३)
[वरुणं वशा कामाय लभेतैवास्मिन् सोमो भवति त्रिचंत्वारिꣳशच्च] ॥२॥
देवासुरा एषु लोकेष्वंस्पर्धन्त स एतं विष्णुर्वामनमंपश्यत्तꣳ स्वायै
देवतांया आलंभत ततो वै स इमाँल्लोकानभ्यंजयद्वैष्णवं वामनमालंभेत स्पर्ध-

मानो विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति विषम आलभेत विषमा इव हीमे लोकाः समृद्ध्या इन्द्राय मन्युमते मनस्वते ललामं प्राशृङ्गमालभेत सङ्ग्रामे (१) संयत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा सङ्ग्रामं जयतीन्द्रमेव मन्युमन्तं मनस्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्निन्द्रियं मन्युं मनो दधाति जयति तꣳ सङ्ग्राममिन्द्राय मरुत्वते पृश्निसक्थमालभेत ग्रामकाम इन्द्रमेव मरुत्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै सजातान् प्रयच्छति ग्राम्येव भवति यदृषभस्तेन (२) ऐन्द्रो यत् पृश्निस्तेन मारुतः समृद्ध्यै पश्चात् पृश्निसक्थो भवति पश्चादन्ववसायिनीमेवास्मै विशं करोति सौम्यं बभ्रुमालभेतान्नकामः सौम्यं वा अन्नꣳ सोममेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवति बभ्रुर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपꣳ समृद्ध्यै

सौम्यं बभ्रुमालभेत यमलम् (३) राज्याय सन्तꣳ राज्यं नोपनमेत् सौम्यं
वै राज्यꣳ सोममेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै राज्यं प्रयच्छत्यु-
पैनꣳ राज्यं नमति बभ्रुर्भवत्येतद्वै सोमस्य रूपꣳ समृद्ध्या इन्द्राय वृत्रतुरे
ललामं प्राशृङ्गमालभेत गतश्रीः प्रतिष्ठाकामः पाप्मानमेव वृत्रं तीर्त्वा
प्रतिष्ठां गच्छतीन्द्रायाभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमा (४) लभेत यः पाप्मना
गृहीतः स्यात्पाप्मा वा अभिमातिरिन्द्रमेवाभिमातिहनꣳ स्वेन भागधेयेनो-
पधावति स एवास्मात् पाप्मानमभिमातिं प्रणुदत इन्द्राय वज्रिणे ललामं
प्राशृङ्गमालभेत यमलꣳ राज्याय सन्तꣳ राज्यं नोपनमेदिन्द्रमेव वज्रि-
णꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै वज्रं प्रयच्छति स एनम्
(५) वज्रो भूत्वा इन्ध उपैनꣳ राज्यं नमति ललामः प्राशृङ्गो भवत्ये-

तद्वै वज्रस्य रूपꣳ समृद्ध्यै—१५) [सङ्ग्रामे तेनालमैनं पञ्चदश च]॥ ३ ॥

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एतां
दशर्षभामालभन्त तयैवास्मिन् रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतां
दशर्षभामालभेतामुमेवादित्यꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् ब्रह्म-
वर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वसन्ता प्रातस्त्रीन् ललामानालभेत ग्रीष्मे
मध्यन्दिने (१) त्रीञ्छितिपृष्ठाञ्छरद्यपराह्णे त्रीञ्छितिवारान् त्रीणि वा आदि-
त्यस्य तेजाꣳसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजाꣳसि
तान्येवावरुन्धे त्रयस्त्रय आलभ्यन्तेऽभिपूर्वमेवास्मिन् तेजो दधाति संवत्सरं
पर्यालभ्यन्ते संवत्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता संवत्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं
प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति संवत्सरस्य परस्तात् प्राजापत्यं कद्रुम् (२)

आलंभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवतास्वेव प्रतितिष्ठति यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा
भविष्यामीति सोमापौष्णꣳ श्याममालंभेत सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः
पशव स्वयैवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचं करोति न दुश्चर्मा भवति देवाश्च वै
यमश्चास्मिँल्लोकेऽस्पर्धन्त स यमो देवानामिन्द्रियं वीर्यमयुवत तद्यमस्य (३)
यमत्वं ते देवा अमयन्त यमो वा इदमभूद्यद्वयꣳ स्म इति ते प्रजापतिमुपा-
धावन्त्स एतौ प्रजापतिरात्मन उक्षवशौ निरमिमीत ते देवा वैष्णावरुणीं वशा-
मालभन्तैन्द्रमुक्षाणं तं वरुणेनैव ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्राणुदन्तैन्द्रेणै-
वास्येन्द्रियमवृञ्जत यो भ्रातृव्यवान्त्स्यात् स स्पर्धमानो वैष्णावरुणीम् (४)
वशामालभेतैन्द्रमुक्षाणं वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्रणु-
दत ऐन्द्रेणैवास्येन्द्रियं वृङ्क्ते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवतीन्द्रो वृत्रम-

हन् तं वृत्रो हतः षोडशभिर्भोगैरसिनात्तस्य वृत्रस्य शीर्षतो गाव उदायन्
ता वैदेह्योऽभवन् तासामृषभो जघनेऽनूदैत्तमिन्द्रः (५) अचायत्सोऽमन्यत
यो वा इममालभेत मुच्येतास्मात् पाप्मन इति स आग्नेयं कृष्णग्रीवमाल-
भतैन्द्रमृषभं तस्याग्निरेव स्वेन भागधेयेनोपसृतः षोडशधा वृत्रस्य भोगान-
प्यदहदैन्द्रेणेन्द्रियमात्मन्नधत्त यः पाप्मना गृहीतः स्यात् स आग्नेयं कृष्ण-
ग्रीवमालभेतैन्द्रमृषभमग्निरेवास्य स्वेन भागधेयेनोपसृतः (६) पाप्मानमपि
दहत्यैन्द्रेणेन्द्रियमात्मन्धत्ते मुच्यते पाप्मनो भवत्येव द्यावापृथिव्यां धेनुमा-
लभेत ज्योगपरुद्धोऽनयोर्हि वा एषोऽप्रतिष्ठितोऽथैष ज्योगपरुद्धो द्यावापृ-
थिवी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति ते एवैनं प्रतिष्ठां गमयतः प्रत्येव तिष्ठति
पर्यारिणी भवति पर्यारीव ह्येतस्य राष्ट्रं यो ज्योगपरुद्धः समृद्ध्यै वायव्यम्

(७) वत्समालभेत वायुर्वा अनयोर्वत्स इमे वा
विडपंशुष्काथैष ज्योगपरुद्धो वायुमेव स्वेन भागधे
इमाँल्लोकान् विशं प्रदापयति प्रास्मा इमे लोकाः
तिष्ठते—१२.) [मध्यन्दिने कद्रुं यमस्य वैष्णाव
द्विचत्वारिंशच्च] ॥ १ ॥ इन्द्रो वलस्य बि
पशुरासीत् तं पृष्ठं प्रति सङ्गृह्योदक्खिदत् तꣳ सहस्र
तोऽभवद्यः पशुकामः स्यात् स एतमैन्द्रमुन्नतमाल
येनोपधावति स एवास्मै पशून् प्रयच्छति पशुम
भवति साहस्री वा एषा लक्ष्मी यदुन्नतो लक्ष्मियैवं
पशून् प्राप्नुयादथ वैष्णवं वामनमालभेतैतस्मिन् वै

स्मादेष वामनः समीषितः पशुभ्यं एव प्रजातेभ्यः प्रतिष्ठां दधाति कोऽर्हति
सहस्रं पशून् प्राप्तुमित्याहुरहोरात्राण्येव सहस्रꣳ सम्पाद्यालभेत पशवः (२)
वा अहोरात्राणि पशूनेव प्रजातान् प्रतिष्ठां गमयत्योषधीभ्यो वेहतमालभेत
प्रजाकाम ओषधयो वा एतं प्रजायै परिबाधन्ते योऽलं प्रजायै सन् प्रजां
न विन्दत ओषधयः खलु वा एतस्यै सूतुमपि घ्नन्ति या वेहद्भवत्योषधीरेव
स्वेन भागधेयेनोपधावति ता एवास्मै स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयन्ति विन्दते
(३) प्रजामापो वा ओषधयोऽसत्पुरुष आप एवास्मा असतः सद्ददति
तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च नापस्त्वावासतः सद्ददतीत्यैन्द्रीꣳ सूतवशामालभेत
भूतिकामोऽजातो वा एष योऽलं भूत्यै सन् भूतिं न प्राप्नोतीन्द्रं खलु वा
एषा सूत्वा वशाभवत् (४) इन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं भूतिं

गमयति भवत्येव य꣡ꣳसूत्वा वशा स्यात्तमैन्द्रमेवालभेतैतद्वाव तदिन्द्रियꣳ
साक्षादेवेन्द्रियमवरुन्ध ऐन्द्राग्नं पुनरुत्सृष्टमालभेत य आ तृतीयात् पुरुषात्
सोमं न पिबेद्विच्छिन्नो वा एतस्य सोमपीथो यो ब्राह्मणः सन्ना (५) तृती-
यात् पुरुषात् सोमं न पिबतीन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै
सोमपीथं प्रयच्छत उपैनꣳ सोमपीथो नमति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ
इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे यदाग्नेयो भवत्याग्नेयो वै ब्राह्मणः स्वामेव देव-
तामनुसन्तनोति पुनरुत्सृष्टो भवति पुनरुत्सृष्ट इव ह्येतस्य (६) सोमपीथः
समृद्ध्यै ब्राह्मणस्पत्यं तूपरमालभेताभिचरन् ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधे-
येनोपधावति तस्मा एवैनमावृश्चति ताजगार्तिमार्च्छति तूपरो भवति क्षुरप-
विर्वा एषा लक्ष्मी यत्तूपरः समृद्ध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रं-

मेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मः (७) भिनत्त्ये-
वैनम्—३) [उन्नतः पशवोविन्दतेऽभवद्दैतस्येध्मस्त्रीणि च] ॥ ५ ॥

बार्हस्पत्यꣳ शितिपृष्ठमालभेत ग्रामकामो यः कामयेत पृष्ठꣳ समा-
नानाꣳ स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं पृष्ठꣳ
समानानां करोति ग्राम्येव भवति शितिपृष्ठो भवति बार्हस्पत्यो ह्येष
देवतया समृद्ध्यै पौष्णꣳ श्याममालभेतान्नकामोऽन्नं वै पूषा पूषणमेव
स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै (१) अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव
भवति श्यामो भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपꣳ समृद्ध्यै मारुतं पृश्निमालभे-
तान्नकामोऽन्नं वै मरुतो मरुत एव स्वेनं भागधेयेनोपधावति त एवास्मा
अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्निर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपꣳ समृद्ध्या

ऐन्द्रमरुणमालभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव (२) स्वेन भागधेयेनोपधा-
वति स एवास्मिन्निन्द्रियं दधातीन्द्रियाव्येव भवत्यरुणो भूमान् भवत्ये-
तद्वा इन्द्रस्य रूपꣳ समृद्ध्यै सावित्रमुपध्वस्तमालभेत सनिकामः सवि-
ता वै प्रसवानामीशे सवितारमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
सनिं प्रसुवति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्त्युपध्वस्तो भवति सावि-
त्रो ह्येषः (३) देवतया समृद्ध्यै वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्नकामो वैश्व-
देवं वा अन्नं विश्वानेव देवान्त्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं
प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवति बहुरूपꣳ ह्यन्नꣳ समृद्ध्यै वैश्व-
देवं बहुरूपमालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै सजाता विश्वानेव देवान्त्स्वेन
भागधेयेनोपधावति त एवास्मै (४) सजातान् प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति

बहुरूपो भंवति बहुदेवत्यों ह्येष समृंद्ध्यै प्राजापत्यं तूपरमालंभेत यस्यानांज्ञातमिव ज्योगामयेत् प्राजापत्यो वै पुरुंषः प्रजापतिः खलु वै तस्यं वेद यस्यानांज्ञातमिव ज्योगामयंति प्रजापतिमेव स्वेनं भागधेयेनोपंधावति स एवैनं तस्मात्स्रामान्मुञ्चति तूपरो भंवति प्राजापत्यो हि (५) एष देवतया समृंद्ध्यै—३) [अस्मा एवैषोस्मै हि त्रीणि च ॥ ६ ॥ वषट्कारो वै गायत्रियै शिरोऽच्छिनत्तस्यै रसः परापतत्तं बृहस्पतिरुपागृह्णात् सा शितिपृष्ठा वशाभंवद्यो द्वितीयः परापतत्तं मित्रावरुणावुपागृह्णीतां सा द्विरूपा वशाभंवद्यस्तृतीयः परापतत्तं विश्वे देवा उपागृह्णन्त्सा बहुरूपा वशाभंवद्यश्चतुर्थः परापतत्स पृथिवीं प्राविशत्तं बृहस्पतिरभि (१) अगृह्णादस्त्वेवायं भोगायेति स उक्षवशः समभवद्यल्लोहितं परापतत्तद्रुद्र उपागृह्णात् सा रौद्री

रोहिणी वशाभंवहार्हस्पत्या शितिपृष्ठामालभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव
स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति
छन्दसां वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु (२) वै ब्रह्मवर्चसं छन्दसामेव
रसेन रसं ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे मैत्रावरुणीं द्विरूपामालभेत वृष्टिकामो मैत्रं
वा अहर्वारुणी रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै पर्जन्यो वर्षति मित्रावरुणावेव
स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मा अहोरात्राभ्यां पर्जन्यं वर्षयतश्छन्दसां
वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु वै वृष्टिश्छन्दसामेव रसेन (३) रसं
वृष्टिमवरुन्धे मैत्रावरुणीं द्विरूपामालभेत प्रजाकामो मैत्रं वा अहर्वारुणी
रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै प्रजाः प्रजायन्ते मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनो-
पधावति तावेवास्मा अहोरात्राभ्यां प्रजां प्रजनयतश्छन्दसां वा एष रसो

यद्दशा रसं इव खलु वै प्रजा छन्दसामेव रसेन रसं प्रजामव (४) रुन्धे वैश्वदेवीं बहुरूपामालभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा अन्नं विश्वानेव देवान्त्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति छन्दसां वा एष रसो यद्दशा रस इव खलु वा अन्नं छन्दसामेव रसेन रसमन्नमवरुन्धे वैश्वदेवीं बहुरूपामालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै (५) सजाता विश्वानेव देवान्त्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मै सजातान् प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति छन्दसां वा एष रसो यद्दशा रस इव खलु वै सजाताश्छन्दसामेव रसेन रसं सजातानवरुन्धे बार्हस्पत्यमुक्षवशामालभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसम् (६) दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वशं वा एष चरति यदुक्षा वश इव खलु वै

ब्रह्मवर्चसं वशेनैव वशं ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे रौद्रीꣳ रोहिणीमालभेताभिचरन्
रुद्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति तस्मा एवैनमावृश्चति ताजगार्तिमार्छति
रोहिणी भवति रौद्री ह्येषा देवतया समृद्ध्यै स्फ्यो यूपः (७) भवति वज्रो वै
स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो भिन-
त्त्येवैनम्—११) [अभि खलु रसेना व वै ब्रह्मवर्चसं यूप एकान्नविꣳ-
शतिश्च] ॥ ७ ॥ असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्ति-
मैच्छन् तस्मा एताꣳ सौरीꣳ श्वेतां वशामालभन्त तयैवास्मिन् रुचमदधुर्यो
ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एताꣳ सौरीꣳ श्वेतां वशामालभेताममुमेवादित्यꣳ
स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव
भवति बैल्वो यूपो भवत्यसौ (१) वा आदित्यो यतोऽजायत ततो बिल्वं

उदतिष्ठत् स योन्येव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमालभेताभि-
चरन् वारुणं दशकपालं पुरस्तान्निर्वपेद्वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा ब्रह्मणा
स्तृणुते बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूपꣳ समृद्ध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो-
वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणाति (२) एवैनं वैभीदक
इध्मो भिनत्त्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत यं यज्ञो नोपनमेद्विष्णुर्वै यज्ञो
विष्णुमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै यज्ञं प्रयच्छत्युपैनं यज्ञो नमति
वामनो भवति वैष्णवो ह्येष देवतया समृद्ध्यै त्वाष्ट्रं वडवमालभेत पशुका-
मस्त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां (३) प्रजनयिता त्वष्टारमेव स्वेन भागधेये-
नोपधावति स एवास्मै पशून् मिथुनान् प्रजनयति प्रजा हि वा एतस्मिन् पशवः
प्रविष्टा अथैष पुमान्त्सन् वडवः साक्षादेव प्रजां पशूनवरुन्धे मैत्रꣳ श्वेतमा-

लभेत सङ्ग्रामे संयत्ते समयकामो मित्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं मित्रेण सन्नयति (४) विशालो भवति व्यवसाययत्येवैनं प्राजापत्यं कृष्णमालभेत वृष्टिकामः प्रजापतिर्वै वृष्ट्या ईशे प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै पर्जन्यं वर्षयति कृष्णो भवत्येतद्वै वृष्ट्यै रूपꣳ रूपेणैव वृष्टिमवरुन्धे शबलो भवति विद्युतमेवास्मै जनयित्वा वर्षयत्यवाशृङ्गो भवति वृष्टिमेवास्मै नियच्छति—५) [असौ शृणाति मिथुनानां नयति यच्छति]

॥ ८ ॥ वरुणꣳ सुषुवाणमन्नाद्यं नोपानमत्स एतां वारुणीं कृष्णां वशामपश्यत्ताꣳ स्वायै देवताया आलभत ततो वै तमन्नाद्यमुपानमद्यमलमन्नाद्याय सन्तमन्नाद्यं नोपनमेत्स एतां वारुणीं कृष्णां वशामालभेत वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नादः (१) एव भवति कृष्णा

भवति वारुणी ह्येषा देवतया समृद्ध्यै मैत्रꣳ श्वेतमालभेत वारुणं कृष्णमपाञ्चौ
षधीनाञ्च सन्धावन्नकामो मैत्रीर्वा ओषधयो वारुणीरापोऽपाञ्च खलु वा
ओषधीनाञ्च रसमुपजीवामो मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावे-
वास्मा अन्नं प्रयच्छतोऽन्नाद एव भवति (२) अपाञ्चौषधीनाञ्च सन्धावा-
लभत उभयस्यावरुद्ध्यै विशाखो यूपो भवति द्वे ह्येते देवते समृद्ध्यै मैत्रꣳ
श्वेतमालभेत वारुणं कृष्णं ज्योगामयावी यन्मैत्रो भवति मित्रेणैवास्मै
वरुणꣳ शमयति यद्वारुणः साक्षादेवैनं वरुणपाशान्मुञ्चत्युत यदीतासुर्भवति
जीवत्येव देवा वै पुष्टिं नाविन्दन् (३) तां मिथुनेऽपश्यन् तस्यां न सम-
राधयन्तावश्विनावब्रूतामावयोर्वा एषामैतस्यां वदध्वमिति साश्विनोरेवाभ-
वद्यः पुष्टिकामः स्यात्स एतामाश्विनीं यमीं वशामालभेताश्विनावेव स्वेन

भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन् पुष्टिं धत्तः पुष्यति प्रजया पशुभिः — ४५)
[अन्नादो भवत्यविन्दन् पञ्चचत्वारिꣳशच्च] ॥ १ ॥ आश्विनं धूम्रल-
लाममालभेत यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपासेदश्विनौ वै देवानामसोमपावास्तां
तौ पश्चात्सोमपीथं प्राप्नुतामश्विनावेतस्य देवता यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपा-
सत्यश्विनावेव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत
उपैनꣳ सोमपीथो नमति यद्धूम्रो भवति धूम्रिमाणमेवास्मादपहन्ति ललामः
(१) भवति मुखत एवास्मिन् तेजो दधाति वायव्यं गोमृगमालभेत यम-
जघ्निवाꣳसमभिशꣳसेयुरपूता वा एतं वागृच्छति यमजघ्निवाꣳसमभिशꣳ-
सन्ति नैष ग्राम्यः पशुर्नारण्यो यद्गोमृगो नेवैष ग्रामे नारण्ये यमजघ्निवाꣳ-
समभिशꣳसन्ति वायुर्वै देवानां पवित्रं वायुमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स

एव (२) एनं पवयति परांची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति तमः पाप्मानं प्रविशति यस्योश्विने शस्यमाने सूर्यो नाविर्भवति सौर्यं बहुरूपमालभेतामु मेवादित्य५स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मात्तमः पाप्मानमपहन्ति प्रतीच्यस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छत्यप तमः पाप्मान५हते—१६) [ललाम एव षट्चत्वारि५शच्च] ॥१०॥ इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो मरुतो यद्ध वो दिवो या वः शर्मं । भरेष्विन्द्र५सुहव५हवामहे ऽ५होमुच५सुकृतं दैव्यं जनम् । अग्निं मित्रं वरुण५सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये । ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् । शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः । प्रिया वो नाम (१) हुवे तुराणाम् । आ यत्तृपन्मरुतो वावशानाः । श्रियसे कं भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्वभिः

सुखादयः । ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः ।
अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्यात् सोमो रुद्रेभिरभिरक्षतु त्मना । इन्द्रो मरुद्भि-
ऋतुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सꣳशिशातु । सं नो देवो वसुभिरग्निः सम्
(२) सोमस्तनूभी रुद्रियाभिः । समिन्द्रो मरुद्भिर्यज्ञियैः समादित्यैर्नो वरुणो
अजिज्ञिपत् । यथादित्या वसुभिः सम्बभूवुर्मरुद्भी रुद्राः समजानताभि । एवा
त्रिणामन्नहृणीयमाना विश्वे देवाः समनसो भवन्तु । कुत्रा चिद्यस्य समृतौ
रण्वा नरो नृषदने । अर्हन्तश्चिद्यामिन्धते संजनयन्ति जन्तवः । सं यदिषो वना-
महे सꣳहव्या मानुषाणाम् । उत द्युम्नस्य शवसः (३) ऋतस्य रश्मिमाददे ।
यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः । आ वोऽर्वाची सुम-
तिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् । शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उप-

क्षेति वृद्धवया: सुवीरः । नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां भवति प्रणीतौ । धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः । दीर्घाधियो रक्षमाणाः (४) असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि । तिस्रो भूमीर्धारयन् त्रीँ॰रुत द्यून् त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम् । ऋतेनादित्या-महि वो महित्वं तदर्यमन्वरुण मित्र चारु । त्यान्नु क्षत्रियाँ॰अव आदित्या-न् याचिषामहे । सुमृडीकाँ॰अभिष्टये । न दक्षिणा विचिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा । पाक्या चिद्वसवो धीर्या चित् (५) युष्मा-नीतो अभयं ज्योतिरश्याम् । आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन । अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः । इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युराचके । तत्त्वा यामि ब्रह्मणा

वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः । अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशꣳस मा न आयुः प्रमोषीः—४१) [नाम सꣳश्रवसो रक्षमाणाश्विदेकान्नपं-चाशच्च ॥ ११ ॥ वायव्यं (३१३) प्रजापति (४४३) देवासुरा (२६५) असा (३१२) विन्द्रौ (३५३) बार्हस्पत्यं (२५३) वषट्-कारो (३६१) ऽसौ (२५०) वरुण (११५) माश्विन (१४६) मिन्द्र (२११) मेकादश (३२७८) ॥ ११ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमःप्रपाठकः ॥

ॐम् प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टा इन्द्राग्नी अपागूहताꣳसोऽचा-यत् प्रजापतिरिन्द्राग्नी वै मे प्रजा अपाघुक्षतामिति स एतमैन्द्राग्नमेकादश-कपालमपश्यत्तं निरवपत्तावस्मै प्रजाः प्रासाधयतामिन्द्राग्नी वा एतस्य प्रजा-

मपगृहतो योऽलं प्रजायै सन् प्रजां न विन्दत ऐन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्व-
पेत् प्रजाकाम इन्द्राग्नी (१) एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै
प्रजां प्रसाधयतो विन्दते प्रजामैन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेत्स्पर्धमानः क्षेत्रे
वा सजातेषु वेन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति ताभ्यामेवेन्द्रियं वीर्यं
भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं
क्रामति यः संग्राममुपप्रयात्यैन्द्राग्नमेकादशकपालं निः (२) वपेत्संग्रा-
ममुपप्रयास्यन्निन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं
धत्तः सहेन्द्रियेण वीर्येणोपप्रयाति जयति तꣳ संग्रामं वि वा एष इन्द्रि-
येण वीर्येणर्ध्यते यः संग्रामं जयत्यैन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेत्संग्रामं
जित्वेन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यम्

(३) धृत्तो नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं
क्रामति य एति जनतामैन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेज्जनतामेष्यन्नि-
न्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं धत्तः
सहेन्द्रियेण वीर्येण जनतामेति पौष्णं चरुमनु निर्वपेत्पूषा वा इन्द्रियस्य
वीर्यस्यानुप्रदाता पूषणमेव (४) स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मा
इन्द्रियं वीर्यमनु प्रयच्छति क्षैत्रपत्यं चरुं निर्वपेज्जनतामागत्येयं वै क्षेत्रस्य
पतिरस्यामेव प्रतितिष्ठत्यैन्द्राग्नमेकादशकपालमुपरिष्टान्निर्वपेदस्यामेव प्रति-
ष्ठायेन्द्रियं वीर्यमुपरिष्टादात्मन्धत्ते — ३१) [इन्द्राग्नी निर्वीर्यमेवैकोनच-
त्वारिंशच्च] ॥ १ ॥ अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो
दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेत्पथो वा एषो-

॥ ९१ ॥

ऽप्यपथेनैति यो दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादय-
त्यग्निमेव पथिकृतꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमपथात् पन्थामपि
नयत्यनड्वान् दक्षिणा वही ह्येष समृद्ध्या अग्नये व्रतपतये (१) पुरोडाशमष्टाक-
पालं निर्वपेदाहिताग्निः सन्नव्रत्यमिव चरेदग्निमेव व्रतपतिꣳ स्वेन भागधे-
येनोप धावति स एवैनं व्रतमा लम्भयति व्रत्यो भवत्यग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशम-
ष्टाकपालं निर्वपेद्यꣳ रक्षाꣳसि सचेरन्नग्निमेव रक्षोहणꣳ स्वेन भागधेयेनोप धा-
वति स एवास्माद्रक्षाꣳस्यप हन्ति निशितायां निर्वपेत् (२) निशितायाꣳ हि
रक्षाꣳसि प्रेरते सम्प्रेर्णान्येवैनानि हन्ति परिश्रिते याजयेद्रक्षसामनन्ववचाराय
रक्षोघ्नी याज्यानुवाक्ये भवतो रक्षसाꣳ स्तृत्या अग्नये रुद्रवते पुरोडाशम-
ष्टाकपालं निर्वपेदभिचरन्नेषा वा अस्य घोरा तनूर्यद्रुद्रस्तस्मा एवैनमा वृश्चति

ताजगार्तिमार्च्छैत्यग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो वा
पुरुषाः (३) वा प्रमीयेरन् यो वा बिभीयादेषा वा अस्य भेषज्या तनूर्यत्सुर
भिमती तयैवास्मै भेषजं करोति सुरभिमते भवति पूतीगन्धस्यापहत्या अग्नये
क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सङ्ग्रामे संयत्ते भागधेयेनैवैनꣳ शम-
यित्वा परानभि निर्दिशति यमवरेषां विध्यन्ति जीवति स यं परेषां प्र स
मीयते जयति तꣳसङ्ग्रामम् (४) अभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा
अन्वञ्चः प्रमीयन्ते पुरुषाहुतिर्ह्यस्य प्रियतमाग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेद्भागधेयेनैवैनꣳ शमयति नैषां पुरायुषोऽपरः प्रमीयतेऽभि वा एष एतस्य
गृहानुच्यति यस्य गृहान् दहत्यग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्भा-
गधेयेनैवैनꣳशमयति न (५) अस्यापरं गृहान् दहति—१) [व्रतपतये

वपेत् पुरुषाः सप्तमं न चत्वारि च] ॥ २ ॥ अग्नये कामाय पुरोडा-
शमष्टाकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदग्निमेव कामꣳ स्वेन भागधेये-
नोपधावति स एवैनं कामेन समर्धयत्युपैनं कामो नमत्यग्नये यविष्ठाय
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् स्पर्धमानः क्षेत्रे वा सजातेषु वाग्निमेव
यविष्ठꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति तेनैवेन्द्रियं वीर्यं भ्रातृव्यस्य (१) युवते
वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽग्नये यविष्ठाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद-
भिचर्यमाणोऽग्निमेव यविष्ठꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्माद्रक्षाꣳसि
यवयति नैनमभिचरन्त्स्तृणुतेऽग्नय आयुष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः
कामयेत सर्वमायुरियामित्यग्निमेवायुष्मन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एव-
वास्मिन् (२) आयुर्दधाति सर्वमायुरेत्यग्नये जातवेदसे पुरोडाशमष्टाक-

पालं निर्वपेद्भूतिकामोऽग्निमेव जातवेदसꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं भूतिं गमयति भवत्येवाग्नये रुक्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्रुक्कामोऽग्निमेव रुक्मन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् रुचं दधाति रोचत एवाग्नये तेजस्वते पुरोडाशम् (३) अष्टाकपालं निर्वपेत्तेजस्कामोऽग्निमेव तेजस्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् तेजो दधाति तेजस्व्येव भवत्यग्नये साहन्त्याय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सीक्षमाणोऽग्निमेव साहन्त्यꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति तेनैव सहते यꣳ सीक्षते—३८) भ्रातृव्यस्यास्मिन् पुरोडाशमष्टात्रिꣳशच्च] ॥ ३ ॥ अग्नयेऽन्नवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नवान्स्यामित्यग्निमेवान्नवन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनमन्नवानेव करोत्यन्नवानेव भवत्यग्नयेऽन्नादाय पुरोडाशमष्टाक-

पालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नादः स्यामित्यग्निमेवान्नादꣳ स्वेन भागधेयेनोपधा-
वति स एवैनमन्नादः करोत्यन्नादः (१) एव भवत्यग्नयेऽन्नपतये पुरोडाशम-
ष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नपतिः स्यामित्यग्निमेवान्नपतिꣳ स्वेन भागधे-
येनोपधावति स एवैनमन्नपतिं करोत्यन्नपतिरेव भवत्यग्नये पवमानाय पुरोडा-
शमष्टाकपालं निर्वपेदग्नये पावकायाग्नये शुचये ज्योगामयावी यदग्नये पव-
मानाय निर्वपति प्राणमेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये (२) पावकाय वाच-
मेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये शुचय आयुरेवास्मिन् तेन दधात्युत यदीतासु-
र्भवति जीवत्येवैतामेव निर्वपेच्चक्षुष्कामो यदग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणमे-
वास्मिन् तेन दधाति यदग्नये पावकाय वाचमेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये-
शुचये चक्षुरेवास्मिन् तेन दधाति (३) उत यद्यन्धो भवति प्रैव पश्यत्य-